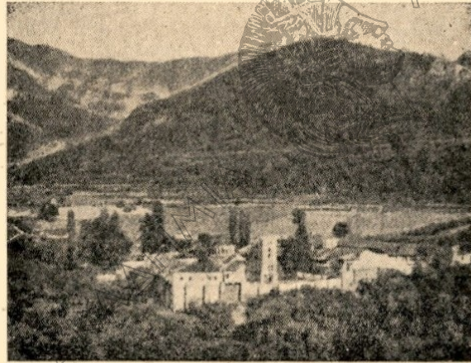

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΞΤΟΛΙΔΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΗΣ ΠΕΤΡΙΤΣΟΝΙΤΙΣΣΗΣ

α'.) Ἡ περιώνυμος τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτσονιτίσσης μονή, ἣτις σήμερον εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα μονὴ τοῦ Βατσκόβου ἐκ τῆς παρακειμένης αὐτῇ φερωνύμου κώμης, κεῖται ἐπὶ τῆς Ροδόπης 12 χιλιόμετρα νοτιοδυτικῶς τοῦ Στενιμάχου. Ἀνάγνῃς καὶ δύσκολος ἡμιονικὴ ἀτραπὸς ἀνήγεν ἄλλοτε ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὴν μονὴν διὰ τῶν ἀριστεροῦθεν βουνῶν τῆς μισγαγκείας, δι' ἧς καταφέρονται τὰ χει-

Ἡ μονὴ τῆς Πετριτσονιτίσσης

μαρρῶδη τοῦ ποταμοῦ τοῦ Στενιμάχου ὕδατα. Ἀπὸ τινος ὅμως χρόνου εὐάρεστος ἀμαξιτὴ ὁδὸς δι' αὐτῆς τῆς μισγαγκείας παρὰ τῇ ἀριστερᾷ τοῦ ποταμοῦ ὄχθῃ ἀνάγει μετὰ πολλοὺς ἐλιγμοὺς εἰς αὐτὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς πολυδειράδος Ροδόπης. Ἡ μονὴ εἶναι ἐκτισμένη παρὰ τῇ δεξιᾷ τοῦ προειρημένου ποταμοῦ ὄχθῃ ἐντὸς τερπνοτάτης καταρρύτου κοιλάδος, περικυκλουμένης ὑπὸ ὑψικορῦφων δασωδῶν βουνῶν. Αὕτη ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη τῆς τουρκοκρατίας χρόνων προσωνομάζετο καὶ μονὴ τοῦ

Στενιμάχου, ὃς μαρτυρεῖ ὁ Μαρτίνος Κρούσιος (1526 — 1607) λέγων ὅτι ὁ πατριάρχης Συμεών, ὃν διεδέξθητο ὁ ἀπὸ Φ.λιππουπόλεως Διονύσιος τῷ 1468, μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου πτώσιν του ἤλθε καὶ ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στενιμάχου¹⁾, κατὰ δὲ πατριαρχικὰ ἔγγραφα ἐθεωρεῖτο σταυροπηγιακὴ καὶ πατριαρχικὴ *).

Ἡ μονὴ τοῦ Βατσοκόβου εἶναι ἡ ἀρχαιότερα ἐν τῷ νῦν Βουλγαρικῷ βασιλείῳ μετὰ τὴν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τῆς Ρήλας, ἐκτίσθη δὲ τῷ 1083 «ἐξ ὄλης καρδίας καὶ προθυμίας μόχθῳ πολλῷ καὶ δαπανημάτων ὑπερβολῇ» ὑπὸ τοῦ Ἰβηρος Γρηγορίου Πακουριανοῦ, μεγάλου δομestίκου τῆς Δύσεως καὶ ἐπιστηθίου φίλου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃν ἐβοήθησεν, ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον. Κατὰ τὸ τυπικόν τῆς ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ κτίτορος διὰ πολλῶν καὶ πλουσίων ἀναθημάτων, καὶ διὰ μεγάλης ἐκτάσεως γαιῶν ἀπὸ Στενιμάχου μέχρι Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου, πρὸς δὲ διὰ κωμῶν τιῶν παρὰ ταῖς Σέρραις, διὰ τινος Καισαροπόλεως μετὰ τῆς ἰχθυοτρόφου λίμνης τῆς, διὰ τῆς παρὰ τῇ Θεσσαλονίκῃ κώμης Πριλογίου, διὰ τοῦ παρακειμένου αὐτῇ Στενιμάχου καὶ δι' ἄλλων τιῶν, κεκυρωμένης τῆς προικοδοτήσεως ἀπάντων δι' αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλων. Τὰ τε ἀναθήματα καὶ κτήματα περιγράφονται ἐν τῷ β' κεφ. τοῦ τυπικοῦ.

β'.) Τὸ πρωτότυπον ἐπιμεμβράνης τῆς μονῆς τυπικὸν συντεταγμένον εἰς τρεῖς γλώσσας, ἰβηριστι, ἀρμενιστι καὶ ἑλληνιστι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κτίτορος³⁾ κατὰ πρότυπα ἄλλων παρομοίων μονῶν καὶ ἰδίως τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Παναγίου καὶ ὑπογεγραμμένον ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ φιλοξενουμένου τότε ἐν τοῖς περὶ τὴν Φιλιππούπολιν κτήμασι τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἐδθυμίου ἐπιστρέφοντις ἐκ Θεσσαλονίκης, ὅπου εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Ροβέρ-

1) C r u s i i M., TurcoGraecia, βιβλ. III, σελ. 127.—Μελετίου, ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. III, σελ. 332.—Τσοουκαλά Γ., Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, ἔτ. 1851, σελ. 51, σημ. μγ'.

2) Ἴδε κατωτέρω § η'.

3) Τσοουκαλά Γ., ἀντίθ. σελ. 60 § 72.—Μεταχειρίζομαι τὴν καθιερωμένην λέξιν κτίτωρ (κτίτορικὸς) ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ οἰκοδόμος, ἰδρυτῆς, θεμελιωτῆς, λατ. conditor ἀντὶ τῆς γραμματικῆς ὀρθῆς ἐχούσης κτίστωρ, πρβλ. Εὐριπ. Ἴων 74, Ἀριστοφ. Ὄρν. 926. καὶ τῆς κτίστης, πρβλ. Λουκιανὸς μακροβ. 13, Ἀθηναίου, δειπν. 8.345. Διογ. Λαερτίου, 2.120. καὶ οὐχὶ τὴν λέξιν κτήτωρ, ἣτις σημαίνει ἰδιοκτήτης, κύριός τινος.

του Γυσκάρδου ¹⁾), διεφυλάσσετο ἐν τῇ μονῇ μέχρι τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅποτε ἐξηφανίσθη. Ἄλλ' ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς μονῆς εὐρέθη παράφρασις τις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν, γενομένη τῷ 1780 χάριν τῶν μοναχῶν, διότι ἡ ἀρχαῖζουσα τοῦ πρωτοτύπου γλῶσσα κατήνησεν αὐτοῖς ἀκατάληπτος κατὰ τὴν τοῦ παραφραστοῦ σημείωσιν. Τὴν παράφρασιν ταύτην μελετήσας καὶ ἀντιγράψας τῷ 1883 ὁ φιλόλογος Στενιμαχίτης Γ. Μουσαῖος ἐξέδωκε μετ' εἰσαγωγῆς τῷ 1888 ²⁾ ὑποβαλὼν ὡς ἐναίσιμον ἐπὶ διδακτορικῇ διατριβῇ ἐν τῷ πανεπιστήμιον τῆς Ἰένης. Ἡ ἔκδοσις τῆς παραφράσεως ἐγένετο ἄνευ ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὸ πρωτότυπον, ὅπερ δὲν παρεδόθη ὑπὸ τῶν μοναχῶν εἰς τὸν ἐκδότην πρὸς μελέτην μεθ' ὅλας τὰς πρὸς αὐτοὺς παρακλήσεις του εἴτε ἕνεκα φόβου βλάβης αὐτοῦ εἴτε ἕνεκα τοῦ ἐξαφανισμοῦ του ἤδη ἐκ τῆς μονῆς. Ἐκ τούτου ἡ παράφρασις ἐξεδόθη, ὡς εἶχε, πλήρης πολλῶν σφαλμάτων, κενῶν καὶ διορθώσεων.

Ἀρχομένου τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν Βουκουρεστίου ἀντίγραφον αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου τυπικοῦ (texte original) ³⁾, οὐχὶ ἄνευ κενῶν καὶ διορθώσεων καὶ τούτου, ὅπερ ἐξέδωκε μετ' εἰσαγωγῆς ὁ Louis Petit ⁴⁾. Ἐκ τούτου καὶ τῆς παραφράσεως ἐγένετο καὶ ἡ ἐκτυπωθεῖσα πρὸ τινος εἰς τὴν Βουλγαρικὴν μετάφρασιν τοῦ τυπικοῦ ὑπὸ τοῦ τῶς ἡγουμένου τῆς μονῆς ἑλληνομαθοῦς ἀρχιμανδριτοῦ Μακαρίου. Κατὰ τὸ ἀντίγραφον τούτου, ἀποτελούμενον ἐκ προοιμίου, 33 κεφαλαίων καὶ τινῶν ἐν τέλει διατάξεων, οὐ προτάσσεται σύνοψις κατὰ κεφάλαια, ὁ Πακουριανὸς ἴδρυσεν τὴν μονὴν χάριν τῶν ὁμοεθνῶν του Ἰβήρων ἀποκλείσας τὴν εἰς αὐτὴν εἴσοδον ἐλλήνων (Ρωμαίων) μοναχῶν. Ἕλλην μόνον ἐπετρέπετο νὰ εἶναι ὁ γραμματεὺς (νοτάριος) τῆς μονῆς, ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐχὶ ἱερωμένος, ὅπως διεξάγη τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς μονῆς καὶ ὡς ἐκπρόσωπος αὐτῆς ἔρχεται εἰς ἐπικου-

1) Δ ο σ ι θ έ ο υ, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, Βουκουρέσιον, ἔτ. 1715, σελ. 752, ὅπου μνημονεύεται ὁ πατριάρχης Εὐθύμιος. Πρὸβλ. ὡσαύτως προοίμιον τυπικοῦ καὶ προσθήκας ἐν τέλει αὐτοῦ.

2) Μ ο υ σ α ῖ ο υ Γ. Γρηγόριος Πακουριανός, μέγας δομέστικος τῆς Δύσεως καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ τυπικὸν τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Πετριτσονιόσης, 1888, λειψία ἐκτῶν *Dicertationes philologicae Jenenses*.

3) Manuscrit XXX de la bibliothèque du Séminaire de l'État à Bucarest, κῶδιξ τοῦ 18ου αἰῶνος.

4) L o u i s P e t i t, Typikon de Grégoire Pakourianos pour le monastère de Petritzos (Baskovo) en Bulgarie, ἔτ. 1904. Βυζαντινὰ Χρονικὰ Πετρουπόλεως. Παράρτημα τοῦ XI τόμου ἀριθ. 1.

νωνίαν πρὸς τὰς διοικητικὰς καὶ πνευματικὰς τῆς αὐτοκρατορίας ἀρχάς, ὧν ἡ γλῶσσα ἦτο ἡ ἐλληνικὴ, ἦν οἱ μονάζοντες Ἰβηρες ἦτο ἐνδεχόμενον ν' ἀγνοῶσιν.

γ'.) Ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τούτῳ φέρεται συμπληρωμένον τὸ 24ον κεφάλαιον, ἐν ᾧ θεσπίζεται ὁ ἀπὸ τῆς μονῆς ἀποκλεισμός τῶν ἐλλήνων κληρικῶν: «Περὶ τοῦ μὴ κατατάσσεσθαι Ρωμαῖον πρεσβύτερον ἢ μονάζοντα ἐν τῇ κατ' ἐμὲ μονῇ καὶ δι' ἣν τινὰ τὴν αἰτίαν,». Ὁ Μουσαῖος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς παραφράσεως ἔχει τὴν ἀρχὴν μόνον τοῦ κεφαλαίου τούτου σημειῶν τὸ ἐπακολουθοῦν κενὸν δι' ἀποσιωπητικῶν διὰ τὸ ἔνεκα τῶν ἐπιγενομένων διορθώσεων καὶ προσθηκῶν καταστάν ἀκατάληπτον τοῦ κειμένου. Ἡ συμπλήρωσις ὅμως αὕτη, ἀφορῶσα εἰς τὴν αἰτίαν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἐλλήνων φαίνεται ὅλως παράδοξος καὶ ἀπροσδιόνυστος ἐν ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ, κεκυρωμένῳ δι' αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλου, καὶ ἐμβάλλει τὸν ἀναγνώστην εἰς ὑπονοίας περὶ τῆς γνησιότητός της. Κατ' αὐτὴν ἀποκλείονται τῆς μονῆς οἱ Ἕλληνες κληρικοί, ὅπως μὴ ὡς ραδιοῦργοι καὶ ἐριστικοὶ διαταράξωσι τὴν τάξιν καὶ τὴν γαλήνην τῆς μονῆς. Αἰτία ἦκιστα εὐλογοφανῆς, ἀλλὰ καὶ προσβλητικὴ κατὰ τῶν ἀποκλειομένων, ἐνῶ ἄλλη τις θὰ ἦτο εὐλογωτέρα καὶ δικαιότερα, οἷα λ. χ. ὅπως μὴ στερῶσι τῆς θέσεώς των τοὺς πόρωθεν προσερχομένους πρὸς μόνασιν Ἰβηρας, δι' οὓς ἰδρῦθη ἡ μονή, αὐτοὶ οἱ ἔχοντες πρὸς χοῆσίν των πλείστας καὶ πλουσίας μονὰς ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ, τῶν Ἰβηρῶν ἐχόντων μόνον αὐτὴν καὶ τὴν φερώνυμον ἐν Ἀθῶν.

Νομίζομεν ὅτι τοιαύτην ὕβριν κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ κλήρου, μεγάλως τότε ἰσχύοντος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τολμήσῃ νὰ διατυπώσῃ ὁ κτίτωρ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὗτος, ὡς ὁμολογεῖ ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ τυπικοῦ ἐκθέτων τὰ τῆς οἰκογενείας του, ἦτο Ἰβηρ τὴν καταγωγὴν καὶ δὴ ἐξ ἐπισήμων, ἀλλ' ἐκπατρισθεὶς νέος ἔζησεν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ὡς Ρωμαῖος (Ἕλλην) πολίτης, ὑπηρέτησεν ἐν αὐτῇ ὡς δημόσιος λειτουργὸς καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὕπατα τῆς πολιτείας ἀξιώματα γενόμενος μέγας δομέστικος, ὑπουργὸς οὕτως εἰπεῖν. Ἐπομένως ὡς τοιοῦτος καὶ παρὰ τὰς ἐνδομύχους πεποιθήσεις του ὤφειλε κατὰ καθήκον νὰ τιμᾷ καὶ σέβηται τοὺς θρησκευτικοὺς λειτουργοὺς τοῦ κράτους, ἐν ᾧ ἴδρυσεν τὴν μονὴν του. Ὅτι δὲ τοιαύτη αἰτία ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπῆρχεν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τυπικῶ, διαπιστοῦται καὶ ἐκ τῆς συνυπογραφῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ ἐκ τῆς διὰ χρυσοβούλλου ἐπικυρώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Διότι ἀναμφιβόλως καταστατικὸν ἰδρυομένης μονῆς ἐνέχον ἄρθρον ὑβριστικὸν κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ ὀρθοδόξου κλήρου οὔτε Ἕλλην ἱεράρχης θὰ ὑπέγραφεν οὔτε αὐτοκράτωρ εὐσεβῆς καὶ δεινὸς περὶ τὴν θεολογίαν, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν μακρῶν καὶ ἐπιμόνων δογματικῶν τοῦ

πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῶν Μανιχαίων ἐν Φιλιππουπόλει συζητήσεις ¹⁾, θὰ ἐπεκύρου.

Ἐκ τούτων εἰκάζομεν ὅτι ἡ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τυπικῷ ὑπὸ τοῦ Πακουριανοῦ διατυπωθεῖσα αἰτία περὶ τοῦ ἀπὸ τῆς μονῆς ἀποκλεισμοῦ τῶν Ἑλλήνων κληρικῶν ἦτο ἄλλη τις καὶ οὐχὶ ἡ ἐν τῷ ἀντίγραφῳ τοῦ Βουκουρεστίου φερομένη. Μετεποιήθη δὲ αὕτη ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βυζαντιακῆς κυριαρχίας ἀπὸ τὰ μέρη ταῦτα τῆς Ροδόπης ὑπὸ τινος μοναχοῦ ἐμπαθῶς διακειμένου πρὸς τὸν ἑλληνικὸν κληρὸν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἀκατάληπτον τοῦ κεφαλαίου ἐν τῇ παραφράσει, ὡς σημειοῖ ὁ Μουσαῖος, ἔνεκα τῶν κενῶν καὶ τῶν διορθώσεων. Ὅπως δὲ ποτε τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ διαλευκανθῆ μόνον διὰ τῆς ἐξελέξεως τοῦ πρωτοτύπου τριγλώσσου τυπικοῦ, τοῦ φέροντος τὰς γνησίας ὑπογράφας τοῦ τε κτίτορος καὶ τοῦ Εὐθυμίου Ἱεροσολύμων καὶ τὸ αυτοκρατορικὸν χρυσόβουλλον, ἐὰν τοῦτο μὴ ἐξαφανισθῆν ἀχθῆ πάλιν εἰς φῶς ¹⁾.

δ') Ἡ προτασσομένη τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς μετὰ τὸ προοίμιον σύνοψις κατὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦ Βουκουρεστίου ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἄρχη συν Θεοῦ.

Τὸ τυπικὸν τὸ ἐκτεθὲν παρὰ τοῦ μεγάλου δομestίκου τῆς Λύσεως κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Πακουριανοῦ πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Περιοισονιτίσεως.

Σύνοψις, ἥτοι πίναξ τῶν ἐν τῷ παρόντι τυπικῷ θεσπισσομένων σαφῶς κεφαλαίων πρὸς εὐσύνοπτον εὐρεσιν :

Κεφ. I. Περὶ τοῦ ὅπως ἐκτίσθη ἡ εὐαγεστάτη μονὴ αὕτη τῶν Ἰβήρων.

II. Περὶ δωρεῶν τε καὶ ἀναθημάτων τῶν ἀνατεθένων παρ' ἡμῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίᾳ, περὶ ἧς ὁ λόγος.

III. Περὶ τοῦ ἐλευθέρως διάγειν τὴν παρ' ἡμῶν κτισθεῖσαν ἀγίαν μονὴν ἀπὸ παντοίας εἰσπράξεως.

IV. Περὶ τῶν καθόλου μοναζόντων, ἥτοι κοινῶς διαιωμένων καὶ τοῦ κωλύεσθαι πάντας τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ κέλλῃ ἰδίως διάγειν.

V. Περὶ τοῦ ὅπως δεῖ τὸν προϊστάμενον ἐκλέγεσθαι καὶ συστήσασθαι μετὰ τὸν πρῶτον προϊστάμενον ὅπως δεῖ τὸν δευτέρον προσκαλέσασθαι εἰς τὴν αὐτὴν διακονίαν καὶ ὑπηρεσίαν τῆς μονῆς.

VI. Περὶ ποσότητος καὶ ἀριθμοῦ τῶν μοναζόντων, ὅς ἀνελλιπῆς διε-

1) Ἄ. Κ. ο μ ν η ν ῆ ς, Ἄλεξ. XIV, 8—9.

2) Κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Μουσαίου ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης παραφράσεως τοῦ τυπικοῦ γραφόμενα τὸ τε πρωτότυπον τριγλώσσον τυπικὸν καὶ τὸ ἐν παραφράσει εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν ἀντίγραφον αὐτοῦ ἀφηρέθησαν μετ' ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμένων καὶ τῶν ἐπισήμων περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς ἐγγρά-

τάχθη παρ' ἡμῶν εἶναι καὶ ὅτι τοὺς ἐξ αὐτῶν ἐργαζομένους καὶ ὑπηρέτας εἶναι χρή.

VII. Περὶ τῶν ἱερουργούντων ὅπως οὗτοι ἐκλέγεσθαι ὀφείλουσιν ἢ τὴν θεῖαν ἐκτελεῖν ἱερατεῖαν.

VIII. Περὶ τῆς τραπέζης ἐτοιμασίας καὶ τῆς τῶν διακονούντων ἐπεικειάς καὶ σιωπῆς.

IX. Περὶ ἐνδυμάτων τῆς ἀδελφότητος ἢ τοῦ τούτων τμήματος καὶ ὅπως ὀφείλει διανεμηθῆναι τῇ ἀδελφότητι παρὰ τοῦ προϊσταμένου, πρὸς δὲ καὶ τῶν ὑποδημάτων.

X. Περὶ τῶν τριῶν ἁγίων τεσσαρακοστῶν καὶ τοῦ καθαῶς πάντας νηστεύειν καὶ πρὸς πάντας ἐλεημοσύνας ποιεῖν ἐκάστη ἡμέρα.

XI. Περὶ τῆς ἑορτῆς τῆς ἁγίας καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν ἀμφιβοητῶν εὐσήμων δεσποτικῶν ἑορτῶν καὶ τῶν προκοίτων ἁγίων τοῦ ἑορτάσαι λαμπρῶς.

XII. Περὶ φωταγωγίας τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν ἡμῶν ὅπως ὀφείλει γενέσθαι καὶ περὶ προσευχῆς ὅτι δεῖ ἀπερισπάτως προσεύχεσθαι.

XIII. Περὶ τοῦ ὀφείλειν ἐκάστη ἡμέρα τὴν ἀδελφότητα ἐξομολογεῖσθαι τῷ προεστῶτι τοὺς προσγενομένους αὐτοῖς λογισμοὺς καὶ τοὺς λόγους τε καὶ τὰς πράξεις, εἴ τι ἂν ἐπραξαν.

XIV. Περὶ ἐργοχείρου καὶ καμάτου καὶ ὅτι ἀναμεταξὺ τοῦ ἔργου ψάλλειν ὀφείλομεν.

XV. Περὶ τοῦ μὴ ἔρχεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς ἕξωθεν τῆς μονῆς ἢ ἐξελεθεῖν ἐξ αὐτῆς ἄνευ ἐπιταγῆς τῶν προεστῶτων.

φων ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Γρηγορίου τοῦ Λεσβίου (1880—1885) καὶ κατετέθησαν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἐνεκα τῆς ἐσπευσμένης εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀναχωρήσεως τοῦ μητροπολίτου ὁ Μουσαῖος δὲν ἠδυνήθη, ὡς ἠλπίζε, ν' ἀντιπαραβάλλῃ τὴν παράφρασιν πρὸς τὸ εἰς χεῖρας ἤδη τοῦ μητροπολίτου εὐρυσκόμηνον πρωτότυπον· ἐβεβαιώθη ὁμοῦς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου, παραβαλόντος τὰ δύο χειρόγραφα, ὅτι ἡ ὑφισταμένη διαφορὰ ἦτο μόνον γλωσσικὴ ἀποδιδομένης τῆς ἐννοίας τοῦ πρωτοτύπου πιστῶς ἐν τῇ παραφράσει, ἣν οὗτος κατόπιον ἐξέδωκε. Δυστυχῶς κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ L. Petit ἐν τῷ Πατριαρχείῳ δὲν ὑπάρχει σήμερον οὔτε τὸ πρωτότυπον οὔτε ἡ παράφρασις· μόνον ἀντίγραφον τῆς παραφράσεως εὐρίσκειται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης. Οἱ Βούλγαροι δισχυρίζονται ὅτι τὸ πρωτότυπον ἐξηφανίσθη ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἔνεκα τοῦ 24ου κεφαλαίου, ὅπερ ἔβλαπτε τὰ συμφέροντα αὐτοῦ διεκδικούντος τὴν μονὴν ὡς πατριαρχικὴν μετὰ τὴν ὑπαγωγὴν αὐτῆς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἱερᾶς Βουλγαρικῆς Συνόδου. Ἄν ὁ δισχυρισμὸς οὗτος ἀληθεύῃ, δὲν ὑφίσταται πλέον λόγος ἀπακρύψεως τοῦ τυπικοῦ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ διαιτητικοῦ δικαστηρίου τῆς Χάγης κρίναντος τὴν μονὴν πατριαρχικὴν.

XVI. Περὶ τῶν ἐπιτρόπων τῆς μονῆς παραίνεσις.

XVII. Ὁφειλόμενόν ἐστι σκοπὸν καὶ παραγγελίαν ποιήσασθαι περὶ τῶν εὐνοῦχων καὶ τῶν νεογῶν παιδίων.

XVIII. Περὶ τοῦ ἐλευθέρου εἶναι τὴν καθ' ἡμᾶς μονὴν ἀπὸ πάσης ἀρχοντικῆς τε καὶ βιαιᾶς χειρὸς καὶ ἐτέρας παντοίας εἰσπράξεως.

XIX. Περὶ τοῦ εἶ γέ τι ὀφείλει ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς ἢ ἄλλος τις τῶν προϋχόντων τῶν τὰς διακονίας ταύτης ἐγκεχειρισμένων καὶ περὶ τῶν ἀκαίρως καὶ ἀφειδῶς δαπανώντων τὰ διαφέροντα ταύτῃ χρήματα καὶ ὅτι δεῖ τοὺς τοιούτους ἀπωθεῖσθαι ἀπὸ τῆς μονῆς.

XX. Περὶ τῶν ἐν κόσμῳ ὄντων καὶ χρήματα ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ διδόντων ὑπὲρ λειτουργιῶν γινομένων ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων καὶ νουθεσία ὅτι παρὰ ποίων προσώπων δεῖ ταῦτα λαμβάνειν.

XXI. Παραγγελία γινομένη παρ' ἡμῶν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς περὶ μνημοσύνου ἐμοῦ τε καὶ τῶν προσηκόντων ἐμοὶ καὶ περὶ ἀγάπης καὶ ἐσιτάσεως αὐτοῖς γινομένης κατὰ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ μνημονευόμεθα καὶ περὶ διανομῆς χρυσίων τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς καὶ περὶ τοῦ πᾶσαν ἐλεημοσύνην εἰς τούτους ἐνδείξασθαι.

XXII. Περὶ τοῦ τελευτώντος καθηγούμενου τῆς ἀγίας ταύτης μονῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν καὶ ὅπως δεῖ μνημονεύειν αὐτοὺς διὰ τε ἀγίων λειτουργιῶν καὶ εὐχῶν.

XXIII. Περὶ τοῦ μὴ εἰσέρχεσθαι γυναῖκα εἰς τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν μου μήτε γυναικεῖαν μονὴν ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ σεμνεῖου ἡμῶν οἰκοδομεῖσθαι.

XXIV. Περὶ τοῦ μὴ κατατάσσασθαι Ῥωμαῖον προσβύτερον ἢ μονάζοντα ἐν τῇ κατ' ἐμὲ μονῇ καὶ δι' ἣν τινα τὴν αἰτίαν.

XXV. Περὶ τῶν Ἰβήρων συγγενῶν καὶ ἀνθρώπων ἡμῶν εἰς τὴν μοναχικὴν τάξιν ἐληλυθότων καὶ ἐλευσομένων ὅπως δεῖ αὐτοὺς δέξασθαι.

XXVI. Περὶ τοῦ λογαριασθῆναι τὸν οἰκονόμον καὶ τοὺς λοιποὺς διακονητὰς ὑπὸ τοῦ καθηγούμενου, τὸν καθηγούμενον δὲ λογαριασθῆναι ὑπὸ τῆς τῶν ἀδελφῶν κοινότητος.

XXVII. Περὶ τοῦ μνημονεύεσθαι τοὺς τελευτήσαντας ἐν ταῖς ἀγίαις λειτουργίαις καὶ ταῖς ἱερωργίαις (καὶ τοῦ) μνημονεῖσθαι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀδιαλείπτως εὐχαῖς.

XXVIII. Περὶ γερόντων καὶ ἀσθενείας κινδυνευόντων ὅπως δεῖ τούτους περιποιήσασθαι καὶ ἀναπαῦσαι καλῶς.

XXIX. Περὶ τῶν τριῶν παρ' ἐμοῦ κτισθε(ισῶν) κλιμάκων, τῶν κληθείσων παρ' ἡμῶν ξενοδοχείων ὅπως ἐτυπώσαμεν.

XXX. Περὶ τοῦ τεθέντος παρ' ἐμοῦ πρώτου καθηγούμενου τῆς καθ' ἡμᾶς μονῆς, ἧτοι Γρηγορίου μοναχοῦ μετὰ θάνατον μνημονευομένου.

XXXI. Περὶ τῶν νεογνῶν παιδίων ἐν οἷς ὀφείλουσι διάγειν καὶ ἀνατρέφεσθαι καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ἐκπαιδεύεσθαι.

XXXII. Περὶ ἐκδόσεως καὶ διαπράσεως ἀγρῶν καὶ κτημάτων εἰς πρόσωπα ἀπὸ τῆς μονῆς.

XXXIII. Περὶ τοῦ ἀσφαλῶς φυλάττειν τὸν παρόντα τόμον τῆς μονῆς τῆς τυπικῆς διατάξεως τῆς πολλάκις ρηθείσης νεοδημητίου σὺν Θεῷ καθ' ἡμᾶς εὐαγεστάτης μονῆς καὶ τοῦ μηδὲν τῶν ἐμπεριεχομένων αὐτῷ, ὡς παρ' ἡμῶν τετύπεται, μετακινήθῃν ἢ ἀλλοιωθῆναι ἢ τὴν οἴανούν δεῖξασθαι ὕψειν.

ε'.) Ἐκ τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς ἐκφαίνεται ὅτι αὕτη ἦτο κοινοβιακή, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῇ μοναζόντων ὠρίσθη νὰ μὴ ὑπερβαίῃ τοὺς πενήτηκοντα ἐκτὸς τοῦ ἡγουμένου, ὅτι ἦτο ἀνεξάρτητος, ἀνεξουσίσιος, αὐτοδιοίκητος καὶ ἀσύδοτος ἀποκλειομένης πάσης δῆποτε ἐξωτερικῆς ἐπεμβάσεως, διοικητικῆς καὶ πνευματικῆς τ. ἔ. πατριαρχικῆς ἢ μητροπολιτικῆς, ἄρα ἀρχῆθεν δὲν ἦτο οὔτε σταυροπηγιακὴ καὶ πατριαρχικὴ οὔτε ἐπαρχιακὴ τ. ἔ. ἐπισκοπικὴ, ὅτι ὁ ἡγούμενος ἔδει νὰ ὑποδεικνύῃ τὸν διάδοχόν του πρὸ τοῦ θανάτου του, τοῦτου δὲ μὴ γενομένου δι' αἰφνίδιον θάνατον νὰ ἐκλέγηται ὑπὸ τῶν πατέρων ὁ ἰκανώτερος ἐκ τῆς ἀδελφότητος, ὅτι ὁ ἡγούμενος διώκει τὴν μονὴν ἐφαρμοζὼν πιστῶς τὰς περὶ τῆς διαίτης καὶ τοῦ βίου τῶν μοναζόντων διατάξεις τοῦ τυπικοῦ, ὅτι οἱ μονάζοντες διῆγον οὐ μόνον ἐν προσευχαῖς καὶ νηστειαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐργασίᾳ, ὅτι ὁ ὀριζόμενος οἰκονόμος (δικαίος) καὶ οἱ λοιποὶ διαχειρίζονται καὶ ἐπίτροποι τῆς περιουσίας τῆς μονῆς ὀφείλον νὰ δίδωσι τακτικῶς λογαριασμὸν τῆς διαχειρίσεώς των εἰς τὸν ἡγούμενον, οὗτος δὲ εἰς τὴν ἀδελφότητα, ὅτι ὁ ἀποδεικνύμενος ὡς καταχραστής ἢ σπάταλος περὶ τὴν διαχείρισιν ἔδει ν' ἀποβάλληται τῆς μονῆς, ὅτι ἡ μονὴ ἔδει νὰ ἐλεῖ τὸς πένητας, νὰ περιθάλλῃ τοὺς γέροντας, νὰ νοσηλεύῃ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ νὰ συντηρῇ σχολεῖον χάριν τῶν ὀρφανῶν καὶ ἀπροστατευτῶν παιδίων, ὅτι ὀφείλε νὰ συντηρῇ τὰ τρία ὑπὸ τοῦ κτίτορος ἰδρυθέντα χάριν τῶν ξένων ξενοδοχεῖα, ὅτι οἱ μονάζοντες ἔδει νὰ εἶναι Ἰβηρες ἀποκλειομένων τῶν ἐλλήνων καὶ ὅτι ἡ ἱεραρχία ἐτελεῖτο ἐλληνιστί.

Τὰ εἰς τὴν μονὴν κληροδοτηθέντα δὲν ἦσαν μόνον τοῦ κτίτορος, ἀλλὰ καὶ τοῦ προαποθανόντος ἀδελφοῦ του Ἀπασίου, διατελέσαντος καὶ τοῦτου δημοσίου λειτουργοῦ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἀνεληθόντος εἰς ὑψηλὰ διοικητικὰ ἀξιώματα καὶ καταλιπόντος μεγάλην κτηματικὴν περιουσίαν σὺν τῇ ἐντολῇ, ὅπως αὕτη χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του πρὸς πραγμάτων τῆς ἀπὸ κοινοῦ πιθανῶς ληφθείσης ἀποφάσεως περὶ ἰδρύσεως

μονῆς. Πρῶτος ἡγούμενος ὠρίσθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κτίτορος Γρηγόριος τις, ἀνὴρ σεβάσμιος, οἱ δὲ εἰσαχθέντες ὡς μοναχοὶ ἦσαν ἀπόμαχοι ἐκ τῶν ὑπερετούτων παρὰ τῷ αὐτοκρατορικῷ στρατῷ Ἰβήρων.

Σ'.) Ἡ ἱστορία τῆς μονῆς εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τῆς τοῦ Στενιμάχου. Ἡ μονὴ ἐλεηλατήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν σταυροφόρων τῷ 1189 κατὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν. Οἱ σταυροφόροι παρὰ τὰ συμπεφωνημένα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον Π' Ἄγγελον (1185—1196) ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ἀλλαμανῶν Φρειδερίκον τὸν Βαρβαρόσαν κατέλαβον τὴν Φιλιππούπολιν καὶ ἐξ αὐτῆς ὀρμώμενοι ἐδήωσαν ἅπαν τὸ περὶ αὐτὴν πλούσιον πεδῖον καὶ διήρπασαν τὰς κώμας καὶ τὰς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονάς. Κυριεύσαντες καὶ τὸ ὄχυρόν τοῦ Πετριτσού, ὅπερ ὁ Ansbertus καλεῖ «castellum munitissimum ac famosum Sebention»¹⁾ ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν Scribention²⁾, προέβησαν περαιτέρω ἐπὶ τῆς Ροδόπης καὶ διήρπασαν καὶ τὴν μονήν, τὸν δὲ ἡγούμενον αὐτῆς Ἰβηρα ἀπήγαγον εἰς τὴν Φιλιππούπολιν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν· οὗτος ὅμως φιλοφρόνως ὑποδεξάμενος καὶ διαλεχθεὶς ἀπληθεύρωσεν αὐτόν.³⁾ Ἐπὶ τοῦ Ἀλεξίου III Ἄγγελου (1195—1204) ἡ μονὴ μετὰ τοῦ Στενιμάχου καὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως περιέρχεται εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ δι' ὀλίγιστον χρόνον. Ὁ ἐξ εὐγενοῦς οἴκου δολοφόνος τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἀσὲν I Ἰβαγκὸς κατέφυγεν εἰς τὸ Βυζάντιον καταδιωχθεὶς. Ἐκεῖ οὐ μόνον τυγχάνει φιλοξενίας, ἀλλὰ συνδέεται καὶ δι' ἐπιγαμίας πρὸς τὴν αὐτὴν λαβὼν τὴν ἀνεψιὰν τοῦ αὐτοκράτορος ὡς γυναῖκα. Πρὸς στερέωσιν τῆς συγγενείας διωρίσθη ὁ Ἰβαγκὸς ὑπαρχος τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως—Στενιμάχου· ἀλλὰ εὐθύς, ὡς ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν, ἀφίσταται τοῦ Βυζαντίου, ἀναγνωρίζει ἐπικυρίαρχόν του τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Καλογιάννην καὶ κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας. Τότε ἀναγκάζεται ὁ Ἀλέξιος νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτὸς μετὰ πολλῆς δυνάμεως στρατοῦ (1199) κατὰ τοῦ γαμβροῦ του καὶ μετὰ πολλὰς νικηφόρους μάχας κυριεῖται τὰ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταληφθέντα φρούρια, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Στενιμάχου (Πετριτσού). Οὕτω ἡ μονὴ περιέρχεται πάλιν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν.⁴⁾ Ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας ἡ μονὴ μετὰ τοῦ Στενιμάχου περιελήφθη (1204) εἰς τὸ φέουδον τῆς Φιλιππουπόλεως, ὅπερ ὑπὸ τοῦ Λατίνου αὐτοκράτορος

1) Ansberti, historia de expeditione Friderici imperatoris, ἐκδ. Dobrowsky, ἔτ. 1827, σελ. 17.

2) Fontes rerum Austriae. Scriptores, τόμ. V, σελ. 34, ἐκδ. Pangerle.

3) Ansberti, αὐτόθι, σελ. 47.

4) Νικηταξωνιάτου, III, 4, σελ. 686—Ἐφραίμ μοναχοῦ, Ἀλέξιος Ἄγγελος, στίχ. 6495.

τοῦ Βυζαντίου Βαλδουίνου παρεχωρήθη εἰς τὸν ἱππότην Renier de Tritt²⁾. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων (1205) καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Πετριτσού ὑπὸ τοῦ Renier (1206), ὅπου εἶχε καταφύγει πρὸς ἀσφάλειαν³⁾, ἡ τῆς Ροδόπης περιοχὴ μετὰ τῆς μονῆς κυριαρχεῖται πάλιν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τοῦ ἡγεμονίδου Σλαύου (Esclas), μεθ' οὗ συμμαχεῖ ὁ διάδοχος τοῦ αὐτοκράτορος Βαλδουίνου Ἐρρίκος (1208) καὶ ἐγγυᾷ αὐτῷ τὴν θυγατέρα του ἐν Στενιμάχῳ⁴⁾, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἀσὲν II μετὰ τὴν παρὰ τῇ Κλοκογνίτση νίκην αὐτοῦ κατὰ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ (1230)⁵⁾. Ἀποθανόντος τοῦ Ἀσὲν (1241) ἡ μονὴ μετὰ τῆς ἐπαρχίας ὅλης καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Βατάτση: «Στενίμαχος καὶ Τζέπεινα καὶ ὅσα ἦν τῷ τῆς Ροδόπης ὄρει παρακείμενα πολίχνιά τε καὶ κωμοπόλεις ὑπόφορα τούτῳ (τῷ Βατάτση) γεγένηται καὶ ὄρος αὐτῷ τε καὶ τοῖς Βουλγάροις Ἐβρος ἦν ποταμός»⁶⁾, ἀπὸ τῶν διαδόχων τοῦ ὁποίου περιέρχεται εἰς τοὺς Παλαιολόγους τοῦ Βυζαντίου (1261). Τῷ 1342 ἡ μονὴ αὐτῆς περιέρχεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουλγάρων παραχωρηθείσης ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας Ἄννης τῆς Σαβοῦανῆς τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως—Στενιμάχου εἰς τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Ἀλέξανδρον Ἰωάννην διὰ συνθήκης¹⁾. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Φιλιππουπόλεως—Στενιμάχου ὑπὸ τῶν Τούρκων (1362) καὶ τὴν κατάληψιν αὐτοχρόνως τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἡ μονὴ περιέρχεται ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Τούρκων καὶ παρέμεινεν ὑπ' αὐτοὺς μέχρι τῆς Βερολινίου συνθήκης (1878). Οἱ βούλγαροι κατὰ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης ὡς ὀρθόδοξοι ἐσεβάσθησαν ἀναμφιβόλως ἅπαντα τὰ προνόμια καὶ δικαιώματα τῆς μονῆς. Ἡ δισχυρία δὲ τῶν λογίων τῶν ὅτι ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου ὑπήχθη ἡ μονὴ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν τοῦ ἐν Τυρνάβῳ Βουλγαρικοῦ πατριαρχείου δικαιοδοσίαν δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Εἶναι μᾶλλον εἰκασία προερχομένη ἐκ τῆς εἰκόνας τοῦ τσάρου, τῆς ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας τοῦ κοιμητηρίου ἐξωγραφημένης καὶ ἔκ τινος παραδόσεως περὶ αὐτοῦ, ἐξ οὗ ὑπολαμβάνεται καὶ κτίτῳ τῆς μονῆς δεύτερος καὶ δωρητὴς μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς ἐπαρχίας Στενιμάχου εἰς τὸ Βουλγαρικὸν βασίλειον.

ζ.) Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ μονὴ πολλάκις ἐδηώθη καὶ κατεστράφη

2) Ville-Hardouin, La conquête de Constantinople, § LXIX, σελ. 85.

3) Ἀντόθι, § XCII καὶ CI.

4) Valensiennes, histoire de l'empereur Henri § VIII—IX.

5) Zlatarsky B. Ἡ τοῦ Ἀσὲν ἐπιγραφή παρὰ τῷ Στενιμάχῳ. Bull. de la société arch. Bulg. Sophia, ἐτ. 1911, τόμ. II, σελ. 231.

6) Ἀκροπολίτου Γ. χρον. § 44.

καὶ ἀνεκτίσθη μὲν ὑπὸ τῶν μοναχῶν, ἀπώλεσε δ' ὁμως ἐν τῷ μεταξὺ πάντα τὰ προσοδοφόρα κτήματά της, δι' ὧν ἀρχῆθεν ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ κτίτορος, πλὴν τῶν παρακειμένων αὐτῇ γαιῶν καὶ τινων ἐν Στενιμάφῳ. Τούτων τὰ ἔσοδα ἀρχομένου τοῦ 18ου αἰῶνος δὲν ἐπῆρκον πρὸς διατροφήν πλειόνων τῶν 30 μοναχῶν, ἐνῶ οὗτοι τότε, καθ' ἃ ἤκουσεν ὁ διὰ Φιλίππουπόλεως διελθὼν Γεράρδος Κορνήλιος van der Driesch, ἀνήρχοντο εἰς 300 (;). Σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς ἐπιμελοῦς τῶν γαιῶν της κατεργασίας, διὰ συλλογῆς ἐλεῶν καὶ διὰ τῶν δωρεῶν καὶ ἀφιερωμάτων τῶν πολλῶν προσκυνητῶν ἢ οἰκονομικῆ κατάστασις αὐτῆς ἐβελτιώθη ἑλαττωθέντος καὶ τοῦ τῶν μοναζόντων ἐν αὐτῇ ἀριθμοῦ εἰς δεκάδας μόνον τινάς.

Κατ' ἀναφορὰν τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Στενιμάχου πρὸς τὸ οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον ἀπὸ 2 Ἰανουαρίου 1857, αἰτουμένης τὴν ἀρωγὴν τῆς μονῆς ὑπὲρ τῶν σχολείων της, μόνον τὸ ἐνοίκιον τῶν ἐν Στενιμάφῳ κειμένων ἀλευρομύλων της ἀνήρχετο ἐτησίως εἰς δύο χιλιάδας λιρῶν, τὰ δὲ ἐκ τῆς πωλήσεως σταφυλῶν, μαλλίων, μετάξης, βουτύρου, ζύων, δερμάτων καὶ λοιπῶν ἔσοδα ἦσαν διπλά καὶ τετραπλά. Ἐπὶ τοῦ αὐτονομικοῦ καθεστώτος τῆς Ἄν. Ρωμυλίας (1879—1885) τὰ ἔσοδα τῶν προσοδοφόρων κτημάτων της ἀνήρχοντο εἰς 3500 λιρῶν *). Καὶ κατὰ τὴν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποβληθεῖσαν τῇ 15ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1894 ἔκθεσιν τοῦ κ.Μ.Δ. Βαλαβίνωφ, ἀποσταλέντος ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, ὅπως μελετήσῃ τὸ ζήτημα τῆς μονῆς μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάληψίν της, ἢ ὅλη ἀξία τῶν προσοδοφόρων κτημάτων της ἀνήρχετο κατὰ τὸν ἐπίσημον τοῦ ἔτους 1891 κατάλογον εἰς 300—500 χιλιάδας περίπου χρυσῶν φράγκων. Ἐκτοτε ἠλαττώθησαν πολὺ τὰ ἔσοδα, σήμερον δὲ ἡ μονὴ εἶναι βεβηθισμένη εἰς πολλὰ χρέη. Λέγεται ὅτι ὑπὲρ τὸ ἐν καὶ ἡμῖς ἑκατομύριον λεβίων ὀφείλει εἰς τὴν κυβέρνησιν μόνον ἐκ φόρων διὰ τὰ προσοδοφόρα κτήματά της καὶ καταβάλλεται προσπάθεια ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου παρὰ τῇ κυβερνήσει, ὅπως διὰ νομοθετικῆς ὁδοῦ χαρισθῇ αὐτῇ τὸ ποσὸν τοῦτο.

η') Τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς ἔνεκα τῶν ἐπελθουσῶν ἐν τῇ χώρᾳ πολιτικῶν μεταβολῶν πρὸ αἰῶνων ἠτόνησε καὶ ἡ μονὴ ἐπὶ τουρκοκρατίας περικλῆθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων παρὰ τὸ 24ον κεφάλαιον τοῦ τυπικοῦ της, μὴ προσερχομένων πλέον πρὸς μόνασιν ἐν αὐτῇ Ἰβήρων. Πατρι-

1) Καντακουζηνόυ, ἱστορ. III, 66.

1) Ἀνατολικὴ Ἐπιθεώρ. ἔφημ. Ἀθηνῶν, 15 Ἰανουαρίου 1885.

2) Πλὴν τοῦ προμνημονευθέντος Συμεῶν ἐμόνασεν ἐν αὐτῇ καὶ ὁ Φιλίππουπόλεως Δαμασκηνός.

άρχαι και μητροπολίται "Ελληνες ἐμόνασαν ἐν αὐτῇ²⁾) και ἀπὸ ἀνεξαρτήτου αὐτῆ ἐγένετο σταυροπηγιακὴ και πατριαρχικὴ, ἀθλον ἀκριβῶς πότε, πάντως ὁμως οὐχὶ πρὸ τοῦ 17ου αἰῶνος· διότι ἐκτοτε καλεῖται οὕτω, ἴσως μετὰ τὴν ἐκ βάρων ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Δανιὴλ ἀνοιχθὸς δόμησιν τοῦ ναοῦ τῆς (1604), ἐμπεχθέντος ἐπὶ τῶν θεμελίων του πατριαρχικοῦ σταυροῦ, ὁπότε και μετωνομάσθη ναὸς τῆς ἁγίας Τριάδος. Σιγγιλιῶδες πατριαρχικὸν γράμμα ἀπὸ τοῦ ἔτους ζρλς', Φεβρ. ιε'. ἰνδικτ. ια'. (τ.ἔ. 15 Φεβρ. 1628) συνιστᾷ αὐτὴν ὡς σταυροπηγιακὴν και πατριαρχικὴν εἰς λαϊκοὺς και κληρικοὺς ὀρίζον και τὰς ὑπογομένας εἰς αὐτὴν ἐκκλησίας και παρεκκλήσια ἐν Στενιμάχῳ και τοῖς περιχώροις³⁾). Ὡσαύτως ὡς ταιαυτῆ μνημονεύεται και ἐν πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις κατὰ Σεπτέμβρ. τοῦ 1699, Αὐγουστον τοῦ 1725, Ἰούλιον τοῦ 1742, τὸ 1750 και Μάιον τοῦ 1790³⁾). Ὡς ἴδιον κτῆμα τὸ Πατριαρχεῖον διασφᾶζει αὐτὴν ἀπὸ καταστροφῆς ἔνεκα τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἡγουμένου τῆς Χριστοφόρου εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν τοῦ Στενιμαχίτου Χατζῆ—Πρίμου κίνημα περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος⁴⁾).

Ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς ἐξελέγετο ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐν τῇ μητροπόλει Φιλιππουπόλεως κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν ἔκπαλαι (δηλ. ἀπὸ πολυλοῦ) ἀρχαίαν συνήθειαν περὶ τῆς διοικήσεώς τῆς κοινῆ ψήφῳ και γνώμῃ τῶν κληρικῶν και τῶν προκοίτων τῆς Φιλιππουπόλεως, Στενιμάχου και Ἀμπελιάνου και θελήσει και γνώμῃ τῶν ὀσιωτάτων πατέρων τῆς, ὑπισχυομένων ἐπισήμως ὅτι θὰ φυλάξωσι και ἀποδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν προσήκουσαν εὐλάβειαν και ὑπακοὴν ὡς προεστῶτα και γέροντα· Ἀποκαθιστάμενος δὲ οὗτος ἐν τῇ μονῇ εἶχεν αὐτὸς τὴν διοίκησιν και τὴν διαχείρισιν ὡς τέλειος και πληρεξούσιος κύριος τῶν τε κινητῶν και ἀκινήτων πραγμάτων, κτημάτων τε και ἀφιερωμάτων και ἐλογοδοτεῖ κατὰ τακτὸν διάστημα χρόνον ἐν τῇ μητροπόλει πρὸ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν, ὡς διαπιστοῦται ἐκ πρωτόκολλου τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1781⁴⁾). Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος ἤρξατο αὐθις ἡ ἀδελ-

2) L o u i s P e t i t, αὐτόθι, εἰσαγωγή, XXII.

3) Γ ε δ ε ὦ ν Μ., Πατριαρχικοὶ πίνακες, σελ. 613. 624. 636. 643. 672.

4) Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ Μ υ ρ τ., ὁ Στενιμάχος, § 9. Ἀθήναι 1929.

4) Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρωτόκολλον ἔχει ἐπὶ λέξει. Κῶδ. Κυρίλλου ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, σελ. α'.

Ὁ Φιλιππουπόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ

«Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ και ἐμμαρτύρου γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἔκπαλαι ἀρχαίαν συνήθειαν συναχθέντες εἰς ἐν μετὰ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν και εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης μητρο-

φότης τῶν μοναχῶν ἐκλέγουσα συμφώνως τῷ τυπικῷ αὐτῆ τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐν γενικῇ συνόδῳ, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ

πόλεως καὶ τῶν τιμῶν προεστώτων καὶ τζορματζήδων τῆς πολιτείας Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου ἐπεριλάβαμεν τὸν λογαριασμὸν τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας εἰς τὸ Μπάτσκοβον ἀπὸ τὸν ἡγούμενον κύρ Γρηγόριον διὰ εἴκοσι δύο μῆνας καὶ κοινῇ ψήφῳ καὶ γνώμῃ τῶν ρηθέντων τιμωτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν τιμωτάτων προεστώτων Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου καὶ θελήσει καὶ γνώμῃ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ οὐσιωτάτων πατέρων ἐψηφίσθη καὶ ἀποκατέστη διὰ ἡγούμενος τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου-Μπατσκόβου ὁ παπᾶ κύρ Μακάριος, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ὅστε ἔχειν τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου καὶ εἶναι αὐτὸν τέλειον καὶ πληρεξούσιον νοικοκύριον τῶν τε κινητῶν καὶ ἀκινήτων πραγμάτων, κτημάτων τε καὶ ἀφιερωμάτων τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου, ὡς ἄξιος καὶ πιστὸς οἰκονόμος καὶ δεδοκιμασμένος ἐν ἄλλοις τε καὶ μάλιστα ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ἐν ἧ μέχρι τοῦ νῦν προεστάθη ὁ γὰρ εἶδῶς προεστάναι τοῦ ἰδίου οἴκου καὶ ἑτέροις οἶδε προϊστασθαι. Διορίσαντες τοίνυν καὶ ἀποκαταστήσαντες διὰ ἡγούμενον τὸν ρηθέντα ἡγούμενον παπᾶ κύρ Μακάριον ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ μοναστηρίῳ ὑπέσχοντο ἅπαντες οἱ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενοι πατέρες, γέροντες καὶ νέοι φυλάξει καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ τὴν προσήκουσαν εὐλάβειαν καὶ ὑπακοὴν ὡς προεστώτι καὶ γέροντι καὶ μηδένα ἐξέρχεσθαι τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου (κατὰ τὴν ἔκταλαι συνήθειαν) καὶ οὔτε εἰς Φιλιπούπολιν οὔτε εἰς χόριον οὔτε εἰς τὸ μετόχιον καταβαίνειν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης καὶ θελήσεως, ὅστις δὲ ἤθελεν ἐναντιωθῆ αὐτῷ εἰς καμίαν προσταγὴν ἢ εἰς ὅποιανδήποτε ἄλλην θέλησιν ἤθελε φανῆ ἀπαθῆς καὶ παρήκους, θέλει παιδευθῆ ἐσχάτως μὲ ἕξωσιν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου μὲ ἀτιμίαν του καὶ ζημίαν του μεγάλην παρ' ὅλων ἡμῶν τῶν ἐν τῷδε τῷ γράμματι ὑπογεγραμμένων. Καὶ εἰς διηνεκῆ τὴν ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἔμπροσθεν τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη, κυρίου κυρίου Κυρόλλου, ἐπιβεβαιώσει τῆς αὐτοῦ πανιερότητας καὶ μαρτυρίᾳ τῶν ὑποκάτωθεν ἐντιμωτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ τῶν προεστώτων τοῦ Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου καὶ ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι ἡγουμένῳ κύρ Μακαρίῳ, ἁψπᾶ, Νοέμβριου κς'.

Σενοφύλαξ Δαμιανὸς ὑπόσχομαι, προηγούμενος Γρηγόριος ὑπόσχομαι, παπᾶ Ἰωσήφ ὑπόσχομαι, Παπᾶ Καλλίνικος ὑπόσχομαι, παπᾶ Ἀνανίας ὑπόσχομαι, Καλλίστρατος ὑπόσχομαι, Ἁγᾶπιος ἱερομόναχος ὑπόσχομαι, παπᾶ Ἀνθίμος ὑπόσχομαι, ὁ ρήτωρ Δημήτριος μάρτυς, Γερμανὸς μοναχὸς ὑπόσχομαι, ὁ σκευοφύλαξ Νικόλαος μάρτυς, ὁ Μήτσος παπᾶ Θεοδοσίου μάρτυς, ὁ δικαιοφύλαξ Δημήτριος μάρτυς, ὁ ἐστιάριος Μιχαλάκις μάρτυς, Μαργαρίτης μάρτυς, Δημήτριος τοῦ Μαργαρίτου μάρτυς, Χατζῆ Δόξας μάρτυς, Κομνηνὸς τοῦ Χατζῆ Στέριου μάρτυς, Μανόλης τοῦ Χατζῆ Γιακομῆ μάρτυς, Πρίμος τοῦ Παναγιώτου μάρτυς, Χατζῆ Βέτζος μάρτυς, Νάσος μάρτυς, Θεοδόσιος Τόλιου μάρτυς, Χατζῆ Διαμαντῆς μάρτυς.

Ἐκ τῶν ὑπογεγραμμένων οἱ ὑποσζόμενοι εἶναι μοναχοὶ τῆς μονῆς, ὁ δὲ δικαιοφύλαξ Δημήτριος (τῆλεμπῆ Δημητράκις) ὁ σκευοφύλαξ Νικόλαος (τῆλεμπῆ Νικολάκις Ἰωάννου Χατζῆ Νικόγλου), ὁ ἐστιάριος Μιχαλάκις (τῆλεμπῆ Μιχαλάκις Κύρου) καὶ ὁ ρήτωρ Δημήτριος εἶναι οἱ σύμβουλοι τοῦ μητροπολίτου ἀρχοντες Φιλιππουπόλεως, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ εἶναι πρόκριτοι Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι

ἀρχιερατικοῦ ἐν Στενιμάχῳ ἐπιτρόπου τοῦ ἁγίου Φιλιππουπόλεως, ἐπικυρουμένου τοῦ πρωτοκόλλου τῆς ἐκλογῆς ὑπὸ τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, ὡς ἐκπροσώπου τοῦ Πατριαρχείου. Ὁ ἡγούμενος διώριζεν ἐκ τῶν ἀδελφῶν τὸν οἰκονόμον τῆς μονῆς (δικαῖον) γενικὸν διαχειριστὴν ἀπάσης τῆς περιουσίας κινητῆς τε καὶ ἀκινήτου τῆς μονῆς. Κατὰ τὸ ἐκδοθὲν περὶ τῆς Ἐξαρχίας σουλτανικὸν φερμάνιον τοῦ 1870, καθ' ὃ ὠρίσθησαν αἱ Βουλγαρικαὶ μητροπόλεις καὶ αἱ μοναὶ αἱ ἀποσπώμεναι τοῦ Πατριαρχείου καὶ περιερχόμεναι ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἐξαρχίας, ἡ μονὴ παρέμεινε πατριαρχικὴ οὐδαμῶς διεκδικηθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῶν Βοδεωνῶν, Κουκλένης καὶ Βελασίτσης τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως.

θ') Τῷ 1664 ἐπεσκέψατο τὴν μονὴν μετ' ἀρχιμανδριτῶν καὶ πρωτοσυγκέλλων ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Λοσίθεος συλλέγων βοθητήματα ὑπὲρ τοῦ Παναγίου τάφου καὶ τῷ 1720 ὁ διάδοχος αὐτοῦ καὶ ἀνεψιὸς ἐπ' ἀδελφῇ πατριάρχης Χρῦσανθος Νοταρᾶς, εἰς ὃν ὀφείλεται τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ ἀντίγραφον τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς «ἦς τινος (βίβλου) καὶ τὸ ἴσον μεταγραφὲν ἔλαβον σὺν ἐμοί». Ἀμφότεροι ἐλειτούργησαν μετὰ τῶν μοναχῶν¹⁾. Τὴν μονὴν ὡσαύτως ἐπεσκέπτοντο καὶ οἱ ἐκάστοτε μητροπολίται Φιλιππουπόλεως. Κατὰ σημείωσιν ἐπὶ ἐντύπου τῆς μονῆς ὁ Παῖσιος ἐπεσκέψατο αὐτὴν τῷ 1819 Ἰουνίου κη' καὶ ἔγραψε στίχους τινὰς πολιτικοὺς δι' αὐτήν, καθ' ἣν εἶχε συνήθειαν²⁾, ὃ δὲ Νικηφόρος τῷ 1825. Πολλάκις δὲ οἱ μετ' αὐτοὺς μητροπολίται Νεόφυτος, Γρηγόριος, Ἰωακείμ Εὐθυβούλης καὶ Φώτιος. Κατ' εἰσήγησιν τοῦ Βλ. Σκορδέλη καὶ τῆ βοήθειά τοῦ μεγάλου τοῦ πατριαρχείου πρωτοσυγκέλλου Εὐσταθίου Κλεοβούλου συνεστήθη ἐν τῇ μονῇ ἱερατικὴ σχολή, λειτουργήσασα μόνον κατὰ τὰ ἔτη 1870—74. Τοιαύτη δὲ τις ἢ ἀπλῶς σχολὴ οἰκοτρόφων μειρακίων ἐλειτούργει συντηρουμένη ὑπὸ τῆς μονῆς ἐπὶ τῶν πρώτων τῆς τουρκοκρατίας αἰώνων ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Πετριτσού: «ἐνθα διετρέφοντο τὰ μειράκια» κατὰ τὸν Χρῦσανθον Νοταρᾶν³⁾. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ἡ μονὴ κατὰ τοὺς ζοφεροὺς τῆς δουλείας χρόνους ἦτο καὶ φυτώριον ἑλληνικῆς παιδείας ἀνά τὰ μέρη ταῦτα.

οἱ Στενιμαχίται ἐνδιεφέροντο περὶ τῆς μονῆς. Ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου φαίνεται ὅτι ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς μονῆς λήγοντος τοῦ 18ου αἰῶνος δὲν ἦτο ἀνθηρὰ καὶ διορίσθη ἡγούμενος δεδοκιμασμένος πρὸς διόρθωσιν αὐτῆς.

1) Κατὰ παρακαμμένας σημειώσεις ἐν τῷ τυπικῷ τοῦ Βουκουρεστίου ἐν ταῖς σελίσιν 67. 68. 69. L o u i s P e t i t αὐτόθι. σελ. XXV.

2) Β λ. Σ κ ο ρ δ έ λ η, Δελτίον ἱστορ. ἐθνολογ. ἐταιρείας Ἀθηνῶν, τόμ. Γ'. ἔτ. 1889, σελ. 354.

3) L o u i s P e t i t, ἐνθα ἀνωτέρω. σελ. XXVI.

ι') Ἐνεκα τῶν ἐπιγενομένων καταχρήσεων ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῆς μονῆς ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου καὶ τοῦ δικαίου αὐτῆς (οἰκονόμου—ἐπιτρόπου) φθίνοντος τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἔνεκα ἄλλων ἐπισυμβάντων ἐν τῇ μονῇ ἀτοπημάτων τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπέστειλεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διορίσαν ἡγούμενον τῷ 1892 τὸν ἀρχιμανδρίτην Κύπριον Μακάριον. Τὸ τοιοῦτον ἐξώργισε τοὺς μοναχοὺς, ἡ δὲ ἥμιστα ἱεροπρεπῆς πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορὰ τοῦ ἡγουμένου ἐπήνεγκε τὴν κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθαιρέσιν του ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος, ἣτις ἠτήσατο καὶ δι' ἀναφορᾶς καὶ διὰ πρεσβείας παρὰ τοῦ Πατριαρχείου, ὅπως αὕτη ἐκλέξῃ τὸν ἡγουμένον τῆς, ὡς ἐγένετο πρότερον. Οὕτω κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα τῷ 1894 ἡ ἀδελφότης προσέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἱερομονάχου Ἀκακίου Φιλίππου-πολίτου ὡς ἡγουμένου, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς, λογίου καὶ διακριθέντος ἐν τῇ ἱερατικῇ ὑπηρεσίᾳ ὡς ἀρχιερατικοῦ προϊσταμένου τῆς ἐπαρχίας Καβακλῆ καὶ ὡς ἐφημερίου τῆς ἐκκλησίας Ἁγίου Κωνσταντίνου ἐν Φιλίππουπόλει. Ἡ ἐκλογὴ διεξήχθη ὁμαλῶς ἐν τῇ μονῇ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου ἐν Στενιμάχῳ ἱερέως Λεωνίδα, ὅστις καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὴν μητρόπολιν τὸ σχετικὸν πρωτοκόλλον. Αὐστυχῶς ἡ ἥμιστα διπλωματικὴ προορατικότης τοῦ πατριαρχείου ἐνεργοῦντος καθ' ὑπόδειξιν ἐνδιαφερομένων, ὅπως ἄλλος ἐκλεγῆ ἡγούμενος, περιέπλεξε τὴν κατάστασιν καὶ ἐπήνεγκε τὴν ἀπώλειαν τῆς μονῆς. Τὸ πατριαρχεῖον οὐ μόνον δὲν ἀνεγνώρισεν ὡς ἡγούμενον τὸν ψηφισθέντα Ἀκάκιον, ἀλλὰ καὶ καθήρεσεν αὐτὸν μετ' ἀφορισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος, ἀπέστειλε δὲ αὐτῆς τὸν ἀνακληθέντα Μακάριον, ὅπως ἐπαναλάβῃ τὴν ἡγουμενίαν. Τὸ τοιοῦτον προεκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως χάριν τῆς κινδυνευούσης δῆθεν τάξεως, πράγματι ὅμως πρὸς κατάληψιν τῆς μονῆς, ἦν οἱ Βούλγαροι ἀπὸ πολλοῦ ἐπωφθαλμίον ἔνεκα τῶν εἰσοδημάτων τῆς. Ὁ Ἀκάκιος καθηρημένος καὶ ἀφορισμένος ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐκκλησίας ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του προσεχώρησεν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν μετὰ τινων μοναχῶν καὶ οὕτω ἡ μονὴ περιήλθεν εἰς τοὺς Βουλγάρους μεθ' ὅλας τὰς τοῦ Πατριαρχείου διὰ τοῦ ἁγίου Φιλίππουπόλεως διαμαρτυρίας πρὸς τὴν Βουλγαρικὴν κυβέρνησιν αἰτουμένου τὴν ἀπόδοσίν τῆς. Ἡ Βουλγαρικὴ κυβέρνησις ἀνεγνώρισεν ὡς νόμιμον τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀκακίου ἐπαναληφθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος τῆς μονῆς, ἡ δ' Ἐξαρχία ἀποδεξαμένη τὴν εἰς αὐτὴν προσχώρησιν τῆς ἀδελφότητος ὑπήγαγε τὴν μονὴν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐν Σοφίᾳ ἱεραῶς Βουλγ. Συνόδου. Τὸ ἐν Χάγῃ διαιτητικὸν δικαστήριον, οὗ ἐξητήθη ἡ γνώμη περὶ τῆς ἀμφισβητουμένης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων κυριότητος τῆς μονῆς παρὰ τῆς πρὸς ἐκδίκασιν τῶν κτημάτων τῶν διαλυθειῶν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1906 Ἑλλην. ἐν Βουλγαρίᾳ κοινοτήτων μεικτῆς Ἐπι-

τροπείας συμφώνως τῇ συνθήκῃ τοῦ Neilly, ἐπεδίκασε τὴν μονὴν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τὴν Ἑλλην. Κοινότητα Στενιμάχου.

ια') Ἡ μονὴ ἀποτελεῖται ἐκ τετραπλεύρου μεγάλου διωρόφου κτιρίου περιβάλλοντος μεγάλην λιθόστρωτον αὐλήν, ἐν ἣ εἶναι ἐκτισμένοι δύο ἐκκλησῖαι. Ὁ ἐπισκεψάμενος αὐτὴν ἐν ἔτει 1706 P. Lucas παρομοιάζει πρὸς φρούριον μετὰ τριῶν πυλῶν, ἔχον ἐν τῷ κέντρῳ του ἐκκλησίαν ἀνακαινισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μαυρικίου (;), οὗ τὴν εἰκόνα πολλαχοῦ τῆς μονῆς εἶδεν ἐξωγραφημένην¹⁾. Ἐκτοτε ἡ μονὴ ἔπαθε πολλάκις ἐκ πυρκαϊᾶς καταστραφείσης ὀλοτελῶς τῆς δυτικῆς πτέρυγος τοῦ κτιρίου καὶ μέρους τῆς βορείου. Ἐσχάτως ἀνφοδομήθη ἡ ἀπειλοῦσα πτώσιν ἀνατολικῆ πλευρᾶ λιθόκτιστος ὅλη τῇ ἀρωγῇ τοῦ νῦν τσάρου τῆς Βουλγαρίας εὐσεβοῦς Βόριδος I, τρίτου ἤδη κτίτορος αὐτῆς κατὰ τοὺς Βουλγάρους.

Ἐκ τῶν παλαιῶν τῆς μονῆς κτιρίων τοῦ XI αἰῶνος διασφύζεται μόνον τὸ διώροφον τοῦ κρητηρίου κτίριον ἐπὶ ὑψώματος ἀνατολικῶς τῆς μονῆς περὶ τὰ 500 μέτρα μακρῶν. Ἡ κάτω ὄροφὴ αὐτοῦ χρησιμεύει ἀνεκαθεν ὡς ὀσσεαποθήκη (ossarium), ἡ δὲ ἄνω εἶναι ἐκκλησία πρὸς τιμὴν τῶν Ἀρχαγγέλων. Τὸ κτίριον εὐρίσκεται εἰς ἐρειπιώδη κατάστασιν ἀνακαινισθείσης ἐν τῷ μεταξὺ μονῆς τῆς στέγης του. Αἱ τοιχογραφίαι τῆς ἐκκλησίας ἀνάγονται εἰς τὸν XII αἰῶνα, ὡς ἡ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν κτιτόρων τῆς μονῆς Γρηγορίου καὶ Ἀσασίου Πακουριανῶν. Αἱ ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφαὶ ἀπασα εἶναι Ἑλληνικαί. Παρὰ τῇ τοιχογραφίᾳ τῶν κτιτόρων εἶναι καὶ ἡ τοῦ τσάρου Ἰωάννου (Ivan) Ἀλεξάνδρου (1331—1371) ἐν φυσικῷ σχεδὸν μεγέθει μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς παρὰ τῇ κεφαλῇ του: «Ἰω(άννης) ἐν Χ(ριστῷ) τῷ Θεῷ εὐσεβῆς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ρωμαίων Ἀλέξανδρος»²⁾.

Οἱ Βούλγαροι θεωροῦσι τοῦτον τὸν τσάρον ὡς δεῦτερον τῆς μονῆς κτίτορα καὶ δόξητήν, ὡς προσερόθη, στηριζόμενοι εἰς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Luccari, ὅτι ἐν τῇ περὶ τὸν Στενίμαχον μονῇ τῆς Παναγίας, ἰδρυθείση ὑπὸ τοῦ Ἰβήρου βασιλέως (re di Hiueria), εἶδε τὴν προσωπογραφίαν τοῦ τσάρου Ἰβάν Ἀλεξάνδρου ἐν φυσικῷ μεγέθει (ritratto al naturale) ὡς κτίτορος, διότι ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς ἐμεγεθύνθη καὶ ἐπροικίσθη (accrescinta e bonificata) ὑπ' αὐτοῦ διὰ μεγάλων ἐσόδων κατὰ τὰς τῶν μοναχῶν δηλώσεις πρὸς αὐτὸν ἐπισκεψάμενον τὴν μονὴν φθίνοντος τοῦ 16ου αἰῶνος³⁾.

1) Προφανῶς πρόκειται περὶ τῆς εἰκόνης τοῦ αὐτοκρ. Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ P. Lucas, Voyage dans la Grèce κτλ. Paris 10.

2) Ἴδε καὶ J o r d. I v a n o w, Τὸ φρούριον τοῦ Ἀσέν (Πετριτσός) ἐν τῷ Bull. de la soc. arch. Bulg. τόμ. II, σελ. 213.

3) L u c c a r i, Annali di Rausa, ἔτ. 1605, σελ. 52. J i r e c e k—A r g y r o w, Ὀδοιπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 424.—Πλὴν τῆς εἰδήσεως ταύτης τοῦ Ραγου-

(β'). Ἡ ἐν τῇ αὐτῇ τῆς μονῆς κυρία ἐκκλησία (τὸ καθολικὸν) τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου προέρχεται ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἀνοικοδομηθεῖσα ἐκ βάρθρων ἐν τῇ θέσει τῆς ὑπὸ τοῦ Πακουρια-

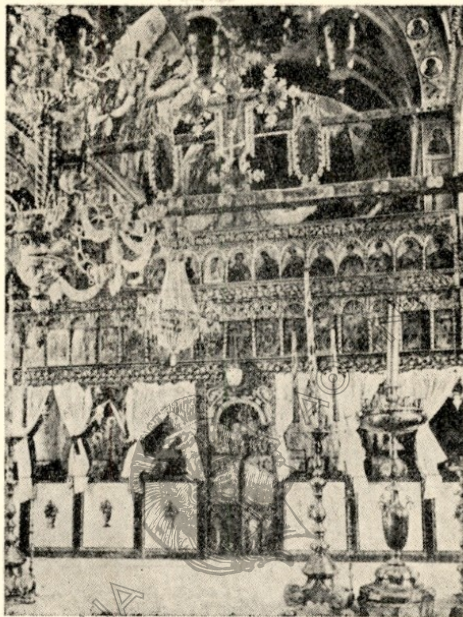

Αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τῆς Παναγίας τῆς Μονῆς

νοῦ κτισθείσης ὑπὸ τοῦ ἁγίου Φιλιππουπόλεως Δανιὴλ τῷ 1604 καὶ μετονομασθεῖσα τῆς ἁγίας Τριάδος κατὰ τινὰ ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοῦ νάρθηκος

σαίου περιγητοῦ καὶ τῆς φερομένης νῦν ὡς προσωπογραφίας τοῦ τσάρου μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν Ἑλλήν. ἐπιγραφῆς οὐδεμία ἄλλη μαρτυρία περὶ τοῦ τσάρου Ἰβάν Ἀλεξάνδρου ὡς κτίτορος τῆς μονῆς ὑπάρχει. Οἱ πρεσβύτεροι τῶν Στενιμαχιτῶν, οἵτινες τακτικῶς καὶ πολλάκις ἐπισκέπτοντο κατ' ἔτος τὴν μονὴν καὶ ἐγνώριζον πάντα τὰ κατ' αὐτὴν, διίσχυρίζονται ὅτι ἡ μὲν προσωπογραφία εἶναι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ γραφεῖσα συγχρόνως μετὰ τῶν προσωπογραφιῶν τῶν κτιτόρων ἀδελφῶν, ἡ δ' ἐπιγραφὴ δὲν ὑπῆρχε μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταλήψεως τῆς μονῆς, ἐγράφη δὲ βραδύτερον ὑπ' αὐτῶν πρὸς πίστωσιν τῶν ἐπὶ τῆς μονῆς παλαιῶν δικαιομάτων των. Καὶ ἐγὼ αὐτὸς τρίς ἐπισκεψάμενος τὴν μονὴν πρὸ τοῦ 1892 καὶ τὸ κοιμητήριο περιεργασθεὶς λεπτομερῶς δὲν διέκρινον τοιαύτην ἐπιγραφὴν. Ὁ

δυσαναγνώστου νῦν ἕνεκα τῆς ἐπιγενομένης ἐπιχρίσεως. Ἡ μετονομασία

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς Πετριτσῶ

δὲν ἐπεκράτησεν. Ἡ ἐκκλησία εἶναι τύπου τῶν ἐν Ἀθῶν ἔχουσα ἑκατέ-

λίσεως διατείνεται, καθ' ἃ ἤκουσε παρ' ἀξιοπίστων Βουλγάρων, ὅτι ἡ προσωπογραφία τοῦ τσάρου ὑψίστατο ἐν τῇ μονῇ ἐπὶ τουρκοκρατίας χωρὶς νὰ σημειῶ τὸ μέρος καὶ πρὸς πίστωσιν τοῦ λόγου του παραπέμπει εἰς τὸ πλήρες ἀμετροεπειῶν βιβλίον τοῦ δημοδιδασκάλου Ζαχάριεφ «Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς περιφερείας Τατάρ Παζαρτζικίου», ἔτ. 1870, Βιέννη, σελ. 65. Ἄν ἡ προσωπογραφία εἶναι τοῦ τσάρου ἢ τοῦ Κορνηνοῦ, προσαρμολογεῖται βραδύτερον πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ τσάρου, γνωστὰ ἄλλοθεν, οὐδὲν δύναμαι νὰ εἶπω. Ὅτι ὁμοίως τινὲς τῶν Βουλγάρων συνεθίζουσι νὰ καταφεύγωσιν εἰς ἱστορικὰς πλαστογραφίας πρὸς ὑποστήριξιν τῶν γνωμῶν των, σημειῶ ἐνεαῦθα δύο περιπτώσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν αὐτὴν μονήν: α) Ἐν τῷ ἐστιατορίῳ τῆς μονῆς ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου ἦσαν ἐξωγραφημένοι ἐν φυσικῶν μεγέθει καὶ λίαν ἐντόνως μεθ' ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῶν ὀνομάτων των οἱ φιλόσοφοι: Σωκράτης, Πλάτων, Πυθαγόρας, Ἀριστοτέλης. Κατὰ τὴν εἰς τὴν μονὴν ἐπίσκεψίν μου μετὰ τῶν μελῶν τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἀρχαιολογικοῦ συνδέσμου τῷ 1927 εἶδον τὰς τοιοχογραφίας ὑψισταμέ-

ρωθεν ἀψίδας καὶ θόλον κυκλοτερεῖ, διέσωσεν ὁμως ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν προγενεστέρων αἰώνων τὰ παρὰ τῇ βίψει τοῦ θόλου ἑκατέρωθεν ἀε-

Εἰκόνες τῶν δωρητῶν ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ νάρθηκος.

τώματα. Εἶναι λιθόκτιστος διὰ κανονικῶν τετραπλείρων ὄσβεστολίθων καὶ ὁμοιάζει κατὰ πολὺ πρὸς τὴν ἐν τῷ Ἀμπελίῳ τοῦ Στενιμάχου ἐκκλη-

νας ἀκόμη καὶ λεπτομερῶς περιειργάσθη αὐτάς. Τῷ 1933 ἐπισκεψάμενος πάλιν τὴν μονὴν μάτην ἀνεξήγητα αὐτάς. Εἰς τὰς θέσεις τῶν δύο φιλοσόφων ἠνοίχθησαν παρὰ θύρα, οἱ δὲ δύο ἄλλοι μετεμορφώθησαν παραδόξως εἰς τὸν Εὐθύμιον τελευταῖον πατριάρχην Τυρνόβου καὶ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τῆς Ρήλας μετὰ βουλγαρικῶν ἐπιγραφῶν! 2) Περὶ τοῦ προμνησθέντος Βουλγάρου πατριάρχου Εὐθυμίου ὑπάρχει παράδοσις ὅτι μετὰ τὴν εἰς τοὺς Τούρκους πτώσιν τοῦ Τυρνόβου, ὅπερ ἡρωϊκῶς ὑπεστήριξεν, ὁ ἱεράρχης ἐξορισθεὶς ὑπὸ τῶν κατακτητῶν ἐμόνασε καὶ ἀπέθανεν ἐν τινι μονῇ. Ἡ μονὴ δὲν μνημονεύεται, ἀλλ' ὑποτίθεται ὅτι εἶναι τις ἐκ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ. Τῷ 1905 ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Βατοκόβου μετὰ τινων μοναχῶν ἐσκηνοθέτησαν τὰ ἑξῆς: Ἐπισκευάζοντες δὴθεν τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς ἀνεσκαψαν τάφον εὐρισκόμενον ἐν αὐτῷ, περὶ οὗ διεκήρυξαν *urbe et orbi*, ὅτι ἦτο ὁ τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου, ὃς διεπιστοῦτο ἐκ τῶν λειψίων τῆς ἀρχιερατικῆς αὐτοῦ στολῆς καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ τάφῳ εὐρεθείσης ἐπὶ λευκοσιδήρου διὰ μέλανος γεγραμμένης Σλαβικῆς ἐπιγραφῆς: *Εὐθύμιος πατριάρχης Τυρνόβου*, ἣτις ἦτο πλάστῃ καὶ ὑποβολιμαία. Συγκίνησις, ὃς εἰκός, κατέλαβε σύμπαντα τὸν Βουλγαρικὸν κόσμον καὶ ὁ λαὸς συνέρρεεν εἰς τὴν μονήν, ὅπως προσκυνήσῃ τὰ ἅγια λειψανα. Ἐγερθεῖσάν ἀμφιβολιῶν περὶ τοῦ πράγματος ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ ἱερά Σύνοδος ἀπέσειλαν εἰς τὴν μονὴν ἐπιτροπέαν ἐκ τῶν καθηγητῶν Ἰορδάνου Ἰβανῶφ, μεσαιωνοδίδου καὶ Βογδάνου Φίλοφ ἀρχαιολόγου, ὅπως μελετήσῃ τὰ τοῦ τάφου καὶ ὑποβάλλῃ αὐτάς; ἔκθεσιν. Ἡ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἀνακοίνωσις τοῦ Ἰβανῶφ ἐν σχετικῇ του μελέτῃ ἔχει ἐπὶ λέξει: *Ce qui concerne le tombeau decouvert en 1905 et attribué au dernier patriarche de Tirnovo Euthymios, nos fouilles et recherches ont donné*

σιάν, τὴν καλουμένην τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης, ὡς πρὸς τὴν ἀρχι-
τεκτονικὴν, κτισθεῖσαν περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἀνήκουσαν ἄλλοτε εἰς
τὴν μονὴν. Αἱ τοιχογραφίαι καταλαμβάνουσιν ἅπαν τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκ-

Τοιχογραφία

κλησίας ὡς καὶ τὸν νάρθηκα καὶ προσερχοῦνται ἀπὸ τῶν αὐτῶν χρόνων ¹⁾.
Αὗται εἶναι λίαν ἔντονοι, τινὲς δὲ καὶ μεγαλοπερεῖς, ὡς αἱ τῶν δωρητῶν
Κωνσταντινουπολιτῶν ἀρχόντων Γεωργίου πατρὸς καὶ Κωνσταντίνου υἱοῦ,
ἐν φυσικῷ μεγέθει ἐπὶ τοῦ νάρθηκος, ὅστις ἱστορήθη ὑπ' αὐτῶν, μονασάν-
των ἐν τῇ μονῇ.

Τὰ τῆς ἱστορήσεως τοῦ νάρθηκος δηλοῖ καὶ ἡ ἀκόλουθος σφραγισμένη ἐπι-
γραφή: «Ἱστορήθη οὗτος ὁ Θεῖος καὶ πάνσεπτος ἄρτης τῆς πανιπερευλογι-
μένης δεσπίνης ἡ μ (= ἡμῶν) Θεοῦ (= Θεοτόκου) καὶ ἀγιοπαρθένου (ἀντι-
ἀειπαρθένου) Μαρίας, τῆς ὀνομαζομένης Πετριωτίτιδος καὶ μετονομασθέν-
τος τοῦ ναοῦ τῆς ὁμοουσίου καὶ ζωοπιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος διὰ ἐξώ-
δου κόπου τε καὶ δαπάνης τοῦ τιμοτάτου καὶ εὐγενεστάτου καὶ ἐκλαμπρώ-
τάτου ἄρχωντος κυροῦ κυροῦ Γεωργίου, ἐπαρχείας δὲ Φαναρίου καὶ Νεο-
χωρίου. Γέγωνεν δὲ ἡς (= εἰς) τὰς ἡμέρας τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμε-

un resultat négatif. L'inscription Slave, qui était trouvée dans le tombeau en 1905
par sa paléographie ne peut remonter aucunement au
moyen âge; c'est une fabrication récente, acte de patriotisme fervent. D'ailleurs l'un des mystificateurs avoué déjà sa faute!! Bull. de la
soc. archeol. Bulg. Τόμ. II, 1911, σελ. 230. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφή τοῦ ναοῦ
εἶναι νῦν χροσῆ καὶ λίαν ἔντονος.

1) Περὶ τῶν ἀγιογραφῶν ἐν γένει τῆς μονῆς ἴδε μελέτην τοῦ Ρώσου Γραμπάκ
ἐν τῷ Bull. de l'inst. arch. Bulg. Sophia, τόμ. II, ἔτ. 1923—24, σελ. 1 καὶ ἐξῆς.

νικοῦ πριάρχου (=πατριάρχου) κυροῦ Παρθενίου, ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου ἐν ἱερομονάχῃς κ (=καί) πνικῆς (πνευματικοῖς) πατράσιν κυροῦ Παρθενίου, ἀρχηρατεύοντος Φιλιποπόλεως κυροῦ Γαυριήλ ἐν τῷ ἔρνα (=1643) μηνὶ Ἰουλίῳ λ', ἰνδ.ια'.

Ἡ ἐτέρα ἐν τῇ αὐτῇ τῆς μονῆς ἐκκλησία, συνεχομένη τῷ νάρθηκι τοῦ καθολικοῦ, κεῖται ἐπὶ τοῦ δευτέρου ὀρόφου κτιρίου, οὗ ὁ κάτω χρησιμεύει ὡς στοά. Εἶναι μεταγενεστέρα καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, αἱ δὲ τοιχογραφίαι τῆς ὄλως ἄτεχνοι προέρχονται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1846 κατὰ σφρζομένην ἐπιγραφὴν: «Ὁ ναὸς οὗτος ἐξωγραφίσθη δι' ἐξόδου τοῦ μακαριωτάτου πανοσιωτάτου Κωνσταντίνου ἡγουμενεύοντος τοῦ δαισιωτάτου σεβασμιωτάτου κυρίου κυρίου Χ' Κυρίλλου, ἔτει 1846, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ». Ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος τῆς ἐκκλησίας ταύτης εἶναι ἀπλοῦς καὶ πενιχρός. Σπανιώτατα δὲ περιεργός τις ἐπισκέπτης ἀνέρχεται τὴν κλίμακα τῆς ἐκκλησίας πρὸς προσκύνησίν τῆς, οἶονεὶ ἀγνωσμένης. Πρὸ αὐτῆς ὑψοῦται καὶ τὸ λιθόκτιστον ὑψηλὸν τῆς μονῆς κωδωνοστάσιον.

1γ.) Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι τὸ ἐν τῷ κάτω ὀρόφῳ τῆς νοτίας τοῦ κτιρίου πτέρυγος κείμενον ἐστιατόριον διὰ τε τὰς τοιχογραφίας του καὶ τὰς ἐπιμήκεις μεγάλας μαρμαρίνας τραπέζας, ἐπὶ τῆς πρώτης ὧν εἶναι κεχαραγμένη ἡ ἐπιγραφή: «Ἡ παρούσα μαρμαρωτότραπέζα ὑπάρχει (δι') ἐξόδου καὶ δαπάνης τοῦ πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου πρόην Φιλιππουπόλεως κυρίου κυρίου Δαμασκηνοῦ, ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου ἁγίου καθηγουμένου κυρίου Ματθαίου, ἱερομονάχου, ἔτους Σωτήρος Χριστοῦ γχα (=1601), ἰνδικτιῶνος ιδ', μαΐστορ(ος) Νικολάου». Ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ πρὸς τὴν αὐτὴν τοῖχον τοῦ αὐτοῦ ἐστιατορίου κατὰ τὸ ἄνω μέρος ὑπάρχει ὡσαύτως μεγάλη τοιχογραφία, παριστάνουσα λιτανεῖαν, προφανῶς τὴν μεταφορὰν τῆς θαυματουργοῦ τῆς Θεοτόκου εἰκόνας ἐκ τῆς μονῆς εἰς τὸ Κλωβίον¹⁾, προπορευομένων ἐξαπτερύγων, μοναχῶν καὶ ἱερέων μετὰ τοῦ ἡγουμένου, κρατοῦντος τὴν ποιμαντορικὴν του ράβδον καὶ περιβεβλημένου τὰ ἄμφιά του καὶ ἀκολουθοῦντος πλήθους λαοῦ ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδῶν, ἡμφιεσμένων κατὰ τὸν πρὸ αἰῶνος τρόπον. Ἄνωθεν τῆς σκηνογραφίας ταύτης παρίσταται ὁ τῆς μονῆς περιβόλος μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἐκκλησίας τῆς κοιμήσεως καὶ ὁ κτίτωρ Γρηγόριος μετὰ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κρατοῦντες ἐκατέρωθεν ναόν²⁾. Ὡσαύτως παρίσταν-

1) Ἴδε ἀμέσως κατωτέρω.

2) Ἐκ τούτου ὀρμώμενος τεχνοκρίτης τις ὑποθέτει ὅτι καὶ ἡ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ εἰκὼν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου εἶναι ἡ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ὡς κτίτωρ. Ἄλλως τε ἡ τεχνουργία τῆς εἶναι ἡ αὐτὴ τῆς τῶν παρακειμένων τῶν κτιτῶρων ἀδελφῶν εἰκόνων ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος προερχομένων, ἐνῶ ἡ τοῦ τσάρου ὡς μεταγενεστέρου κατὰ δύο αἰῶνας τῶν πρώτων κτιτῶρων ἔδει νὰ εἶναι διάφορος. Εἰκὼν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου ἐν φυσικῇ μεγέθει ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ νάρθηκι ἐξωγραφημένη πρὸ τῶν τῶν δωρητῶν ἀρχόντων Κωνσταντινουπολιτῶν. Πιθανῶς δὲ ταύτην καὶ τὴν φερομένην ὡς τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου ἐξέλαβεν ὁ P. Lucas ὡς τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου.

ται διάφορα περί τὴν ὄλην σκηνογραφίαν τοπία καὶ κτίρια περί τὴν μονήν. Μεταξὺ τοῦ λαοῦ διακρίνονται προπορευόμενοι οἱ τῆς μονῆς ἐπίτροποι, γνωστοὶ πρόκριτοι Φιλιππουπόλεως καὶ Στενιμάχου.

Τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μονῆς ὡς καὶ τὰ ἐν τῷ μουσεῖῳ, πρῶην θησαυροφυλακείῳ αὐτῆς, ἱερὰ σκευή, εἰκόνες, ἄμφια, ξυλογλυφήματα, σταυροὶ πολύτιμοι καὶ ἄλλα τιμαλφῆ ἀφιερῶματα, ἀριθμοῦντα τριῶν—τεσσάρων αἰώνων βίον, εἶναι οὐχὶ τῆς τυχούσης ἀξίας ἀπὸ ἀπόψεως τεχντροπίας. Ἀξιοσημείωτος εἶναι τρίπτυχος πίναξ, ἐν ᾧ εἶναι γεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν δωρητῶν ἀπὸ διαφόρων τῆς Θράκης πόλεων καὶ κωμοπόλεων καὶ κωμῶν ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς τουρκοκρατίας αἰώνων. Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ στήλῃ ἐκ Στενιμάχου ὀνομάτων φέρεται καὶ τὸ Βυζαντιακὸν Λασκαρίνα. Ἐκ τῶν ἀγίων εἰκόνων τοῦ καθολικοῦ ἐξέχει ἡ παλαιοτάτη τῆς Θεοτόκου, ἔσωθεν μὲν ὄρειχάλκῳ, ἔξωθεν δὲ ἀργύρῳ ὄλη πλὴν τοῦ προσώπου κεκαλυμμένη μετ' Ἰβηρικῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1310 ἤδη ¹⁾. Ὁ Jirecek ὑποθέτει ὅτι ἡ εἰκὼν εἶναι ἀντίγραφον τῆς ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων ἐν Ἀθῶν εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπονομαζομένης *Πορταίτισσα* ²⁾. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ εἰκὼν μετεκομίσθη ἐκ τινος μονῆς τῆς Γεωργίας (Ἰβηρίας) περὶ τὸ Κάρς κειμένης κατ' ἄδηλον τρόπον. Ὁ Κ. Οἰκονόμος ἀφηγεῖται τὰ τῆς παραδόσεως ὡς ἑξῆς: «Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν μερῶν τῆς Θράκης εὐρέθη ἡ εἰκὼν ἐν τινὶ σπηλαίῳ, ἕως ἡμισείας ὥρας ἀπέχοντι τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὴν νότιον πλευρὰν τοῦ σχίσματος τοῦ ὄρους, ὅπερ καλοῦσι τὴν σήμερον *Κλωβίον*, ὅπου ἐστὶ καὶ τις ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου καὶ παρ' αὐτῇ ἅγιασμα. Καὶ κατὰ πᾶν ἔτος τῇ Δευτέρῳ τῆς Διακαινησίμου, καθ' ἣν ἡμέραν λέγουσιν ὅτι εὐρέθη ἡ εἰκὼν, λιτανεύουσι μετ' αὐτῆς ἕως ἐκεῖ εἰς τὸ ρηθὲν Κλωβίον καὶ ποιοῦσι λειτουργίαν ἐν τῇ παρακειμένη ἐκκλησίᾳ τῆς Θεοτόκου, ἀντετρέχοντες πολλοὶ καὶ ἀπὸ τῶν πέριξ κωμῶν καὶ χωρίων» ³⁾.

Ἡ ἐπὶ τῆς εἰκόνας ἐπιγραφὴ ἀνεγνώσθη καὶ μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ Γεωργιανοῦ ἱερέως Ζαχαρίου τῷ 1783, κατεγράφη δὲ ἐν τινὶ τῆς μονῆς χειρογράφῳ μὴ διασφζομένῳ νῦν, ἐξ οὗ ἀντεγράφη ἐν τινὶ λειτουργικῷ ὑπὸ τῆς μάμμης τοῦ Βλ. Σκορδέλη Εὐγενείας. Ἔχει δὲ αὕτη κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Σκορδέλη ὡς ἑξῆς: ⁴⁾

1) Β λ. Σ κ ο ρ δ έ λ η: Σημειώματά τινα περὶ τῆς μονῆς Βατοσκόβου ἐν Στενιμάχῳ. Δελτίον ἱστορ. καὶ ἔθνολογ. Ἑταιρείας Ἀθηνῶν, τόμ. Γ' ἔτ. 1889, σελ. 354—358.

2) J i r e c e k - A r g y r o w, Ὀδοιπορικὸν κτλ. σελ. 424.

3) Κ. Ο ἰ κ ο ν ὄ μ ο υ, Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, ἔτ. 1819, σελ. 54 § νγ'.

4) Β λ. Σ κ ο ρ δ έ λ η, ἐνθα ἀνωτέρω.

« Ἴδου σημειώνομεν τὰ γεγραμμένα γράμματα, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτζιώτισσας τὸ ἀσήμε γκιουρτζιδικὰ καὶ λέγουσιν οὕτως: ἀσπγ'. Αὐγούστου 6.

Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος.— Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐν ἀγίῳ πνεύματι. Ἡ παρούσα εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τῆς μητρὸς, τοῦ Κυρίου, ὀνομάζεται Πετριτζούλ, ἤγουν Πετριτζιώτισσα. Ὅθεν αὐτὴν τὴν ἁγίαν εἰκόνα δύο ἀδελφοὶ τὴν ἱστορήσαμεν, ὁ μὲν ἓνας Ἰγνάτιος, ὁ δὲ ἕτερος Ἀθανάσιος, διὰ χάριν εὐλαβείας ἡμῶν τε καὶ τὰ τέκνα μας. Τὴν ἀφιερώσαμεν καὶ τρία χωρία διὰ τὴν ἁγίαν τῆς ἐκκλησίαν νὰ εὐρίσκωνται ὡς σιτηρέσιον, τὰ ὅποια χωρία εἶναι μέσα εἰς τὸ κάστρον, ὅπου ὀνομάζεται Κάτλι· τὸ πρῶτον χωρίον λέγεται Καραλέτ, ἐξουσιάζει δύο μύλους καὶ ἓνα ἀμπέλι· τὸ ἕτερον χωρίον λέγεται Ἐρηνίτ, ὁμοίως καὶ αὐτὸ ἔχει δύο ἀμπέλια· τὸ τρίτον χωρίον ὀνομάζεται Λιλό, ἐτοῦτο εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς τὸ βουνό, ἔχει καὶ αὐτὸ μερικὰ χωράφια. Εἰς ἐτοῦτο τὸ χωρίον εὐρίσκεται καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτζιώτισσας, ὅπου ὀνομάζεται ἡ ἁγία εἰκόνα γκιουρτζιδικὰ Πετριτζούλ.

Εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος.— Ἐτοῦτην τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον τὴν ἱστορήσαμεν εἰς τῶν Ρωμαίων τὴν βασιλείαν εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ πολυχρονημένου βασιλέως Ἀνδρονίκου Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου τὰ παιδιά, καὶ εἰς τὴν Γκιουρτζιαν ἐβασίλευσαν τότε βασιλεῖς Κωνσταντῖνος καὶ Δημήτριος ἀπὸ τὴν γενεάν τοῦ Παγκρατίου, ἀπὸ Χριστοῦ ἔτους πεντακοσίους τριάντα, ἰνδικτιῶν ἐννέα, ἐν μηνὶ Ἀσκημβοίου 12¹⁾. Ἐσὺ δέσποινα μήτηρ τοῦ Θεοῦ βοήθησόν μας καὶ συγχώρησον τὰς ἁμαρτίας μας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως εἰς τὸ φοβερὸν κριτήριον, ἡμᾶς τε καὶ ὅλους τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανούς.

Κάτωθεν.— Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ καθηγουμένου κὺρ Μακαρίου τοῦ Φιλιππουπολίτου ἦλθον ἐγὼ ὁ δοῦλος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἀπὸ τὸ κάστρον Τύφλις τῆς Γκιουρτζίας, ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου μανδηλίου Ζαχαρίας ἱερέως μετὰ τὸν υἱόν μου τὸν Πέτρον, ἐδιάβασα τὰ γράμματα γκιουρτζιδικὰ, ὅπου εἶναι γεγραμμένα εἰς τὸ ἀσήμε τῆς εἰκόνας καὶ ἔγραφαν ἔτσι, ὡς ὁρᾷς ἄνωθεν²⁾.

ιδ') Ἡ μονὴ φέρεται ἐν τῷ τυλικῷ, ὡς προερρήθη, τῆς ὑπεραγίας

1) Τὸ Γεωργιανὸν χρονολόγιον ἀρχεται τῷ 780, ἐπομένως τὸ ἔτος 1310 (780+530) συμπίπτει μετὰ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου.

2) Τὰ μνημονεύμενα τοπωνύμια ἀνήκουσιν ἅπαντα εἰς τοποθεσίας τῆς Γεωργίας (Ἰβηρίας), ὅπου ἐκτίσθη πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῆς Πετριτσιωνιτίσσης ἢ Πετριτσιωτίσσης, ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου ὑπὸ τὸ αὐτὸ τοπωνυμικὸν ἐπίθετον.

Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης Πετρισονιτίσσης, διότι ἐκτίσθη «ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ κάστρου *Πετρισοῦ*» — «ἐν χειμάρρῳ τινὶ ὄχυρῳ ἐν τοῖς ὄρεισις τε τοῦ χωρίου διακειμένῳ, ὃ παρὰ τῶν ἐπιχωριαζόντων ὀνομάζεται *Πετριτσός*, Βασιλικῆς δὲ (χώρας) ἐπικέκληται»¹⁾ καὶ ὠρισμένως ἐν ἀρχῶν καλουμένῳ Ἰωάννωβα²⁾. Κατ' ἐπιγραφὴν δὲ διασφραζομένην μέχρι σήμερον ἐπὶ τοιχογραφίας τῆς ἐκκλησίας τοῦ κάστρου Πετρισοῦ (Στενιμάχου): «... (Π)αναγίας τῆς Πετριτσηώτης δι' ἐξόδου καὶ κόπου καὶ χειρὸς κάμ(οῦ) (τοῦ) ἀμαρτωλ(οῦ) (καὶ ἀ)θλίου ἱερ(ο)μονάχου)... Κων(σταντίνου)... »³⁾ καὶ κατὰ πατριαρχικά ἔγγραφα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ κατὰ τὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀπόδοσιν τοῦ Ἰβηρικῆ *Πετριζοῦλ* ἡ μονὴ ἐπονομάζεται Θεοτόκου τῆς *Πετριτσιώτης* καὶ *Πετριτσιωτίσσης*. Ἐκ τῶν δεδομένων, εἰ καὶ ὁ τύπος *Πετρισονιτίσσα* εἶναι ἀρχαιότερος, ὁ μόνος κανονικῶς ἐσηματισμένος εἶναι ὁ τύπος *Πετριτσιώτισσα* καὶ ὁ λαϊκώτερος *Πετριτσιώτια*. Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον ἐκ τοῦ Πετριτσός σχηματίζεται ἢ *Πετρισηνός* ἢ *Πετριτσιώτης*, θηλ. *Πετριτσιώτισσα*. Πρβλ. Στενίμαχος — Στενιμαχιώτης — χιώτισσα, Ἀμπελιάνος — Ἀμπελιανιώτης — νιώτισσα, Ἀμπέλιος — Ἀμπελιωίτης — νιώτισσα, Βοδενά — Βοδενιώτης — νιώτισσα, Κούκλενα — Κουκλενιώτης — νιώτισσα, καὶ εἴ τι ἄλλο. Ὡσαύτως τὰ λαϊκὰ θηλυκὰ: Στενιμαχιώτια, Ἀμπελιωίτια, Κουκλενιώτια, Βοδενιώτια κτλ. Ὁ τύπος *Πετρισονιτίσσα*, ἄρσεν. *Πετρισονιτής* κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι συγκεκομμένος τοῦ *Πετρισιονιτίσσα* — *Πετρισιονιτής* ἐκ τοῦ *Πετρισιον*, ὅπερ ἴσως ἐλέγετο ἀρχαιότερον ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ *Πετριτσός*. Πρβλ. καὶ τὴν σημερινὴν χωμόπολιν *Πετριτσι* ἐκεῖθεν τῆς Ροδόπης. Ἡ προσωνυμία τοῦ *Βατσκόβου* ἢ ὀρθότερον *βατσκόβου*, καθ' ὅσον εἶναι ἡμῖν γνωστὸν ἐκ τῶν κωδικῶν τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἀρχείων τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων, ἀπαντᾷ φθίνοντος τοῦ 18ου αἰῶνος. Τὸ Σλαβικὸν ὄμως τοπωνύμιον *Βάτσκοβα* μνημονεύεται καὶ ἐν τῷ τυπικῷ τῆς μονῆς, ὡς ἀγρὸς δωρηθεὶς τῇ μονῇ.

ιε'). Πρὸς τοῖς περὶ τῶν κτιτόρων τῆς μονῆς Πακουριανῶν ρηθεῖσι⁴⁾ δέον νὰ προστεθῶν καὶ ταῦτα. Ἄννα ἢ Κομνηνὴ περὶ τοῦ Γρηγορίου λέγει: «ἀνήρ δὲ οὗτος μικρὸς ἦν δέμεις κατὰ τὸν ποιητὴν, πλὴν ἀλλὰ

1) Τυπικῆ κεφ. I.

2) Αὐτόθι κεφ. II. Ἡ κατάληξις ω β σ εἶναι Σλαβική. Τοιαῦτα τοπωνύμια φέρονται καὶ ἄλλα ἐν τῷ τυπικῷ, ἐξ οὗ τεκμαίρεται ὅτι οἱ Σλαβοὶ ἀπὸ τοῦ X ἤδη αἰῶνος κατεῖχον τὰ ἐπὶ τῆς Ροδόπης ταῦτα μέρη.

3) Ἰδε Μ ὕ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, ὁ Στενίμαχος σελ. 5, ἐνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ κάστρου Πετρισοῦ ἢ Πετριζοῦ.

4) Ἰδε ἀνωτέρω § § α' καὶ γ'.

μαχητής, γένους λαμπροῦ, ἐξ Ἀρμενίας ὀρμώμενος». ¹⁾ Ὁ ἴδιος ὁμῶς ἐν τῷ τυπικῷ ὁμολογεῖ ὅτι ἦτο «ἐκ τῆς τῶν Ἰβήρων παμφασατίας φυλῆς» καὶ ὅτι ὁ πατήρ του ἦτο «ὁ ἄρχων τῶν ἀρχόντων» πιθανῶς κουροπαλάτης, ἀποθανὼν νέος καὶ καταλιπὼν δύο υἱοὺς Γρηγόριον καὶ Ἀπάσιον καὶ πολλὰς θυγατέρας ²⁾. Πιθανῶς οὗτος ἦτο εἰς ἐκ τῶν ἀπαχθέντων ἐπισήμων ὀμῆρων ὑπὸ τοῦ Βασιλείου II κατὰ τὸ 1000ὸν ἔτος, ὅτε οὗτος μετέβη εἰς Ἰβηρίαν, πρὸς ἀπόληψιν τῆς κληρονομίας τοῦ κουροπαλάτου Λαβᾶ ³⁾ καὶ συνωμολόγησε συνθήκην πρὸς τὸν βασιλέα Gourgueni ⁴⁾. Διαθεσάσης τῆς μητρος τῶν ἄπασαν τὴν πατρικὴν καὶ τὴν ἰδίαν περιουσίαν πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν θυγατέρων τῆς, οἱ υἱοὶ ἐδέησαν αὐτοὶ νὰ δημιουργήσωσι τὴν τύχην των. Ὅθεν μετέβησαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ὁ μὲν Ἀπάσιος ἐγένετο μάγιστρος καὶ διόκησε τὴν Ἀντιόχειαν ἐπὶ τινὰ χρόνον. Ἀποθανὼν προώρως διὰ διαθήκης κατέλιπε τὴν κτηματικὴν του περιουσίαν εἰς τὸν Γρηγόριον, ὅστις τότε ὡς δούξ διόκει τὴν Τραπεζούντα ⁵⁾. Ὁ δὲ Γρηγόριος διακριθεὶς ἐν τῇ διοικήσει ἔλαβε πολλὰ κτήματα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐν Θράκη καὶ Μακεδονίᾳ. Ἀπὸ δουκὸς ἐν τῇ Ἀσίᾳ προήχθη εἰς μέγαν δομέστικον ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃν ἐβοήθησεν, ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον. Μετὰ τοῦ Ἀλεξίου μετέχει τῆς κατὰ τοῦ Γυσκάδου ἐκστρατείας ⁶⁾ καὶ τοῦτου ἀποθανόντος ἀποστέλλεται κατὰ τῶν Πετρενέγων. Κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς μάχην τοῦ Βελιατόβου φονεύεται (1086) καὶ θορνεῖται πικρῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ⁷⁾.

ιστ.) Ἀντίγραφον τοῦ τριγλώσσου τῆς μονῆς τυπικοῦ κατὰ τὰ ἐν τέλει αὐτοῦ σημειούμενα κατετέθη ὑπὸ τοῦ κτιτορος Γρηγορίου Πακουριανοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ πατριαρχικῇ παρὰ τῇ Κωνσταντινουπόλει μονῇ τοῦ Παναγίου, ὀρισθέντος ὅπως ἔχη κύρος μόνον τὸ ἐλληνικὸν κείμενον αὐτοῦ, ὑπογραφὸν διὰ τοῦτο ὑπ' αὐτοῦ ἁρμενιστί. Ἐν ἡ περιπτώσει δὲ ἡγούμενος ἢ τῶν μοναχῶν τις παρῆβαινε τινα τῶν ἐν τῷ τυπικῷ διατάξεων ἢ ἀπέκρουπτεν ἢ ἐξηφάνισε, εἴ ἢ ἐν τῇ μονῇ κατατεθὲν πρωτότυπον τυπικόν, ὅπως ἀνεξελέγκτως ἐγεργῆ κατὰ βούλησιν, εἶδει ὁ τοιοῦτος νὰ καταισχύνηται καὶ νὰ τιμωρῆται δικαίως αἰτουμένων παρ' αὐτοῦ εὐθυνῶν ἐπὶ τῇ παρὰ τὸ τυπικὸν πράξει του καὶ νὰ ἐκδιώκηται τῆς μονῆς. Ἐπόπται δὲ τῆς ἐφαρμο-

1) Α. Κομνηνῆς, Ἀλεξ. II, 131.

2) Τυπικοῦ, κεφ. ιη'.

3) Κεδρηνοῦ, II, σελ. 447. Ζωναροῦ, IV, 17.

4) Ἴδε Schlumberger, L'épopée Byzantine á la fin du X siècle, τόμ. II σελ. 158.

5) Τυπικοῦ, σελ. 13, 15 ἐκδ. L. Petit.

6) Α. Κομνηνῆς, αὐτόθι, V, 3, σελ. 231.

7) Αὐτόθι, VI, 14, σελ. 323.

γῆς τῶν διατάξεων τοῦ τυπικοῦ ἐν τῇ μονῇ ὠρίσθησαν ὑπὸ τοῦ κτίτορος οἱ ἐκάστοτε ἡγούμενοι καὶ μοναχοὶ τῆς τοῦ Παναγίου πατριαρχικῆς μονῆς ἐξορκιζόμενοι νὰ φυλάττωσιν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὸ παρ' αὐτοῖς κατατεθὲν ἀντίγραφον τοῦ τυπικοῦ καὶ μηδέποτε νὰ ἐξάγωσιν αὐτὸ ἔξω τῆς μονῆς καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Παραρτησμένης ἀνάγκης ἕνεκα πρᾶξιαι αὐτοῦ ἔδει ν' ἀντιγράφηται μόνον τὸ παραρτησόμενον κεφάλαιον καὶ ἐπικυρούμενον ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τῆς μονῆς τοῦ Παναγίου ν' ἀποστέλληται ὅπου καὶ ὅπως δεῖ.

ιζ'.) Τελευτῶν παραθέτω δύο ἀναφορὰς τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος Στενιμάχου πρὸς τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, φερούσας τὰς ὑπογραφὰς δεκάδων προκρίτων πολιτῶν, τὴν μὲν ἀπὸ 15ης Δεκεμβρίου, 1856, τὴν δὲ ἀπὸ 2ας Ἰανουαρίου 1857, δι' ὧν διαπιστοῦται μεσοῦντος ἤδη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ τότε ἀνθηρὰ οἰκονομικὴ τῆς μονῆς κατάστασις, ἡ ἥκιστα ἱεροπρεπῆς διαγωγὴ καὶ ὁ ἀπρεπῆς ἐνίων μοναχῶν βίος καὶ αἱ γινόμεναι περὶ τὴν διαχείρισιν ἕκτοτε τῆς περιουσίας τῆς μονῆς ἀφωμαλίας πρὸς χρηματισμὸν ὀρισμένων προσώπων. Διὰ τῶν ἀναφορῶν τούτων ἡ προειρημένη Κοινότης παρακαλεῖ τὸ Πατριαρχεῖον, ὅπως ἐπεμβαῖνον πειθαναγκάσῃ τὴν ἀδελφότητα τῆς μονῆς, νὰ παρέχῃ ἐτησίως ἐπιχορήγησιν τινα πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων τῆς κοινότητος, ὅπερ οὐ μόνον συνῆδε πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν διατάξεων τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς, ἀλλὰ καὶ δίκαιον ἦτο, καθ' ὅσον τὰ πλεῖστα τῶν προσοδοφόρων τῆς μονῆς κτημάτων ἔκειντο ἐν αὐτῷ τῷ Στενιμάχῳ, προήρχοντο ἐν μέρει ἐκ δωρεῶν καὶ ἀφιερωμάτων φιλοθρησκῶν Στενιμαχιτῶν καὶ ἐμισθοῦντο ὑπ' αὐτῶν πρὸς ὠφέλειαν τῆς μονῆς ¹⁾).

I

Παναγιώτατε Ποιμενάρχα

Ἡ πολυτλήμων ἡμῶν κοινότης ἀείποτε συνθλιβομένη καὶ κατατρυχομένη ὑπὸ δυσὺπερβλήτων καὶ πάντη ἀνωτέρων τῶν ἑαυτῆς δυνάμεων αἰ-

1) Αἱ ἀναφοραὶ αὗται γεγραμμέναι ἐπὶ μεγάλου φύλλου χάρτου ἐκάστη, πλάτ. 0,32 καὶ ὕψ. 0,41 τοῦ μ. ἡ μὲν, πλ. 0,32 καὶ ὕψ. 0,19 τοῦ μ. ἡ δὲ, ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν διακρίβοντα τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν πρόκριτον Φιλιππουπολίτην Μιχαὴλ βέην Γκιουμούσ-γκερδάνην, μεγάλως ἰσχύοντα παρὰ τε τῇ Ὑψ. Πύλῃ καὶ τῇ μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὅπως ὑποβάλλῃ αὐτάς εἰς τὸ Οἶκουμ. Πατριαρχεῖον καὶ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῶν αἰτημάτων τῶν Στενιμαχιτῶν. Ὡς φαίνεται ὅμως ὁ βέης δὲν ὑπέβαλε ταύτας εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἀλλὰ κατέθηκεν εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας του, ὅπου καὶ εὗρισκονται σήμερον αὐτόγραφοι, ἀρχεσθεῖς μόνον εἰς τὴν παρὰ τῷ Πατριαρχεῖῳ συνηγορίαν του ὑπὲρ τῆς Κοινότητος. Ἀποτέλεσμα δὲ τῶν ἐνεργειῶν του ἦτο τὸ μὲν ἡ παραχώρησις εἰς τὴν Κοινότητα τοῦ καταπατηθέντος ὑπὸ τῆς μονῆς οἰκοπέδου της, τὸ δὲ ἡ ἕκτοτε ἐξ ἐξήκοντα λιρῶν Τουρκίας γινο-

τιῶν καὶ μόλις ἤδη ἀνανήψασα ἀπὸ τοῦ ληθαργίου, εἰς ὃν ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας ἀναλήτῳς ἢ το καταδεδικασμένη, ἡσθιάνθη νῦν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀνάγκην θερμῶς καὶ μετὰ δακρυβρέκτων ὀμμάτων ν' ἀτενίσῃ καὶ συγκεντρώσῃ τὰς θερμὰς τῶν ἐλπίδων τῆς ἀκτίνας καθικειεύουσα τὴν ποιμαντορικὴν κηδεμονίαν καὶ πατρικὴν μέριμναν τῆς κοινῆς ἡμῶν Μητρὸς καὶ τροφοῦ, τῆς Μεγάλῃς τοῦ Δεσπότητος ἡμῶν Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἧς ἡ ἀμφιλαφὴς πρόνοια μετὰ στοργῆς ἐπισκιάζει ἅπαν τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα ἀδρῶς ἐπιδαψιλεύουσα καὶ ὡς ἐξ ἀεναίου ὄντως πηγῆς ἀναβλύζουσα καὶ ἀναπέμπουσα αὐτῷ τὰ πρῶτιστα ἐν τε τῇ παρουσίᾳ καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν στοιχεῖα εὐδαιμονίας καὶ μακαριότητος, καὶ ἦν εὐδοκία τοῦ ὑψίστου ὄντος εὐκλεῶς ἀντιπροσωπεύετε, ὅπως εἰσακούσῃ τῶν ἀπὸ βαρυστοναχούσης καρδίας ἀπειθυνομένων Αὐτῇ δεήσεων, καὶ μικρὸν ῥίψασα τὸ πατρικὸν Αὐτῆς βλέμμα ἐπιχύσῃ τὸ λαματικὸν βάλαμον ἐπὶ τῶν χρόνιων αὐτῆς πληγῶν.

Μόλις πρὸ δεκαετηρίδος μετὰ ἐνθουσιώδους ζήλου, ἀκαμάτου προσηπαθείας καὶ αὐταπαρνήσεως ἐξειδικασμένης συστήσασα ἡ κοινότης ἡμῶν ἑλληνικὸν σχολεῖον, 1) μόλις πρὸ διετίας μετ' ἀπαραιμίλλου ζέσεως συστήσασα παρθεναγωγεῖον, αἴφνης καὶ πᾶσαν προσδοκίαν εὐρέθη εἰς τὴν λυπηρὰν θέσιν τὰ βλέπει μετὰ δακρῶν τὸ μὲν παρθεναγωγεῖον ὀλοτελῶς παυθῆν, τὸ δ' ἑλληνικὸν σχολεῖον τάχιστα ἐπικρῆσον πρὸς τὴν ἰδίαν τοῦ παρθεναγωγείου τύχην, διότι, ἀφοῦ καὶ ὁ πενέστατος ἡμῶν προσέφερε τὸν τελευταῖον αὐτοῦ ἔρανον πρὸς συγκροτήσιν πόρου, δυναμένου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦστον νὰ συντηρήσῃ τὰ ἱερὰ ταῦτα καταστήματα, ὁ πόρος οὗτος, μεταβληθεὶς εἰς ἕν ὑπὸ ἐνοίκιον κτήμα, ἐνθα ἐπιτελεῖται ἡ ἐπέτειος ἡμῶν πανήγυρις, ἐξαφανίζεται σήμερον παρὰ τῶν πατέρων τῆς ἀγίας σταυροπηγιακῆς μονῆς τοῦ Βατσκοῦβου, οἰκειοποιησαμένων τὸ πλεῖστον αὐτοῦ μέρος καὶ οὕτω τὸ πᾶν ἀποτυφλωσάντων.

Ἡ ρηθεῖσα ἱερὰ μονή, δύο ὥρας ἐντεῦθεν ἀπέχουσα καὶ ἔχουσα ἐν ταῦθα ἅπαντα τὰ κτήματα αὐτῆς, οἷον ἐκτεταμένους ἀμπελώνας, ἀγρούς καὶ γήπεδα, πολυάριθμα ἐργαστήρια, οἴκους καὶ μύλους, δι' ὧν εἰσπράτ-

μένη ἐτήσια ἐπιχορήγησις παρὰ τῆς Ἀδελφότητος εἰς τὴν Κοινότητα πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων τῆς. Ἐπὶ τοῦ φακέλλου ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστολῶν φέρεται ἡ ἐπιγραφή: Πρὸς τὸν εὐγενέστατον Κύριον Μιχαὴλ Γκιουμούσ-γκερδάνην, εἰς Κωνσταντινούπολιν.—Ἡ μετὰ 18 ἡμέρας ἀπὸ τῆς πρώτης σύνταξις τῆς δευτέρας ἀναφορᾶς δηλοῖ ὅτι ἡ πρώτη δὲν ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ βέη ἢ ὅτι μετὰ ὀριμωτέραν σκέψιν συνετίχθη ἡ δευτέρα, ἐν ἣ οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀρρεποῦς τῶν πατέρων διαγωγῆς.

1) Τὸ κοινοτικὸν ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Στενιμάχῳ ἰδρύθη τῷ 1843 τῇ γενναίᾳ ἀρωγῇ ἐκ 10 χιλ. γροσίων τοῦ ἐν Κισνοβίῳ τῆς Ρωσίας ἐμπορευομένου Στενιμαχίτου Ἀποστόλου Μεζεβίρη, ἤρξατο δὲ λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1844.

τει κατ' ἔτος πολλάς ἑκαντοντάδας χιλιάδων γροσίων, ἐκτὸς τῶν ἑτέρων πολλοτάτων ὠφελειῶν, ἃς λαμβάνει παρ' ἑκάστου ἰδιαιτέρως τῶν πολιτῶν, τείνει σήμερον χεῖρας ἀδίκους καὶ ἐπηρεαζούσας κυρίως τὰ ἱερὰ ἡμῶν καταστήματα, ἐνῶ ὀφείλει κατὰ τὴν θεάρεστον διάταξιν τοῦ ἀσιδίμου ἰδρυτοῦ αὐτῆς νὰ διατηρῆ ἀφ' ἑαυτῆς πολλὰ ἐνταῦθα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα. Ὅθεν μετὰ πλείστα ἀποτυχίας τῶν παρακλήσεων ἡμῶν πρὸς τοὺς πατέρας τῆς μονῆς αὐτῆς περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην ἢ πολυπαθῆς ¹⁾ ἡμῶν κοινότης νὰ προστρέξῃ πρὸς τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα, ἕξαιτουμένη δι' Αὐτῆς παρὰ τῆς ρηθείης ἱεράς μονῆς ὅσα ὁ ἀείμνηστος ἰδρυτῆς ἠϋδόκησε νὰ χορηγῶνται εἰς τὴν κοινότητα ἡμῶν δικαιώματα, τὰ ὅποια ἅπαντὰ εἰσι γεγραμμένα ἐν τῷ κώδικι τῆς μονῆς, ἢ καὶ ἀνευ τούτων ἢ πάμπλουτος αὕτη μονὴ πρέπει νὰ τείνῃ χεῖρα βοηθείας, χεῖρα συντελεστικὴν πρὸς παγίωσιν καὶ ἐπαύξησιν τῶν ἐνταῦθα ἰδίως ἱερῶν καταστημάτων καὶ οὐχὶ μετ' ἀναληθείας ν' ἀνέχῃται τὴν ἤδη πάντελῃ αὐτῶν ἕξαφάνισιν.

Μακρὰν ἀπέχομεν, Παναγιώτατε Δέσποτα, τοῦ νὰ ἐκθέσωμεν καὶ ἀπαριθμήσωμεν τὰ πρὸς τοὺς ἤδη ὑπάρχοντας πατέρας τῆς μονῆς ταύτης παντοειδῆ παράπονα τῶν τεθλιμμένων καρδιῶν ἡμῶν, οἵτινες πᾶν μέσον ἀπρεπείας μετερχόμενοι ἀποκατέστησαν τὸ αἶσχος τῆς ἀλωβήτου καὶ ἀμώμου ἡμῶν θρησκείας· καὶ ἐνῶ ἐποπε δια θεαρέτων δειγμάτων ν' ἀναοριζῶσι τὸν ζῆλον τῆς ἀδελφικῆς ἡμῶν κοινότητος, οὗτοι δι' ἀπαισίων ἔργων καταψύχουσι καὶ ἐπαμβλύνουσι τὸ ἔστικτον ἐκεῖνο πάσης χριστιανικῆς καρδίας. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἔτι τούτων πλείονα ἐγκαταλείποντες ὑπὸ τὴν ἐπαγούρησιν τῆς ἀρσεβαστοῦ ἡμῶν Μητροῦς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐνθέρμως αὐθιγῶς πνευματικὰ τέκνα καθικετεύομεν Αὐτήν, ὅπως τείνουσα ἀρωγὸν χεῖρα συνδρομῆ κατὰ τὴν αἴτησιν ταύτην τὴν τάλαιναν ἡμῶν κοινότητα ἐπὶ τὸ βέλτιον συμφώνως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν αἰετοποτε χαρακτηριζουσῶν Αὐτὴν φιλομούσων προθέσεων, καὶ οὕτως ἕξάξῃ

1) Ἡ κοινότης Στενιμάχου καλεῖται πολυπαθῆς, πολυτλήμων, τάλαινα ἕνεκα τῆς δηώσεως καὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν αἰμοχαρῶν ληστρικῶν ὀρδῶν τῶν Κυριζαλήδων. Λήγοντος τοῦ 18ου αἰῶνος ὁ Στενιμάχος ἤκαζε κατὰ τὴν ἐμπορίαν καὶ τὴν εὐπορίαν τῶν κατοίκων του, ὧν πολλῶν αἰοικίας κατὰ τὴν παράδοσιν ἦσαν χρυσῶ πεποικιλμένα. Ἐκ τούτου προσεῖλκυσε τὰς ἀρπακτικὰς διαθέσεις τῶν λυμαινομένων τότε τὴν Θράκην Κυριζαλήδων, οἵτινες δις προσέβαλον τὴν πόλιν ἐντὸς δεκαπενταετίας, τῷ 1795 ὑπὸ τὸν λήσταρχον Σινάπην καὶ τῷ 1810 ὑπὸ τὸν Ἐμὶν ἀγᾶ. Ἡ πόλις οὐ μόνον ἐλεηλατήθη, ἀλλὰ καὶ ἐπυρπολήθη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου. Τοῦτο ἠνάγκασε τοὺς εὐπορωτέρους τῶν Στενιμαχτῶν νὰ καταλίπωσι τὴν γενέτειραν καὶ νὰ ἐγκαταστῶσιν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν. Ἐκτοτε ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ πόλις καίπερ ἀνακτισθεῖσα δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναλάβῃ τὴν παλαιὰν μυθολογουμένην ἀνθηρότητά της.

αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἐσχάτην ἀπόγνωσιν, εἰς ἣν ἤδη παρὰ ποτὲ ἐλήλυθε. Διὸ ἐπὶ τέλους ἐπικαλούμενοι τὰς παναγίους καὶ θεοπειθεστάτας Αὐτῆς εὐχὰς διατελοῦμεν ἀπεκδεχόμενοι μὲν τὴν ἄμεσον σύμπραξιν τῆς πανσεβάστου ἡμῶν μητρὸς, ἀπονέμοντες δὲ τὸ ὀφειλόμενον Αὐτῇ βαθύτατον ἡμῶν σέβας.

Ἐν Στενιμάχῳ τῇ 15ῃ Δεκεμβρίου 1856

Τῆς Ὑμετέρας θεοστηρίτου Παναγιότητος τέκνα εὐπειθέστατα καὶ ταπεινοὶ θεράποντες : 1) (Ἀκολουθοῦσι πειτήκοντα ὑπογραφαὶ πολιτῶν).

II

«Παναγιώτατε Λέσποτα

Οἱ ὑποφαινόμενοι ταπεινοὶ δοῦλοι τῆς, κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Στενιμάχου τοῦ κατὰ Φιλιππουπόλεως καὶ τέκνα γνήσια τῆς Μητρὸς ἡμῶν ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐμφανιζόμεθα διὰ τῆς ταπεινῆς μας ταύτης ἀναφορᾶς παρακαλοῦντες νὰ δώσῃ εὐμενῆ ἀκρόασιν εἰς τὰς παρὰ πόδας παρακλήσεις μας, ὧν τὴν παραδοχὴν ἀδιστακτικῶς ἐλπίζομεν, ἀφορῶντες εἰς τὸ φιλόμουσον καὶ εὐδιάθετον τῆς ψυχῆς τῆς.

Ἡ κωμόπολις ἡμῶν ἐπὶ τῶν λαμπρῶν ἡμερῶν τοῦ φιλολάου ἡμῶν Ἄνακτος καὶ τῆς Ὑμετέρας θειοτάτης παναγιότητος, συνιστώσης ἀπανταχοῦ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας, εὐτυχεῖ τακτικῶν ἐκπαιδευτηρίων καταστημάτων, ἑλληνικοῦ, ἀλληλοδιδασκτικοῦ καὶ μάλιστα παρθεναγωγείου, πρὸ δύο ἐτῶν συστηθέντος τῇ φιλοτίμῳ προνοίᾳ τοῦ πανιερωτάτου ἡμῶν ἱεράρχου ἁγίου Φιλιππουπόλεως 2), ἅτινα, διευθυνόμενα ἀπὸ εὐσεβεῖς καὶ τιμίους διδασκάλους, ἐφορευόμενα καὶ παρὰ ἀξίων καὶ ζηλωτῶν συμπολιτῶν μας, παράγουσιν ἀγαθὴν καρποφορίαν, ὡς ὁρᾶται εἰς τὰς ἐτησίους κανονικὰς ἐξετάσεις. Μ' ὅλας δὲ τὰς προσπαθείας μας καὶ τὰς κατὰ καιροὺς συνεισφορὰς μας προβλέπομεν ὅτι προσεγγίξει ἡ διάλυσις των, διότι, ἔνεκα τῆς ὑπερτιμήσεως ὅλων ἐν γένει τῶν πραγμάτων ἀξηθέντων τῶν διδασκαλικῶν μισθῶν καὶ τῆς ἐτησίου δαπάνης ἐκάστης σχολῆς ὑπερπε-

1) Αἱ αὐτόγραφοι ὑπογραφαὶ τῶν πολιτῶν φέρονται εἰς τέσσαρας στήλας καὶ αἱ πλείονες εἶναι ἀνορθόγραφοι. Μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ αἱ τῶν προκρίτων Χατζηνικολάου, Μιμίδου, Κομνηνοῦ, Πρίμου, Τζιάτζη. Αἱ τῶν ὑπογεγραμμένων οἰκογένειαι ὑφίσταντο ἐν τῇ πόλει μέχρις ἐσχάτων.

2) Οὗτος ἦτο ὁ Λέσβιος Χρῦσανθος, ὁ ἀπὸ Κρήτης καὶ πρῶην Σμύρνης, διαδεξάμενος τὸν Νικηφόρον (1850—1857). Ἄνηρ κάτοχος παιδείας. Ὁ ξυνθιειῶν ἐπ' αὐτοῦ τῶν μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων ὀρθοδόξων τοῦ ποιμνίου του ἐρίδων ἔπεσε θῦμα ραδιουργιῶν καὶ μετετέθη εἰς Σμύρνην, ἀφίει ἀρίστην μνήμην τῆς ἀρχιερασύνης του παρὰ τοῖς Ἑλλησι τῆς ἐπαρχίας του.

ρισσευθείσης, δὲν ἐπαρκοῦσιν ὀλοτελῶς οὔτε αἱ πρόσοδοι οὔτε αἱ συνεχεῖς συνεισφοραὶ μας.

Διὸ καὶ συσκεφθέντες περὶ τῶν ἀναγκαίων συντηρητικῶν μέσων ἐθεωρήσαμεν μόνον καταφύγιον τὴν ἱερὰν σταυροπηγιακὴν μονὴν τοῦ Βατκόβου, δυναμένην ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ συντελέσῃ λίαν ἐπωφελῶς πρὸς τὴν τούτων διατήρησιν. Ἡ ἱερὰ αὕτη μονὴ κειμένη πολὺ πλησίον τῆς κωμοπόλεώς μας καὶ ἔχουσα ἄπειρα κινητὰ καὶ ἀκίνητα κτήματα, τὰ πλεῖστα ὄντα ἀφιερώματα τῶν προγόνων μας, ἐξάγει ἐτησίως μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας, ὡς βλέπομεν ἰδίως ὀφθαλμοῖς· διότι μόνον ἐκ τῶν ἀλευρόμυλων, ἐνοικιαζομένων συνήθως εἰς πολλοὺς τῶν συγκατοίκων μας, προκύπτει κατ' ἔτος ὀφέλεια διακοσίων χιλιάδων γροσίων· ἐκ δὲ τῆς πωλήσεως σταφυλῶν, μαλλίων, μετάξης, βουτύρου, ζύων, δερμάτων καὶ λοιπῶν ἐξάγεται διπλοῦν καὶ τετραπλοῦν ποσόν, ἐξαφανιζόμενον αἰείποτε ἀνοφελῶς καὶ κατασπαταλόμενον ἀπὸ πέντε—ἕξ πατέρας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ μόνου; διακυβερνᾶται ἡ πλουσία αὕτη μονή, μηδενὸς ἄλλου ἐξετάζοντος, εἰμὴ τοῦ γνωστοῦ ἐφόρου, ἀδιαφοροῦντος καὶ τούτου, οὐκ οἶδαμεν τίνας χάριν, εἰς τὴν γινομένην χρηματικὴν σπατάλην.

Τούτων πάντων ἔνεκα καὶ διότι ὑποφέρομεν πολλὰ βάρη ἐκ τῶν προσερχομένων χιλιάδων προσκυνητῶν, διαβαινόντων συνήθως διὰ τῆς κωμοπόλεώς μας καὶ πολλὰς ζημίας εἰς τὰ κτήματά μας ἐπιφερόντων, δύναται νὰ συμπεράνῃ ἡ ὑμετέρα Παναγιότης ὅτι καταλλήλως ἐξαιτούμεθα τὴν βοήθειαν τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς, οὐχὶ δι' ἰδιοτέλειάν μας, ἀλλὰ διὰ κοινήν ὀφέλειαν, διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων μας, ἅτινα ἡ μόνη ἡμῶν φροντίζει εἶναι ν' ἀποκατασταθῶσιν εὐσεβεῖς χριστιανοὶ καὶ τίμιοι πολῖται. Ἐφ' ᾧ καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα, ἵνα λυπηθεῖσα τὴν προσεγγίζουσαν διάλυσιν τῶν σχολῶν μας εὐδοκῆσιν νὰ διατάξῃ διὰ προσκυνητῆς Αὐτῆς ἐπιστολῆς, ὥστε, ἐπειδὴ οἱ ἀπαιτούμενοι διδασκαλικοὶ μισθοὶ πρὸς διατήρησιν τῶν σχολῶν μας εἶναι ὑπὲρ τὰς εἴκοσι πέντε χιλιάδας γροσίων, νὰ ἐπιχορηγῇ ἡ ἱερὰ αὕτη μονὴ τὸ ἔλλειπον αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἀναβαίνει ἐπέκεινα τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἀνωτέρου τῶν 25 χιλιάδων ποσοῦ, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ κατορθώσωμεν οὕτω τὴν διατήρησίν των καὶ νὰ συστήσωμεν προϊόντος τοῦ καιροῦ διὰ τῶν παναγιῶν εὐχῶν Τῆς καὶ ἄλλα κοινωφελῆ καταστήματα διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς Πατρίδος μας. Εὐέλπιδες ὄντες εἰς τὴν παραδοχὴν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν θερμῶν παρακλήσεών μας ἀναμένομεν μετ' ἀνεκφράστου πόθου χαροποιὰ Αὐτῆς ἀποτελέσματα καὶ διατελοῦμεν εὐγνώμονες ἀπαξάπαντες διὰ βίου παντός.

Ἐν Στενιμάχῳ τῇ 2ᾳ Ἰανουαρίου 1857

Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου Παναγιότητος τέκνα εὐπειθέστατα καὶ ταπεινοὶ δοῦλοι:

(Ἀκολουθοῦσι τεσσαράκοντα ἕξ ὑπογραφαὶ πολιτῶν 1).

1η. Αἱ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τοιχογραφίαι δὲν εἶναι αἱ ἀρχικαί, ἀλλ' ἀνεκαινίσθησαν τῷ 1850 δαπάνῃ τῆς μονῆς κατ' ἐπιγραφὴν: «Τῷ ἀπδ' (= 1084) ἔτει ἡ ἐπὶ βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κτισθεῖσα παρὰ τοῦ Γρηγορίου Πακουριανοῦ, μεγάλου τῆς Δύσεως δομῆστικου, παρούσα μονὴ νῦν τὸ βον ἀνεκαινίσθη τὴν ζωγραφίαν δι' ἐξόδων ἰδίων τῆς μονῆς, ἡγουμενεύοντος τοῦ σ(εβασμιωτάτου) γ(έροντος) κυρίου Χ' Κυρίλλου ἱερ(ο)μ(ο)ν(ά)χου ἐν ἔτει μ. Χ. αων', Αὐγ. ιθ', διὰ χειρὸς Μόσχου Β. Ἀδριανουπολίτου». Ἀπεικονίζουσι δὲ διαφόρους τῆς Ἁγίας Γραφῆς σκηνὰς καὶ Ἁγίους.

Τμῆμα τῶν τοιχογραφιῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἱστορήθη τῷ 1840, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσης ἐπιγραφῆς: «Ἐξωγραφίσθη εἰς δόξαν τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Τριάδος καὶ εἰς μνήμην τοῦ ἐν ἁγίοις ἡμῶν Νικολάου ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας τοῦ ἐν ἱερομονάχοις δούλου τοῦ Θεοῦ Ματθαίου τοῦ ἐκ Ζαγοράς 2) ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1840 μ(ηνὸς) Ὀκτωβρίου 6. Ἐξωγραφήθη διὰ χειρὸς τοῦ ταπεινοῦ ζωγράφου Ζαχαρία Χρήστου ἐκ Σαμοκοβίου». 3)

Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς τράπεζης (ἐστιατορίου) ἀπεικονίζουσαι Ἑλληνας φιλοσόφους καὶ σκηνὰς ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς προέρχονται ἐξ ὧν χρόνων καὶ οἱ τοῦ νάρθηκος τῆς ἐκκλησίας ἱστορηθεῖσαι δαπάνῃ τοῦ αὐτοῦ ἄρχοντος Κωνσταντινουπολίτου κατ' ἐπιγραφὴν, ἀπαλειφθεῖσαν ἤδη, ἀλλ' ἀντιγραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἰορδάνου Ἰβανώφ: «Ἐστόρηται ἡ τράπεζα τῆς μητροπαρθένου κώρις τῆς πρῶσονομαζομένης Πετριτσηωτίσης διὰ ἐξόδου καϊκόπου τε καὶ δαπάνης τοῦ τιμητοτάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου ἄρχοντος κυρίου κυρίου Γεωργίου, καθηγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου καθηγουμένου κυρίου κυρίου Παρθενίου ἐν τῷ ζῶνᾳ (= 7151, τ. ἔ. 1643)». 4)

1) Αἱ αὐτόγραφοι ὑπογραφαὶ τῶν πολιτῶν φέρονται εἰς τρεῖς στήλας. Μεταξὺ τούτων εἶναι πάλιν αἱ τῶν ἐν τῇ πρώτῃ ἀναφορᾷ προμνημονευθέντων προκρίτων, πρὸς δὲ καὶ ἡ τοῦ Τσιούντα, πατρὸς τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ ἔθν. πανεπιστημίῳ Χρήστου Τσιούντα.

2) τῆς νῦν Στάρα Ζαγόρας (τῆς παλαιᾶς Βεροίας, Τραϊανῆς Αὐγούστης, Εἰρηνοπόλεως), ὑπὸ τὸν Αἴμον.

3) κωμοπόλεως ἐπὶ τοῦ Αἴμου, ἐν ἣ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνεπτύχθη σχολὴ ἁγιογράφων μαθητευσάντων ἐν Ἀθῶν.

4) Bull. de la Société Arch. Bulg. Sophia, τόμ. II. τεύχος 2, σελ. 220.

Ἄξιοσημείωτος ἦτο ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ ἡ ἀκόλουθος συνοπτικὴ ἐπιγραφή περὶ τῆς ἀνακτίσεως τῶν τῆς μονῆς κτιρίων ἐξαφανισθεῖσα καὶ αὐτὴ, ἀλλ' εὐτυχῶς ἀντιγραφείσα ὑπὸ τοῦ προειρημένου μεσαιωνοῦ (1) «Καθηγουμενεύοντος κυρίου Παρθενίου ἐν ζριβ' (= 7112, τ. ἔ. 1604) ἐκτίσθη ὁ θεῖος καὶ περιβώτιος ναὸς ἐκ βάρων, ἐν τῷ ζρκε' (= 7125, τ. ἔ. 1618) ἐκτίσθη τὸ μετώχιον, 2) εἰς τοῦ ζρλα' (= 7131, τ. ἔ. 1623) ἔκτισεν τὴν τράπεζαν, εἰς τοῦ ζρλ' (= 7130, τ. ἔ. 1622) ἐκτίσθη τὸ κατόγιον».

Ἐν Φιλιππουπόλει τῇ 15ῃ Ἰουνίου 1934.

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ δ. φ.

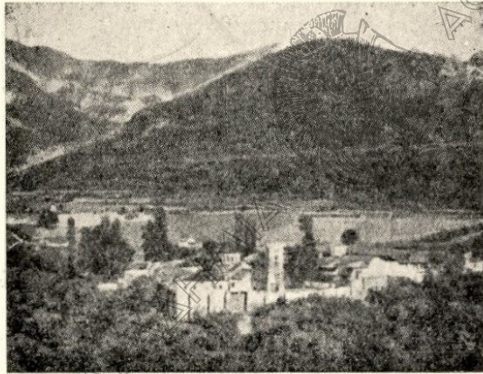
1) Αὐτόθι.

2) Ὁ ἐν Στενιμάχῳ ξενὸν κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς, ἐν ᾧ παρέμενον οἱ μοναχοὶ κατερχόμενοι εἰς τὴν πόλιν καὶ ὁ δικαῖος (οἰκονόμος), διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τῆς μονῆς ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἡγουμένου.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΗΣ ΠΕΤΡΙΤΣΟΝΙΤΙΣΣΗΣ

Κ. Μαυρίδης
Αποστολὴ:
"Θεολογία" Αθ
τ. 2, 1937

α'.) Ἡ περιώνυμος τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτσονίτισσης μονή, ἣτις σήμερον εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα μονὴ τοῦ Βατσκόβου ἐκ τῆς παρακειμένης αὐτῇ φερωνύμου κόμης, κείται ἐπὶ τῆς Ροδόπης 12 χιλιόμετρα νοτιοδυτικῶς τοῦ Στενιμάχου. Ἀνάτης καὶ δυσκοποῦ ἡμιονικῆ ἀτραπὸς ἀνήγεν ἄλλοτε ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὴν μονὴν διὰ τῶν ἀριστερόθεν βουνῶν τῆς μισγαγκείας, δι' ἧς καταφέρονται τὰ χει-

Ἡ μονὴ τῆς Πετριτσονίτισσης

μαρρώδη τοῦ ποταμοῦ τοῦ Στενιμάχου ὕδατα. Ἀπὸ τινος ὅμως χρόνου εὐάρεστος ἀμαξιτὴ ὁδὸς δι' αὐτῆς τῆς μισγαγκείας παρὰ τῇ ἀριστερᾷ τοῦ ποταμοῦ ὄχθη ἀνάγει μετὰ πολλοὺς ἐλιγμοὺς εἰς αὐτὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς πολυδειράδος Ροδόπης. Ἡ μονὴ εἶναι ἐκτισμένη παρὰ τῇ δεξιᾷ τοῦ προειρημένου ποταμοῦ ὄχθη ἐντὸς τερπνοτάτης καταρρύτου κοιλάδος, περικυκλουμένης ὑπὸ ὑψικορῶν δασωδῶν βουνῶν. Αὕτη ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη τῆς τουρκοκρατίας χρόνων προσωνομάζετο καὶ μονὴ τοῦ

Στενιμάχου, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Μαρτίνος Κρούσιος (1526 — 1607) λέγων ὅτι ὁ πατριάρχης Συμεών, ὃν διεδέξατο ὁ ἀπὸ Φιλippουπόλεως Διονύσιος τῷ 1468, μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου πτώσιν του ἤλθε καὶ ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στενιμάχου¹⁾, κατὰ δὲ πατριαρχικά ἔγγραφα ἐθεωρεῖτο σταυροπηγιακὴ καὶ πατριαρχικὴ²⁾.

Ἡ μονὴ τοῦ Βατσκόβου εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα ἐν τῷ νῦν Βουλγαρικῷ βασιλείῳ μετὰ τὴν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τῆς Ρήλας, ἐκτίσθη δὲ τῷ 1083 «ἐξ ὀλης καρδίας καὶ προθυμίας μόθῳ πολλῷ καὶ δαπανημάτων ὑπερβολῇ» ὑπὸ τοῦ Ἰβηροῦ Γρηγορίου Πακουριανοῦ, μεγάλου δομειστικοῦ τῆς Δύσεως καὶ ἐπιστηθίου φίλου τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃν ἐβοήθησεν, ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον. Κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ κτίτορος διὰ πολλῶν καὶ πλουσίων ἀναθημάτων, καὶ διὰ μεγάλης ἐκτάσεως γαιῶν ἀπὸ Στενιμάχου μέχρι Εἰάνθης καὶ Περιθεωρίου, πρὸς δὲ διὰ κωμῶν τινῶν παρὰ ταῖς Σέρραις, διὰ τινος Καισαροπόλεως μετὰ τῆς ἰχθυοτρόφου λίμνης τῆς, διὰ τῆς παρὰ τῇ Θεσσαλονίκῃ κώμης Προλογίου, διὰ τοῦ παρακειμένου αὐτῇ Στενιμάχου καὶ δι' ἄλλων τινῶν, κεκυρωμένης τῆς προικοδοτήσεως ἀπάντων δι' αυτοκρατορικῶν χρυσοβούλων. Τὰ τε ἀναθήματα καὶ κτήματα περιγράφονται ἐν τῷ β' κεφ. τοῦ τυπικοῦ.

β'). Τὸ πρωτότυπον ἐπὶ μεμβράνης τῆς μονῆς τυπικὸν συντεταγμένον εἰς τρεῖς γλώσσας, ἰβηριστί, ἀρμενιστί καὶ ἑλληνιστί ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κτίτορος³⁾ κατὰ πρότυπα ἄλλων παρομοίων μονῶν καὶ ἰδίως τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Παναγίου καὶ ὑπογεγραμμένον ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ φιλοξενουμένου τότε ἐν τοῖς περὶ τὴν Φιλippούπολιν κτήμασι του πατριάρχου Ἱεροσολύμων Εὐθυμίου ἐπιστρέφοντις ἐκ Θεσσαλονίκης, ὅπου εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος πρὸς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Ροβέρου

1) Crusii M., Turcograecia, βιβλ. III, σελ. 127.—Μελετίου, ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. III, σελ. 332.—Τσουκαλά Γ., Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλippουπόλεως, Βιέννη, ἔτ. 1851, σελ. 54, σημ. μη'.

2) Ἴδε κατωτέρω § η'.

3) Τσουκαλά Γ., αὐτόθι, σελ. 60 § 72.—Μεταχειρίζομαι τὴν καθιερωμένην λέξιν κτίτωρ (κτίτορικὸς) ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ οἰκοδόμος, ἰδρυτῆς, θεμελιωτῆς, λατ. conditor ἀντι τῆς γραμματικῶς δευτέρας ἐχούσης κτίστωρ, πρβλ. Εὐρειπ. Ἰων 74, Ἀριστοφ. Ὀρν. 926. καὶ τῆς κτίστης, πρβλ. Λουκιανοῦ μακροβ. 13, Ἀθηναίου, δειπν. 8.345. Διογ. Λαερτίου, 2.120. καὶ οὐχὶ τὴν λέξιν κτίτωρ, ἣτις σημαίνει ἰδιοκτήτης, κύριός τινος.

του Γυσκάρδου ¹⁾, διεφυλάσσετο ἐν τῇ μονῇ μέχρι τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὁπότε ἐξηφανίσθη. Ἄλλ' ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς μονῆς εὐρέθη παράφρασις τις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν, γενομένη τῷ 1780 χάριν τῶν μοναχῶν, διότι ἡ ἀρχαῖζουσα τοῦ πρωτοτύπου γλῶσσα κατήντησεν αὐτοῖς ἀκατάληπτος κατὰ τὴν τοῦ παραφραστοῦ σημειώσιν. Τὴν παράφρασιν ταύτην μελετήσας καὶ ἀντιγράψας τῷ 1883 ὁ φιλόλογος Στενιμαχίτης Γ. Μουσαῖος ἐξέδωκε μετ' εἰσαγωγῆς τῷ 1888 ²⁾ ὑποβαλὼν ὡς ἐναίσιμον ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβὴν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἰένης. Ἡ ἔκδοσις τῆς παραφράσεως ἐγένετο ἄνευ ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὸ πρωτότυπον, ὅπερ δὲν παρεδόθη ὑπὸ τῶν μοναχῶν εἰς τὸν ἐκδότην πρὸς μελέτην μεθ' ὅλας τὰς πρὸς αὐτοὺς παρακλήσεις του εἴτε ἔνεκα φόβου βλάβης αὐτοῦ εἴτε ἔνεκα τοῦ ἐξαφανισμοῦ του ἤδη ἐκ τῆς μονῆς. Ἐκ τούτου ἡ παράφρασις ἐξεδόθη, ὡς εἶχε, πλήρης πολλῶν σφαλμάτων, κενῶν καὶ διορθώσεων.

Ἀρχομένου τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν Βουκουρεστίου ἀντίγραφον αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου τυπικοῦ (texte original) ³⁾, οὐχὶ ἄνευ κενῶν καὶ διορθώσεων καὶ τοῦτο, ὅπερ ἐξέδωκε μετ' εἰσαγωγῆς ὁ Louis Petit ⁴⁾. Ἐκ τούτου καὶ τῆς παραφράσεως ἐγένετο καὶ ἡ ἐκτυπωθεῖσα πρὸ τινος εἰς τὴν Βουλγαρικὴν μετάφρασιν τοῦ τυπικοῦ ὑπὸ τοῦ τεῶς ἡγουμένου τῆς μονῆς ἑλληνομαθοῦς ἀρχιμανδριτοῦ Μακαρίου. Κατὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦτο, ἀποτελούμενον ἐκ προοιμίου, 33 κεφαλαίων καὶ τινῶν ἐν τέλει διατάξεων, οὐ προτάσσεται σύνοψις κατὰ κεφάλαια, ὁ Πακουριανὸς ἴδρυσεν τὴν μονὴν χάριν τῶν ὁμοεθνῶν του Ἰβήρων ἀποκλείσας τὴν εἰς αὐτὴν εἴσοδον ἑλλήνων (Ρωμαίων) μοναχῶν. Ἑλλήν μόνον ἐπετρέπετο νὰ εἶναι ὁ γραμματεὺς (νοτάριος) τῆς μονῆς, ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐχὶ ἱερωμένος, ὅπως διεξάγη τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς μονῆς καὶ ὡς ἐκπρόσωπος αὐτῆς ἔρχεται εἰς ἐπικου-

1) Δ ο σ ι θ έ ο υ, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, Βουκουρέσιον, ἔτ. 1715, σελ. 752, ὅπου μνημονεύεται ὁ πατριάρχης Εὐθύμιος. Πρβλ. ὡσαύτως προοίμιον τυπικοῦ καὶ προσθήκας ἐν τέλει αὐτοῦ.

2) Μ ο υ σ α ί ο υ Γ. Γρηγόριος Πακουριανός, μέγας δομέστικος τῆς Δύσεως καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ τυπικὸν τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Πετριτσονίτισης, 1888, λειψία ἐκτῶν *Dicertationes philologicae Jenenses*.

3) Manuscrit XXX de la bibliothèque du Seminaire de l'État à Bucarest, κῶδιξ τοῦ 18ου αἰῶνος.

4) L o u i s P e t i t, Typikon de Grégoire Pakourianos pour le monastère de Petritzos (Baskovo) en Bulgarie, ἔτ. 1904. Βυζαντινὰ Χρονικὰ Πετροπόλεως. Παράρτημα τοῦ XI τόμου ἀριθ. 1.

νωνίαν πρὸς τὰς διοικητικὰς καὶ πνευματικὰς τῆς αὐτοκρατορίας ἀρχάς, ὧν ἡ γλῶσσα ἦτο ἡ ἑλληνική, ἦν οἱ μονάζοντες Ἰβηρες ἦτο ἐνδεχόμενον ν' ἀγνοῶσιν.

γ'. Ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τούτῳ φέρεται συμπληρωμένον τὸ 24ον κεφάλαιον, ἐν ᾧ θεσπίζεται ὁ ἀπὸ τῆς μονῆς ἀποκλεισμός τῶν ἑλλήνων κληρικῶν: «Περὶ τοῦ μὴ κατατάσσεσθαι Ρωμαῖον πρεσβύτερον ἢ μονάζοντα ἐν τῇ κατ' ἐμὲ μονῇ καὶ δι' ἣν τινὰ τὴν αἰτίαν,». Ὁ Μουσαῖος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς παραφράσεως ἔχει τὴν ἀρχὴν μόνον τοῦ κεφαλαίου τούτου σημειῶν τὸ ἐπακολουθοῦν κενὸν δι' ἀποσιωπητικῶν διὰ τὸ ἔνεκα τῶν ἐπιγενομένων διορθώσεων καὶ προσθηκῶν καταστὰν ἀκατάληπτον τοῦ κειμένου. Ἡ συμπλήρωσις ὅμως αὕτη, ἀφορῶσα εἰς τὴν αἰτίαν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἑλλήνων φαίνεται ὅπως παράδοξος καὶ ἀπροσδιόνυσος ἐν ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ, κεκυρωμένῳ δι' αὐτοκρατορικοῦ χρυσοβούλλου, καὶ ἐμβάλλει τὸν ἀναγνώστην εἰς ὑπονοίας περὶ τῆς γνησιότητός της. Κατ' αὐτὴν ἀποκλείονται τῆς μονῆς οἱ Ἕλληνες κληρικοί, ὅπως μὴ ὡς ραδιοῦργοι καὶ ἐριστικοὶ διαταράξωσι τὴν τάξιν καὶ τὴν γαλήνην τῆς μονῆς. Αἰτία ἥκιστα εὐλογηφανής, ἀλλὰ καὶ προσβλητικὴ κατὰ τῶν ἀποκλειομένων, ἐνῶ ἄλλη τις θὰ ἦτο εὐλογωτέρα καὶ δικαιότερα, οἷα λ. χ. ὅπως μὴ στερῶσι τῆς θείσεως τῶν τοῦς πόρωθεν προσερχομένους πρὸς μόνασιν Ἰβηρας, δι' οὓς ἰδρῦθη ἡ μονή, αὐτοὶ οἱ ἔχοντες πρὸς χρῆσιν τῶν πλείστας καὶ πλουσίας μονὰς ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ, τῶν Ἰβήρων ἐχόντων μόνον αὐτὴν καὶ τὴν φερώνυμον ἐν Ἀθῶν.

Νομίζομεν ὅτι τοιαύτην ὑβρίν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου, μεγάλως τότε ἰσχύοντος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τοιμήσῃ νὰ διατυπώσῃ ὁ κτίτωρ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὗτος, ὡς ὁμολογεῖ ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ τυπικοῦ ἐκθέτων τὰ τῆς οἰκογενείας του, ἦτο Ἰβηρ τὴν καταγωγὴν καὶ δὴ ἐξ ἐπισήμων, ἀλλ' ἐκπατρισθεὶς νέος ἔζησεν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ὡς Ρωμαῖος (Ἑλληνας) πολίτης, ὑπηρετήσεν ἐν αὐτῇ ὡς δημόσιος λειτουργὸς καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὑπάτα τῆς πολιτείας ἀξιώματα γενόμενος μέγας δομέστικος, ὑπουργὸς οὕτως εἰπεῖν. Ἐπομένως ὡς τοιοῦτος καὶ παρὰ τὰς ἐνδομύχους πεποιθήσεις του ὄφειλε κατὰ καθῆκον νὰ τιμᾷ καὶ σέβηται τοὺς θρησκευτικὸς λειτουργοὺς τοῦ κράτους, ἐν ᾧ ἴδρυσεν τὴν μονὴν του. Ὅτι δὲ τοιαύτη αἰτία ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπῆρχεν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τυπικῷ, διαπιστοῦται καὶ ἐκ τῆς συνυπογραφῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ ἐκ τῆς διὰ χρυσοβούλλου ἐπικυρώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Διότι ἀναμφιβόλως καταστατικὸν ἰδρυομένης μονῆς ἐνέχον ἄρθρον ὑβριστικὸν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου κλήρου οὔτε Ἑλληνας ἱεράρχης θὰ ὑπέγραφεν οὔτε αὐτοκράτωρ εὐσεβὴς καὶ δεινὸς περὶ τὴν θεολογίαν, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν μακρῶν καὶ ἐπιμόνων δογματικῶν του

πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῶν Μανιχαίων ἐν Φιλιππουπόλει συζητήσεις¹⁾, θὰ ἐπεκύρου.

Ἐκ τούτων εἰκάζομεν ὅτι ἡ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τυπικῷ ὑπὸ τοῦ Πακουριανοῦ διατυπωθεῖσα αἰτία περὶ τοῦ ἀπὸ τῆς μονῆς ἀποκλεισμοῦ τῶν Ἑλλήνων κληρικῶν ἦτο ἄλλη τις καὶ οὐχὶ ἡ ἐν τῷ ἀντίγραφῳ τοῦ Βουκουρεστίου φερομένη. Μετεποιήθη δὲ αὕτη ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βυζαντιακῆς κυριαρχίας ἀπὸ τὰ μέρη ταῦτα τῆς Ροδόπης ὑπὸ τινος μοναχοῦ ἐμπαθῶς διακειμένου πρὸς τὸν ἑλληνικὸν κληρὸν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἀκατάληπτον τοῦ κεφαλαίου ἐν τῇ παραφράσει, ὡς σημειοῖ ὁ Μουσαῖος, ἔνεκα τῶν κενῶν καὶ τῶν διορθώσεων. Ὅπωςδὴποτε τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ διαλευκανθῇ μόνον διὰ τῆς ἐξελέξεως τοῦ πρωτοτύπου τριγλώσσου τυπικοῦ, τοῦ φέροντος τὰς γνησίας ὑπογραφὰς τοῦ τε κτίτορος καὶ τοῦ Εὐθυμίου Ἱεροσολύμων καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν χρυσόβουλλον, ἐὰν τοῦτο μὴ ἐξαφανισθῆν ἀχθῇ πάλιν εἰς φῶς¹⁾.

δ') Ἡ προτασσομένη τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς μετὰ τὸ προοίμιον σύνοψις κατὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦ Βουκουρεστίου ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἄρχη συν Θεοῦ.

Τὸ τυπικὸν τὸ ἐκτεθὲν παρὰ τοῦ μεγάλου δομεστίκου τῆς Δύσεως κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Πακουριανοῦ πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτσονιτίσεως.

Σύνοψις, ἧτοι πίναξ τῶν ἐν τῷ παρόντι τυπικῷ θεσπιζομένων σαφῶς κεφαλαίων πρὸς εὐσύνοπτον εἴρησιν:

Κεφ. I. Περὶ τοῦ ὅπως ἐκτίσθη ἡ εὐαγεστάτη μονὴ αὕτη τῶν Ἰβήρων.

II. Περὶ δωρεῶν τε καὶ ἀναθημάτων τῶν ἀνατεθένων παρ' ἡμῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίᾳ, περὶ ἧς ὁ λόγος.

III. Περὶ τοῦ ἐλευθέρως διάγειν τὴν παρ' ἡμῶν κτισθεῖσαν ἀγίαν μονὴν ἀπὸ παντοίας εἰσπράξεως.

IV. Περὶ τῶν καθόλου μοναζόντων, ἧτοι κοινῶς διαιωμένων καὶ τοῦ κωλύεσθαι πάντας τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ κέλλῃ ἰδίως διάγειν.

V. Περὶ τοῦ ὅπως δεῖ τὸν προϊστάμενον ἐκλέγεσθαι καὶ συστήσασθαι μετὰ τὸν πρῶτον προϊστάμενον ὅπως δεῖ τὸν δεῦτερον προσκαλέσασθαι εἰς τὴν αὐτὴν διακονίαν καὶ ὑπηρεσίαν τῆς μονῆς.

VI. Περὶ ποσότητος καὶ ἀριθμοῦ τῶν μοναζόντων, ὅς ἀνελλιπῆς διε-

1) Ἄ. Κ ο μ ν η ν ἦ ς, Ἄλεξ. XIV, 8—9.

2) Κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Μουσαίου ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης παραφράσεως τοῦ τυπικοῦ γραφόμενα τὰ τε πρωτότυπον τριγλώσσον τυπικὸν καὶ τὸ ἐν παραφράσει εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν ἀντίγραφον αὐτοῦ ἀφηρέθησαν μετ' ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμένων καὶ τῶν ἐπισήμων περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς ἐγγρά-

τάχθη παρ' ἡμῶν εἶναι καὶ ὅτι τοὺς ἐξ αὐτῶν ἐργαζομένους καὶ ὑπηρέτας εἶναι χρή.

VII. Περί τῶν ἱερουργούντων ὅπως οὗτοι ἐκλέγεσθαι ὀφείλουσιν ἢ τὴν θεῖαν ἐκτελεῖν ἱερατεῖαν.

VIII. Περί τῆς τραπέζης ἐτοιμασίας καὶ τῆς τῶν διακονούντων ἐπιεικείας καὶ σιωπῆς.

IX. Περί ἐνδυμάτων τῆς ἀδελφότητος ἢ τοῦ τούτων τμήματος καὶ ὅπως ὀφείλει διανεμηθῆναι τῇ ἀδελφότητι παρὰ τοῦ προϊσταμένου, πρὸς δὲ καὶ τῶν ὑποδημάτων.

X. Περί τῶν τριῶν ἀγίων τεσσαρακοστῶν καὶ τοῦ καθαρῶς πάντας νηστεύειν καὶ πρὸς πάντας ἐλεημοσύνας ποιεῖν ἐκάστη ἡμέρα.

XI. Περί τῆς ἑορτῆς τῆς ἀγίας καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν ἀμφιβοητῶν εὐσήμεων δεσποτικῶν ἑορτῶν καὶ τῶν προκρίτων ἀγίων τοῦ ἑορτάσαι λαμπρῶς.

XII. Περί φωταγωγίας τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν ἡμῶν ὅπως ὀφείλει γενέσθαι καὶ περὶ προσευχῆς ὅτι δεῖ ἀπερισπάστως προσεύχεσθαι.

XIII. Περί τοῦ ὀφείλειν ἐκάστη ἡμέρα τὴν ἀδελφότητα ἐξομολογεῖσθαι τῷ προεστώτι τοὺς προσγενομένους αὐτοῖς λογισμοὺς καὶ τοὺς λόγους τε καὶ τὰς πράξεις, εἴ τι ἂν ἐπράξαν.

XIV. Περί ἐργοχείρου καὶ καμάτου καὶ ὅτι ἀναμεταξὺ τοῦ ἐργου ψάλλειν ὀφείλομεν.

XV. Περί τοῦ μὴ ἔρχεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς ἔξωθεν τῆς μονῆς ἢ ἐξελεθεῖν ἐξ αὐτῆς ἄνευ ἐπιτάγῃς τῶν προεστώτων.

φων ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Γρηγορίου τοῦ Λεσβίου (1880—1885) καὶ κατετέθησαν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἐνεκα τῆς ἐσπευσμένης εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀναχωρήσεως τοῦ μητροπολίτου ὁ Μουσαῖος δὲν ἠδυνήθη, ὡς ἠλπίζε, ν' ἀντιπαραβάλλῃ τὴν παράφρασιν πρὸς τὸ εἰς χεῖρας ἦδη τοῦ μητροπολίτου εὐρυσκόμηνον πρωτότυπον· ἐβεβαιώθη ὁμως ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου, παραβαλόντος τὰ δύο χειρόγραφα, ὅτι ἡ ὑφισταμένη διαφορὰ ἦτο μόνον γλωσσικὴ, ἀποδιδομένης τῆς ἐννοίας τοῦ πρωτοτύπου πιστῶς ἐν τῇ παραφράσει, ἣν οὗτος κατόπιν ἐξέδωκε. Δυστυχῶς κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ L. Petit ἐν τῷ Πατριαρχείῳ δὲν ὑπάρχει σήμερον οὔτε τὸ πρωτότυπον οὔτε ἡ παράφρασις· μόνον ἀντίγραφον τῆς παραφράσεως εὐρίσκαται, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης. Οἱ Βούλγαροι δισχυρίζονται ὅτι τὸ πρωτότυπον ἐξηφανίσθη ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἔνεκα τοῦ 24ου κεφαλαίου, ὅπερ ἔβλαπτε τὰ συμφέροντα αὐτοῦ διεκδικούντος τὴν μονὴν ὡς πατριαρχικὴν μετὰ τὴν ὑπαγωγὴν αὐτῆς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἱερᾶς Βουλγαρικῆς Συνόδου. Ἄν ὁ δισχυρισμὸς οὗτος ἀληθεύῃ, δὲν ὑφίσταται πλέον λόγος ἀπακρύψεως τοῦ τυπικοῦ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ διαιτητικοῦ δικαστηρίου τῆς Χάγης κρίναντος τὴν μονὴν πατριαρχικὴν.

XVI. Περὶ τῶν ἐπιτρόπων τῆς μονῆς παραίνεσις.

XVII. Ὁφειλόμενόν ἐστι σκοπὸν καὶ παραγγελίαν ποιήσασθαι περὶ τε τῶν εὐνούχων καὶ τῶν νεογνῶν παιδίων.

XVIII. Περὶ τοῦ ἐλευθέραν εἶναι τὴν καθ' ἡμᾶς μονὴν ἀπὸ πάσης ἀρχοντικῆς τε καὶ βιαίας χειρὸς καὶ ἐτέρας παντοίας εἰσπράξεως.

XIX. Περὶ τοῦ εἶ γέ τι ὀφείλει ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς ἢ ἄλλος τις τῶν προϋχόντων τῶν τὰς διακονίας ταύτης ἐγκεχειρισμένων καὶ περὶ τῶν ἀκαίρως καὶ ἀφειδῶς δαπανώντων τὰ διαφέροντα ταύτῃ χρήματα καὶ ὅτι δεῖ τοὺς τοιούτους ἀπωθεῖσθαι ἀπὸ τῆς μονῆς.

XX. Περὶ τῶν ἐν κόσμῳ ὄντων καὶ χρήματα ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ διδόντων ὑπὲρ λειτουργιῶν γινομένων ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων καὶ νοθευσῶν ὅτι παρὰ ποίων προσώπων δεῖ ταῦτα λαμβάνειν.

XXI. Παραγγελία γινομένη παρ' ἡμῶν πρὸς τοὺς ἀδελφούς περὶ μνημοσύνου ἑμοῦ τε καὶ τῶν προσηκόντων ἑμοὶ καὶ περὶ ἀγάπης καὶ ἐσιτιάσεως αὐτοῖς γινομένης κατὰ τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ μνημονεύομεθα καὶ περὶ διανομῆς χρυσίων τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς καὶ περὶ τοῦ πᾶσαν ἐλεημοσύνην εἰς τούτους ἐνδείξασθαι.

XXII. Περὶ τοῦ τελευτῶντος καθηγούμενου τῆς ἀγίας ταύτης μονῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν καὶ ὅπως δεῖ μνημονεύειν αὐτοὺς διὰ τε ἀγίων λειτουργιῶν καὶ εὐχῶν.

XXIII. Περὶ τοῦ μὴ εἰσέρχεσθαι γυναῖον εἰς τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν μου μήτε γυναικεῖαν μονὴν ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ σεμνεῖου ἡμῶν οἰκοδομεῖσθαι.

XXIV. Περὶ τοῦ μὴ κατατάσσεσθαι Ῥωμαῖον προσβύτερον ἢ μονάζοντα ἐν τῇ καθ' ἡμῶν μονῇ καὶ δι' ἣν τινα τὴν αἰτίαν.

XXV. Περὶ τῶν Ἰβήρων συγγενῶν καὶ ἀνθρώπων ἡμῶν εἰς τὴν μοναχικὴν τάξιν ἐληλυθόντων καὶ ἐλευσομένων ὅπως δεῖ αὐτοὺς δέξασθαι.

XXVI. Περὶ τοῦ λογαριασθῆναι τὸν οἰκονόμον καὶ τοὺς λοιποὺς διακονητάς ὑπὸ τοῦ καθηγούμενου, τὸν καθηγούμενον δὲ λογαριασθῆναι ὑπὸ τῆς τῶν ἀδελφῶν κοινότητος.

XXVII. Περὶ τοῦ μνημονεύεσθαι τοὺς τελευτήσαντας ἐν ταῖς ἀγίαις λειτουργίαις καὶ ταῖς ἱεραουργίαις (καὶ τοῦ) μνημονεῖσθαι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀδιαλείπτως εὐχαῖς.

XXVIII. Περὶ γερόντων καὶ ἀσθενείας κινδυνευόντων ὅπως δεῖ τούτους περιποιήσασθαι καὶ ἀναπαῦσαι καλῶς.

XXIX. Περὶ τῶν τριῶν παρ' ἑμοῦ κτισθε(ισῶν) κλιμάκων, τῶν κληθεισῶν παρ' ἡμῶν ξενοδοχείων ὅπως ἐτυπώσαμεν.

XXX. Περὶ τοῦ τεθέντος παρ' ἑμοῦ πρώτου καθηγούμενου τῆς καθ' ἡμᾶς μονῆς, ἡτοὶ Γρηγορίου μοναχοῦ μετὰ θάνατον μνημονευομένου.

XXXI. Περὶ τῶν νεογνῶν παιδίων ἐν οἷς ὀφείλουσι διάγειν καὶ ἀνατρέφεσθαι καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα ἐκπαιδεύεσθαι.

XXXII. Περὶ ἐκδόσεως καὶ διαπράσεως ἀγρῶν καὶ κτημάτων εἰς πρόσωπα ἀπὸ τῆς μονῆς.

XXXIII. Περὶ τοῦ ἀσφαλῶς φυλάττειν τὸν παρόντα τόμον τῆς μονῆς τῆς τυπικῆς διατάξεως τῆς πολλάκις ρηθείσης νεοδημίου σὺν Θεῷ καθ' ἡμᾶς εὐαγεστάτης μονῆς καὶ τοῦ μηδὲν τῶν ἐμπεριεχομένων αὐτῷ, ὡς παρ' ἡμῶν τετύπεται, μετακινήθῃναι ἢ ἀλλοιωθῆναι ἢ τὴν οἰανοῦν δέξασθαι ὕφρασιν.

ε΄.) Ἐκ τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς ἐκφαίνεται ὅτι αὕτη ἦτο κοινοβιακή, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῇ μοναζόντων ὠρίσθη νὰ μὴ ὑπερβαίῃ τοὺς πενήτηκοντα ἐκτὸς τοῦ ἡγουμένου, ὅτι ἦτο ἀνεξάρτητος, αὐτεξούσιος, αὐτοδιοίκητος καὶ ἀσύδοτος ἀποκλειομένης πάσης δῆποτε ἐξωτερικῆς ἐπεμβάσεως, διοικητικῆς καὶ πνευματικῆς τ. ἔ. πατριαρχικῆς ἢ μητροπολιτικῆς, ἄρα ἀρχῆθεν δὲν ἦτο οὔτε σταυροπηγιακὴ καὶ πατριαρχικὴ οὔτε ἐπαρχιακὴ τ. ἔ. ἐπισκοπικὴ, ὅτι ὁ ἡγούμενος ἔδει νὰ ὑποδεικνύῃ τὸν διάδοχόν του πρὸ τοῦ θανάτου του, τοῦτου δὲ μὴ γενομένου δι' αἰφνίδιον θάνατον νὰ ἐκλέγῃται ὑπὸ τῶν πατέρων ὁ ἰκανότερος ἐκ τῆς ἀδελφότητος, ὅτι ὁ ἡγούμενος διώκει τὴν μονὴν ἐφαρμοζὼν πιστῶς τὰς περὶ τῆς διαίτης καὶ τοῦ βίου τῶν μοναζόντων διατάξεις τοῦ τυπικοῦ, ὅτι οἱ μονάζοντες διηγόν οὐ μόνον ἐν προσευχαῖς καὶ νηστείαις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐργασίᾳ, ὅτι ὁ ὀριζόμενος οἰκονόμος (δικαῖος) καὶ οἱ λοιποὶ διαχειρίζονται καὶ ἐπίτροποι τῆς περιουσίας τῆς μονῆς ὀφείλον νὰ δίδωσι τακτικῶς λογαριασμὸν τῆς διαχειρίσεώς των εἰς τὸν ἡγούμενον, οὗτος δὲ εἰς τὴν ἀδελφότητα, ὅτι ὁ ἀποδεικνύμενος ὡς καταχραστὴς ἢ σπάταλος περὶ τὴν διαχείρισιν ἔδει ν' ἀποβάλλῃται τῆς μονῆς, ὅτι ἡ μονὴ ἔδει νὰ ἐλεῖ τὸς πένητας, νὰ περιθάλλῃ τοὺς γέροντας, νὰ νοσηλεύῃ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ νὰ συντηρῇ σχολεῖον χάριν τῶν ὀρφανῶν καὶ ἀπροστατευτῶν παιδίων, ὅτι ὀφείλε νὰ συντηρῇ τὰ τρία ὑπὸ τοῦ κτίτορος ἰδρυθέντα χάριν τῶν ξένων ξενοδοχεῖα, ὅτι οἱ μονάζοντες ἔδει νὰ εἶναι Ἰβήρες ἀποκλειομένων τῶν ἐλλήνων καὶ ὅτι ἡ ἱερουργία ἐτελεῖτο ἐλληνιστί.

Τὰ εἰς τὴν μονὴν κληροδοτηθέντα δὲν ἦσαν μόνον τοῦ κτίτορος, ἀλλὰ καὶ τοῦ προαποθανόντος ἀδελφοῦ του Ἀπασίου, διατελέσαντος καὶ τοῦτου δημοσίου λειτουργοῦ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἀνεληθόντος εἰς ὑψηλὰ διοικητικὰ ἀξιώματα καὶ καταλιπόντος μεγάλην κτηματικὴν περιουσίαν σὺν τῇ ἐντολῇ, ὅπως αὕτη χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του πρὸς πραγμάτων τῆς ἀπὸ κοινοῦ πιθανῶς ληφθείσης ἀποφάσεως περὶ ἰδρύσεως

μονῆς. Πρῶτος ἡγούμενος ὄρισθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κτίτορος Γρηγόριος τις, ἀνὴρ σεβάσμιος, οἱ δὲ εἰσαχθέντες ὡς μοναχοὶ ἦσαν ἀπόμαχοι ἐκ τῶν ὑπηρετούντων παρὰ τῷ αὐτοκρατορικῷ στρατῷ Ἰβήρων.

ζ.) Ἡ ἱστορία τῆς μονῆς εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τῆς τοῦ Στενιμάχου. Ἡ μονὴ ἐληλατήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν σταυροφόρων τῷ 1189 κατὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν. Οἱ σταυροφόροι παρὰ τὰ συμπεφωνημένα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον Β' Ἄγγελον (1185—1196) ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ἀλλαμανῶν Φρειδερίκον τὸν Βαρβαρόσαν κατέλαβον τὴν Φιλιππούπολιν καὶ ἐξ αὐτῆς ὁρμώμενοι ἐδήλωσαν ἅπαν τὸ περὶ αὐτὴν πλούσιον πεδῖον καὶ διήρπασαν τὰς κώμας καὶ τὰς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονάς. Κυριεύσαντες καὶ τὸ ὄχυρόν τοῦ Πετριτσοῦ, ὅπερ ὁ Ansbertus καλεῖ «castellum munitissimum ac famosum Sebention»¹⁾ ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν Scribention²⁾, προέβησαν περαιτέρω ἐπὶ τῆς Ροδόπης καὶ διήρπασαν καὶ τὴν μονήν, τὸν δὲ ἡγούμενον αὐτῆς Ἰβηρα ἀπήγαγον εἰς τὴν Φιλιππούπολιν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν· οὗτος ὅμως φιλοφρότως ὑποδεξάμενος καὶ διαλεχθεὶς ἀπελευθέρωσεν αὐτόν.³⁾ Ἐπὶ τοῦ Ἀλεξίου Β' Ἄγγελου (1195—1204) ἡ μονὴ μετὰ τοῦ Στενιμάχου καὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως περιέρχεται εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ δι' ὀλίγον χρόνον. Ὁ ἐξ εὐγενοῦς οἴκου δολοφόνος τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἀσὲν Β' Ἰβραγκὸς κατέφυγεν εἰς τὸ Βυζάντιον καταδιωχθεὶς. Ἐκεῖ οὐ μόνον τυγχάνει φιλοξενίας, ἀλλὰ συνδέεται καὶ δι' ἐπιγαμίας πρὸς τὴν αὐτὴν λαβὼν τὴν ἀνεψιὰν τοῦ αὐτοκράτορος ὡς γυναῖκα. Πρὸς στερέωσιν τῆς συγγενείας διωρίσθη ὁ Ἰβραγκὸς ὑπαρχὸς τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως—Στενιμάχου· ἀλλὰ εὐθύς, ὡς ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν, ἀφίσταται τοῦ Βυζαντίου, ἀναγνωρίζει ἐπικυρίαρχόν του τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Καλογιάννην καὶ κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας. Τότε ἀναγκάζεται ὁ Ἀλέξιος νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτὸς μετὰ πολλῆς δυνάμεως στρατοῦ (1199) κατὰ τοῦ γαμβροῦ του καὶ μετὰ πολλὰς νικηφόρους μάχας κυριεύει τὰ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάληφθέντα φρούρια, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Στενιμάχου (Πετριτσοῦ). Οὕτω ἡ μονὴ περιέρχεται πάλιν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν.¹⁾ Ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας ἡ μονὴ μετὰ τοῦ Στενιμάχου περιελήφθη (1204) εἰς τὸ φέουδον τῆς Φιλιππουπόλεως, ὅπερ ὑπὸ τοῦ Λατίνου αὐτοκράτορος

1) Ansberti, historia de expeditione Friderici imperatoris, ἔκδ. Dobrowsky, ἔτ. 1827, σελ. 17.

2) Fontes rerum Austriae. Scriptores, τόμ. V, σελ. 34, ἔκδ. Paugerle.

3) Ansberti, αὐτόθι, σελ. 47.

1) Νικητὰ Χωνιάτου, ΙΙΙ, 4, σελ. 686—Ἐφραίμ μοναχοῦ, Ἀλέξιος Ἄγγελος, στίχ. 6495.

τοῦ Βυζαντίου Βαλδουίνου παρεχωρήθη εἰς τὸν ἱππότην Renier de Tritt²⁾. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων (1205) καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Πετριτσού ὑπὸ τοῦ Renier (1206), ὅπου εἶχε καταφύγει πρὸς ἀσφάλειαν³⁾, ἢ τῆς Ροδόπης περιοχῆ μετὰ τῆς μονῆς κυριαρχεῖται πάλιν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, κατ' ἀρχάς μὲν ὑπὸ τοῦ ἡγεμονίδου Σλαύου (Esclas), μεθ' οὗ συμμαχεῖ ὁ διάδοχος τοῦ αυτοκράτορος Βαλδουίνου Ἐρρῖκος (1208) καὶ ἐγγυᾷ αὐτῷ τὴν θυγατέρα του ἐν Στενιμάχῳ⁴⁾, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἀσὲν II μετὰ τὴν παρὰ τῇ Κλοκοτνίτση νίκην αὐτοῦ κατὰ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ (1230)⁵⁾. Ἀποθανόντος τοῦ Ἀσὲν (1241) ἡ μονὴ μετὰ τῆς ἐπαρχίας ὅλης καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος τῆς Νικαίας Βατάτση: «Στενιμάχος καὶ Τζέπεινα καὶ ὅσα ἦν τῷ τῆς Ροδόπης ὄρει παρακείμενα πολίχνιά τε καὶ κωμοπόλεις ὑπόφορα τούτῳ (τῷ Βατάτση) γεγένηται καὶ ὅροι αὐτῷ τε καὶ τοῖς Βουλγαροῖς Ἐβρος ἦν ποταμός»⁶⁾, ἀπὸ τῶν διαδόχων τοῦ ὁποίου περιέρχεται εἰς τοὺς Παλαιολόγους τοῦ Βυζαντίου (1261). Τῷ 1342 ἡ μονὴ αὐτὴ περιέρχεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουλγάρων παραχωρηθείσης ὑπὸ τῆς αυτοκρατείας Ἄννης τῆς Σαβοϊανῆς τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως—Στενιμάχου εἰς τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Ἀλέξανδρον Ἰωάννην διὰ συνθήκης¹⁾. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Φιλιππουπόλεως—Στενιμάχου ὑπὸ τῶν Τούρκων (1362) καὶ τὴν κατάληψιν ταυτοχρόνως τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἡ μονὴ περιέρχεται ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Τούρκων καὶ παρέμεινεν ὑπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς Βερολίνιου συνθήκης (1878). Οἱ βούλγαροι κατὰ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης ὡς ὁρθόδοξοι ἐσεβάσθησαν ἀναμφιβόλως ἅπαντα τὰ προνόμια καὶ δικαιώματα τῆς μονῆς. Ἡ δισχύρισις δὲ τῶν λογίων τῶν ὅτι ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου ὑπέχθη ἡ μονὴ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν τοῦ ἐν Τυρνάβῳ Βουλγαρικοῦ πατριαρχείου δικαιοδοσίαν δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Εἶναι μᾶλλον εἰκασία προερχομένη ἐκ τῆς εἰκόνας τοῦ τσάρου, τῆς ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας τοῦ κοιμητηρίου ἐξωγραφημένης καὶ ἐκ τινος παραδόσεως περὶ αὐτοῦ, ἐξ οὗ ὑπολαμβάνεται καὶ κτίτωρ τῆς μονῆς δεύτερος καὶ δωρητὴς μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς ἐπαρχίας Στενιμάχου εἰς τὸ Βουλγαρικὸν βασίλειον.

ζ.) Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ μονὴ πολλάκις ἐδηρώθη καὶ κατεστράφη

2) Ville-Hardouin, La conquête de Constantinople, § LXIX, σελ. 85.

3) Αὐτέθι, § XCII καὶ CI.

4) Valensienes, histoire de l'empereur Henri § VIII—IX.

5) Zlatarsky B. Ἡ τοῦ Ἀσὲν ἐπιγραφὴ παρὰ τῷ Στενιμάχῳ. Bull. de la société arch. Bulg. Sophia, ἔτ. 1911, τόμ. II, σελ. 231.

6) Ἀκροπολίτου Γ. χρον. § 44.

καὶ ἀνεκτίσθη μὲν ὑπὸ τῶν μοναχῶν, ἀπώλεσε δ' ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ πάντα τὰ προσοδοφόρα κτήματά της, δι' ὧν ἀρχῆθεν ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ κτίτορος, πλὴν τῶν παρακειμένων αὐτῇ γαιῶν καὶ τινων ἐν Στενιμάχῳ. Τούτων τὰ ἔσοδα ἀρχομένου τοῦ 18ου αἰῶνος δὲν ἐπῆρκον πρὸς διατροφὴν πλειόνων τῶν 30 μοναχῶν, ἐνῶ οὗτοι τότε, καθ' ἃ ἤκουσεν ὁ διὰ Φιλίππουπόλεως διελθὼν Γεράρδος Κορονήλιος van der Driesch, ἀνήρχοντο εἰς 300 (·). Σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς ἐπιμελοῦς τῶν γαιῶν της κατεργασίας, διὰ συλλογῆς ἐλεῶν καὶ διὰ τῶν δωρεῶν καὶ ἀφιερωμάτων τῶν πολλῶν προσκυνητῶν ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις αὐτῆς ἐβελτιώθη ἑλαττωθέντος καὶ τοῦ τῶν μοναζόντων ἐν αὐτῇ ἀριθμοῦ εἰς δεκάδας μόνον τινάς.

Κατ' ἀναφορὰν τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Στενιμάχου πρὸς τὸ οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον ἀπὸ 2 Ἰανουαρίου 1857, αἰτουμένης τὴν ἀρωγὴν τῆς μονῆς ὑπὲρ τῶν σχολείων της, μόνον τὸ ἐνοίκιον τῶν ἐν Στενιμάχῳ κειμένων ἀλευρομύλων της ἀνήρχετο ἐτησίως εἰς δύο χιλιάδας λιρῶν, τὰ δὲ ἐκ τῆς πωλήσεως σταφυλῶν, μαλλίων, μετάξης, βουτύρου, ζύφου, δερμάτων καὶ λοιπῶν ἔσοδα ἦσαν διπλά καὶ τετραπλά. Ἐπὶ τοῦ αὐτονομιακοῦ καθεστώτος τῆς Ἀν. Ρωμυλίας (1879—1885) τὰ ἔσοδα τῶν προσοδοφόρων κτημάτων της ἀνήρχοντο εἰς 3500 λιρῶν¹⁾. Καὶ κατὰ τὴν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποβληθεῖσαν τῇ 15ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1894 ἐκθεσιν τοῦ κ. Μ. Δ. Βαλαβάνωφ, ἀποσταλέντος ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, ὅπως μελετήσῃ τὸ ζήτημα τῆς μονῆς μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάληψίν της, ἡ ὅλη ἀξία τῶν προσοδοφόρων κτημάτων της ἀνήρχετο κατὰ τὸν ἐπίσημον τοῦ ἔτους 1891 κατάλογον εἰς 300—500 χιλιάδας περίπου χρυσῶν φράγκων. Ἐκτοτε ἠλαττώθησαν πολὺ τὰ ἔσοδα, σήμερον δὲ ἡ μονὴ εἶναι βεβηθισμένη εἰς πολλὰ χρέη. Λέγεται ὅτι ὑπὲρ τὸ ἐν καὶ ἡμῖν ἑκατομμύριον λεβίων ὀφείλει εἰς τὴν κυβέρνησιν μόνον ἐκ φόρων διὰ τὰ προσοδοφόρα κτήματά της καὶ καταβάλλεται προσπάθεια ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου παρὰ τῇ κυβερνήσει, ὅπως διὰ νομοθετικῆς ὁδοῦ χαρισθῇ αὐτῇ τὸ ποσὸν τοῦτο.

η.) Τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς ἔνεκα τῶν ἐπελθουσῶν ἐν τῇ χώρᾳ πολιτικῶν μεταβολῶν πρὸ αἰώνων ἠτόνησε καὶ ἡ μονὴ ἐπὶ τουρκοκρατίας περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων παρὰ τὸ 24ον κεφάλαιον τοῦ τυπικοῦ της, μὴ προσερχομένων πλέον πρὸς μόνασιν ἐν αὐτῇ Ἰβήρων. Πατρι-

1) Κ α ν τ α κ ο υ ζ η ν ο ὕ, ἱστορ. III, 66.

1) Ἀνατολικὴ Ἐπιθεώρ. ἔφημ. Ἀθηνῶν, 15 Ἰανουαρίου 1885.

2) Πλὴν τοῦ προμνημονευθέντος Συμεῶν ἐμόνασεν ἐν αὐτῇ καὶ ὁ Φιλίππουπόλεως Δαμασκηνός.

άρχαι και μητροπολίται Ἑλληνες ἐμόνασαν ἐν αὐτῇ²⁾ και ἀπὸ ἀνεξαρτήτου αὐτὴ ἐγένετο σταυροπηγιακὴ και πατριαρχικὴ, ἄδηλον ἀκριβῶς πότε, πάντως ὅμως οὐχὶ πρὸ τοῦ 17ου αἰῶνος· διότι ἔκτοτε καλεῖται οὕτω, ἴσως μετὰ τὴν ἐκ βίθρων ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Δανιὴλ ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ τῆς (1604), ἐμπηχθέντος ἐπὶ τῶν θεμελίων του πατριαρχικοῦ σταυροῦ, ὁπότε και μετωνομάσθη ναὸς τῆς ἁγίας Τριάδος. Σιγγιλιῶδες πατριαρχικὸν γράμμα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1628, Φεβρ. 15. ἰνδικτ. 15. (τ.ἔ. 15 Φεβρ. 1628) συνιστᾷ αὐτὴν ὡς σταυροπηγιακὴν και πατριαρχικὴν εἰς λαϊκοὺς και κληρικοὺς ὄριζον και τὰς ὑπογομένας εἰς αὐτὴν ἐκκλησίας και παρεκκλήσια ἐν Στενιμάχῳ και τοῖς περιχώροις³⁾. Ὡσαύτως ὡς ταιαυτὴ μνημονεύεται και ἐν πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις κατὰ Σεπτέμβρ. τοῦ 1699, Αὐγουστον τοῦ 1725, Ἰούλιον τοῦ 1742, τὸ 1750 και Μάιον τοῦ 1790⁴⁾. Ὡς ἴδιον κτῆμα τὸ Πατριαρχεῖον διασφίξει αὐτὴν ἀπὸ καταστροφῆς ἔνεκα τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἡγουμένου τῆς Χριστοφόρου εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν τοῦ Στενιμαχίτου Χατζῆ—Πρίμου κίνημα περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος⁴⁾.

Ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς ἐξελέγετο ἐπὶ τουροκρατίας ἐν τῇ μητροπόλει Φιλιππουπόλεως κατὰ τὴν ἐπικρατήσαν ἐκπαλαί (δηλ. ἀπὸ πολλοῦ) ἀρχαίαν συνήθειαν περὶ τῆς διοικήσεως τῆς κοινῆ ψήφῳ και γνώμῃ τῶν κληρικῶν και τῶν προκρίτων τῆς Φιλιππουπόλεως, Στενιμάχου και Ἀμπελιάνου και θελήσει και γνώμῃ τῶν ὀσιωτάτων πατέρων τῆς, ὑπισχνουμένων ἐπισήμως ὅτι θὰ φυλάξωσι και ἀποδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν προσήκουσαν εὐλάβειαν και ὀπακοὴν ὡς προεστῶτα και γέροντα: Ἀποκαθιστάμενος δὲ οὗτος ἐν τῇ μονῇ εἶχεν αὐτὸς τὴν διοίκησιν και τὴν διαχειρίσιν ὡς τέλειος και πληρεξούσιος κύριος τῶν τε κινητῶν και ἀκινήτων πραγμάτων, κτημάτων τε και ἀφιερωμάτων και ἐλογοδοτεῖ κατὰ τακτὸν διάστημα χρόνου ἐν τῇ μητροπόλει πρὸ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν, ὡς διαπιστοῦται ἐκ πρωτοκόλλου τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1781⁴⁾. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος ἤρξατο αὐθις ἢ ἀδελ-

2) L o u i s P e t i t, αὐτόθι, εἰσαγωγή, XXII.

3) Γ ε δ ε ὦ ν Μ., Πατριαρχικοὶ πίνακες, σελ. 613. 624. 636. 643. 672.

4) Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ Μ υ ρ τ., ὁ Στενίμαχος, § 9. Ἀθήναι 1929.

4) Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρωτόκολλον ἔχει ἐπὶ λέξει. Κώδ. Κυρίλλου ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, σελ. α'.

Ὁ Φιλιππουπόλεως Κύριλλος ἐπιβεβαιοῖ.

«Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ και ἐμμαρτύρου γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐκπαλαί ἀρχαίαν συνήθειαν συναχθέντες εἰς ἐν μετὰ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν και εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης μητρο-

φότης τῶν μοναχῶν ἐκλέγουσα συμφώνως τῷ τυπικῷ αὐτῆ τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐν γενικῇ συνόδῳ, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ

πόλεως καὶ τῶν τιμῶν προεστώτων καὶ τζορπατζήδων τῆς πολιτείας Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου ἐπεριλάβαμεν τὸν λογαριασμὸν τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας εἰς τὸ Μπάσκοβον ἀπὸ τὸν ἡγούμενον κύρ Γρηγόριον διὰ εἴκοσι δύο μῆνας καὶ κοινῇ ψήφῳ καὶ γνώμῃ τῶν ρηθέντων τιμωτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν τιμωτάτων προεστώτων Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου καὶ θελήσει καὶ γνώμῃ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὁσιωτάτων πατέρων ἐψηφίσθη καὶ ἀποκατέστη διὰ ἡγούμενος τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου Μπατσκόβου ὁ παπᾶ κύρ Μακάριος, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ὅστε ἔχειν τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου καὶ εἶναι αὐτὸν τέλειον καὶ πληρεξούσιον νοικοκύριον τῶν τε κινητῶν καὶ ἀκινήτων πραγμάτων, κτημάτων τε καὶ ἀφιερωμάτων τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου, ὡς ἄξιος καὶ πιστὸς οἰκονόμος καὶ δεδοκιμασμένος ἐν ἄλλοις τε καὶ μάλιστα ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ἐν ἣ μέχρι τοῦ νῦν προεστάθη ὁ γὰρ εἰδῶς προεστάναι τοῦ ἰδίου οἴκου καὶ ἑτέροις οἶδε προῖστασθαι. Διορίσαντες τοῖνυν καὶ ἀποκαταστήσαντες διὰ ἡγούμενον τὸν ρηθέντα ἡγούμενον παπᾶ κύρ Μακάριον ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ μοναστηρίῳ ὑπέσχοντο ἅπαντες οἱ ἐν αὐτῷ εὐοισκόμενοι πατέρες, γέροντες καὶ νέοι φυλάξαι καὶ ἀτοδοῦναι αὐτῷ τὴν προσήκουσαν εὐλάβειαν καὶ ὑπακοήν ὡς προεστώτι καὶ γέροντι καὶ μηδένα ἐξέρχεσθαι τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου (κατὰ τὴν ἐκκαλι συνήθειαν) καὶ οὔτε εἰς Φιλιππούπολιν οὔτε εἰς χροῖον οὔτε εἰς τὸ μετόχιον καταβαίνειν ἄνευ τῆς ἐκεῖνου γνώμης καὶ θελήσεως· ὅστις δὲ ἤθελεν ἐναντιωθῆ αὐτῷ εἰς καμίαν προσταγὴν ἢ εἰς ὅποιανδήποτε ἀλλήν θέλησιν ἤθελε φανῆ ἀπαθῆς καὶ παρῆκος, θέλει παιδευθῆ ἐσχάτως· μεῖ ἔξωσιν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου μεῖ ἀτιμίαν του καὶ ζημίαν του μεγάλην παρ' ὅλων ἡμῶν τῶν ἐν τῷδε τῷ γράμματι ὑπογεγραμμένων· Καὶ εἰς διηνεκῆ τὴν ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἐμπροσθεν τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη, κυρίου κυρίου Κυρίλλου, ἐπιβεβαιώσαι τῆς αὐτοῦ πανιερότητος καὶ μαρτυρίᾳ τῶν ὑποκάτωθεν ἐντιμωτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ τῶν προεστώτων τοῦ Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου καὶ ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι ἡγουμένῳ κύρ Μακαρίῳ, ἀψα', Νοέμβριου κς'.

Σενοφύλαξ Δαμιανὸς ὑπόσχομαι, προηγούμενος Γρηγόριος ὑπόσχομαι, παπᾶ Ἰωσήφ ὑπόσχομαι, Παπᾶ Καλλίνικος ὑπόσχομαι, παπᾶ Ἀνανίας ὑπόσχομαι, Καλλίστρατος ὑπόσχομαι, Ἀγάπιος ἱερομόναχος ὑπόσχομαι, παπᾶ Ἀνθιμος ὑπόσχομαι, ὁ ρήτωρ Δημήτριος μάρτυς, Γερμανὸς μοναχὸς ὑπόσχομαι, ὁ σκευοφύλαξ Νικόλαος μάρτυς, ὁ Μήτσος παπᾶ Θεοδοσίου μάρτυς, ὁ δικαιοφύλαξ Δημήτριος μάρτυς, ὁ ἐστιάριος Μιχαλάκις μάρτυς, Μαργαρίτης μάρτυς, Δημήτριος τοῦ Μαργαρίτου μάρτυς, Χατζῆ Δόξας μάρτυς, Κομνηνὸς τοῦ Χατζῆ Στέρου μάρτυς, Μανόλης τοῦ Χατζῆ Γιακομῆ μάρτυς, Πρίμος τοῦ Παναγιώτου μάρτυς, Χατζῆ Βέτζος μάρτυς, Νάσος μάρτυς, Θεοδόσιος Τόλιου μάρτυς, Χατζῆ Διαμαντῆς μάρτυς.

Ἐκ τῶν ὑπογεγραμμένων οἱ ὑποσχόμενοι εἶναι μοναχοὶ τῆς μονῆς, ὁ δὲ δικαιοφύλαξ Δημήτριος (τζελεμπῆ Δημητριάκις) ὁ σκευοφύλαξ Νικόλαος (τζελεμπῆ Νικολάκις Ἰωάννου Χατζῆ Νίκογλου), ὁ ἐστιάριος Μιχαλάκις (τζελεμπῆ Μιχαλάκις Κύρου) καὶ ὁ ρήτωρ Δημήτριος εἶναι οἱ σύμβουλοι τοῦ μητροπολίτου ἄρχοντες Φιλιππουπόλεως, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ εἶναι πρόκριτοι Στενιμάχου καὶ Ἀμπελιάνου, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι

ἀρχιερατικοῦ ἐν Στενιμάχῳ ἐπιτρόπου τοῦ ἁγίου Φιλιππουπόλεως, ἐπικυρουμένου τοῦ πρωτοκόλλου τῆς ἐκλογῆς ὑπὸ τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, ὡς ἐκπροσώπου τοῦ Πατριαρχείου. Ὁ ἡγούμενος διώριζεν ἐκ τῶν ἀδελφῶν τὸν οἰκονόμον τῆς μονῆς (δικαῖον) γενικὸν διαχειριστὴν ἀπάσης τῆς περιουσίας κινητῆς τε καὶ ἀκινήτου τῆς μονῆς. Κατὰ τὸ ἐκδοθὲν περὶ τῆς Ἐξαρχίας σουλτανικὸν φερμάνιον τοῦ 1870, καθ' ὃ ὠρίσθησαν αἱ Βουλγαρικαὶ μητροπόλεις καὶ αἱ μοναὶ αἱ ἀποσπώμεναι τοῦ Πατριαρχείου καὶ περιερχόμεναι ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἐξαρχίας, ἡ μονὴ παρέμεινε πατριαρχικὴ οὐδὰμῶς διεκδικηθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῶν Βοδεωνῶν, Κουκλένης καὶ Βελασίτσης τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως.

θ') Τῷ 1664 ἐπεσκέπαστο τὴν μονὴν μετ' ἀρχιμανδριτῶν καὶ πρωτοσυγκέλλων ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος συλλέγων βοηθήματα ὑπὲρ τοῦ Παναγίου τάφου καὶ τῷ 1720 ὁ διάδοχος αὐτοῦ καὶ ἀνεψιὸς ἐπ' ἀδελφῆ πατριάρχης Χρῦσανθος Νοταρᾶς, εἰς ὃν ὀφείλεται τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ ἀντίγραφον τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς «ἤς τινος (βίβλου) καὶ τὸ ἴσον μεταγραφὲν ἔλαβον σὺν ἐμοί». Ἀμφότεροι ἐλειτούργησαν μετὰ τῶν μοναχῶν¹⁾. Τὴν μονὴν ὡσαύτως ἐπεσκέπτοντο καὶ οἱ ἐκάστοτε μητροπολίται Φιλιππουπόλεως. Κατὰ σημείωσιν ἐπὶ ἐντύπου τῆς μονῆς ὁ Παῖσιος ἐπεσκέπαστο αὐτὴν τῷ 1819 Ἰουνίου κη' καὶ ἔγραψε στίχους τιμὰς πολιτικῶν δι' αὐτὴν, καθ' ἣν εἶχε συνήθειαν²⁾, ὃ δὲ Νικηφόρος τῷ 1825. Πολλάκις δὲ οἱ μετ' αὐτοῦ μητροπολίται Νεόφυτος, Γρηγόριος, Ἰωακείμ Εὐθυβούλης καὶ Φώτιος. Κατ' εἰσήγησιν τοῦ Βλ. Σκορδέλη καὶ τῆ βοηθεία τοῦ μεγάλου τοῦ πατριαρχείου πρωτοσυγκέλλου Εὐσταθίου Κλεοβούλου συνεστήθη ἐν τῇ μονῇ ἱερατικὴ σχολή, λειτουργήσασα μόνον κατὰ τὰ ἔτη 1870—74. Τοιαύτη δὲ τις ἢ ἀπλῶς σχολὴ οἰκοτροφῶν μειρακίων ἐλειτούργει συντηρουμένη ὑπὸ τῆς μονῆς ἐπὶ τῶν πρώτων τῆς τουρκοκρατίας αἰώνων ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Πετριτσού: «ἐνθα διετρέφοντο τὰ μειράκια» κατὰ τὸν Χρῦσανθον Νοταρᾶν³⁾. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ἡ μονὴ κατὰ τοὺς ζοφεροὺς τῆς δουλείας χρόνους ἦτο καὶ φυτώριον ἑλληνικῆς παιδείας ἀνά τὰ μέρη ταῦτα.

οἱ Στενιμαχίται ἐνδιεφέροντο περὶ τῆς μονῆς. Ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου φαίνεται ὅτι ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς μονῆς λήγοντος τοῦ 18ου αἰῶνος δὲν ἦτο ἀνθηρὰ καὶ διωρίσθη ἡγούμενος δεδοκιμασμένος πρὸς διόρθωσιν αὐτῆς.

1) Κατὰ παρακαμμένας σημειώσεις ἐν τῷ τυπικῷ τοῦ Βουκουρεστίου ἐν ταῖς σελίσιν 67. 68. 69. L o u i s P e t i t αὐτόθι. σελ. XXV.

2) Β λ. Σ κ ο ρ δ έ λ η, Δελτίον ἱστορ. ἔθνομολογ. ἐταιρείας Ἀθηνῶν, τόμ. Γ'. ἔτ. 1889, σελ. 354.

3) L o u i s P e t i t, ἐνθα ἀνωτέρω. σελ. XXVI.

ι') Ἔνεκα τῶν ἐπιγενομένων καταχρήσεων ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῆς μονῆς ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου καὶ τοῦ δικαίου αὐτῆς (οἰκονόμου—ἐπιτρόπου) φθίνοντος τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἔνεκα ἄλλων ἐπισυμβάντων ἐν τῇ μονῇ ἀτοπημάτων τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπέστειλεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διορίσαν ἡγούμενον τῷ 1892 τὸν ἀρχιμανδρίτην Κύριον Μακάριον. Τὸ τοιοῦτον ἐξώργισε τοὺς μοναχοὺς, ἡ δὲ ἥκιστα ἱεροπρεπῆς πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορὰ τοῦ ἡγουμένου ἐπήνεγκε τὴν κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθαιρέσιν του ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος, ἣτις ἠτήσατο καὶ δι' ἀναφορᾶς καὶ διὰ πρεσβείας παρὰ τοῦ Πατριαρχείου, ὅπως αὕτη ἐκλέξῃ τὸν ἡγουμένον τῆς, ὡς ἐγένετο πρότερον. Οὕτω κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα τῷ 1894 ἡ ἀδελφότης προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἱερομονάχου Ἀκακίου Φιλίππου-πολίτου ὡς ἡγούμενου, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς, λογίου καὶ διακριθέντος ἐν τῇ ἱερατικῇ ὑψηροσείᾳ ὡς ἀρχιερατικοῦ προΐσταμένου τῆς ἐπαρχίας Καβακλῆ καὶ ὡς ἐφημερίου τῆς ἐκκλησίας Ἁγίου Κωνσταντίνου ἐν Φιλίππουπόλει. Ἡ ἐκλογή διεξήχθη ὁμαλῶς ἐν τῇ μονῇ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου ἐν Στενιάχω ἱερέως Λεωνίδα, ὅστις καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὴν μητρόπολιν τὸ σχετικὸν πρωτόκολλον. Αὐστυχῶς ἡ ἥκιστα διπλωματικὴ προορατικότης τοῦ πατριαρχείου ἐνεργοῦντος καθ' ὑπόδειξιν ἐνδιαφερομένων, ὅπως ἄλλος ἐκλεγῇ ἡγούμενος, περιέπλεξε τὴν κατάστασιν καὶ ἐπήνεγκε τὴν ἀπώλειαν τῆς μονῆς. Τὸ πατριαρχεῖον οὐ μόνον δὲν ἀνεγνώρισεν ὡς ἡγούμενον τὸν ψηφισθέντα Ἀκάκιον, ἀλλὰ καὶ καθήρεσεν αὐτὸν μετ' ἀφορισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος, ἀπέστειλε δὲ αὐτὸς τὸν ἀνακληθέντα Μακάριον, ὅπως ἐπαναλάβῃ τὴν ἡγουμενείαν. Τὸ τοιοῦτον προεκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως χάριν τῆς κινδυνευούσης διήθεν τάξεως, πράγματι ὁμοῦ πρὸς κατάληψιν τῆς μονῆς, ἣν οἱ Βούλγαροι ἀπὸ πολλοῦ ἐπωφθαλμίων ἔνεκα τῶν εἰσοδημάτων τῆς. Ὁ Ἀκάκιος καθηρημένος καὶ ἀφορισμένος ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐκκλησίας ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του προσεχώρησεν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν μετὰ τινῶν μοναχῶν καὶ οὕτω ἡ μονὴ περιήλθεν εἰς τοὺς Βουλγάρους μεθ' ὅλας τὰς τοῦ Πατριαρχείου διὰ τοῦ ἁγίου Φιλίππουπόλεως διαμαρτυρίας πρὸς τὴν Βουλγαρικὴν κυβέρνησιν αἰτουμένου τὴν ἀπόδοσίν τῆς. Ἡ Βουλγαρικὴ κυβέρνησις ἀνεγνώρισεν ὡς νόμιμον τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀκακίου ἐπαναληφθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος τῆς μονῆς, ἡ δ' Ἐξαρχία ἀποδεξαμένη τὴν εἰς αὐτὴν προσχώρησιν τῆς ἀδελφότητος ὑπήγαγε τὴν μονὴν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐν Σοφίᾳ ἱεράς Βουλγ. Συνόδου. Τὸ ἐν Χάγῃ διαιτητικὸν δικαστήριον, οὐ ἐξητήθη ἡ γνώμη περὶ τῆς ἀμφισβητουμένης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων κυριότητος τῆς μονῆς παρὰ τῆς πρὸς ἐκδικασιν τῶν κτημάτων τῶν διαλυθειῶν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1906 Ἑλλην. ἐν Βουλγαρίᾳ κοινοτήτων μεικτῆς Ἐπι-
Θ ρ α κ ι κ ᾶ Ζ'.

τροπείας συμφώνως τῇ συνθήκῃ τοῦ Neilly, ἐπέδικασε τὴν μονὴν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τὴν Ἑλλην. Κοινότητα Στενιμάχου.

ια') Ἡ μονὴ ἀποτελεῖται ἐκ τετραπλεύρου μεγάλου διωρόφου κτιρίου περιβάλλοντος μεγάλην λιθόστρωτον αὐλήν, ἐν ἣ εἶναι ἐκτισμένοι δύο ἐκκλησῖαι. Ὁ ἐπισκεψάμενος αὐτὴν ἐν ἔτει 1706 P. Lucas παρομοιάζει πρὸς φρούριον μετὰ τριῶν πυλῶν, ἔχον ἐν τῷ κέντρῳ του ἐκκλησίαν ἀνακαινισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μαυρικίου (;), οὐ τὴν εἰκόνα πολλαχοῦ τῆς μονῆς εἶδεν ἐξωγραφημένην¹⁾. Ἐκτοτε ἡ μονὴ ἔπαθε πολλάκις ἐκ πυρκαϊᾶς καταστραφείσης ὀλοτελῶς τῆς δυτικῆς πτέρυγος τοῦ κτιρίου καὶ μέρους τῆς βορείου. Ἐσχάτως ἀνωκοδομήθη ἡ ἀπειλοῦσα πτώσιν ἀνατολικῆ πλευρὰ λιθόκτιστος ὅλη τῇ ἀρωγῇ τοῦ νῦν τσάρου τῆς Βουλγαρίας εὐσεβοῦς Βόριδος I, τρίτου ἤδη κτίτορος αὐτῆς κατὰ τοὺς Βουλγάρους.

Ἐκ τῶν παλαιῶν τῆς μονῆς κτιρίων τοῦ XI αἰῶνος διασφύζεται μόνον τὸ διώροφον τοῦ κοιμητηρίου κτίριον ἐπὶ ὑψώματος ἀνατολικῶς τῆς μονῆς περὶ τὰ 500 μέτρα μακρῶν. Ἡ κάτω ὀροφή αὐτοῦ χρησιμεύει ἀνεκαθεν ὡς ὀστιακοθήκη (ossarium), ἡ δὲ ἄνω εἶναι ἐκκλησία πρὸς τιμὴν τῶν Ἀρχαγγέλων. Τὸ κτίριον εὐθροσκαται εἰς ἐρειπωδὴ κατάστασιν ἀνακαινισθείσης ἐν τῷ μεταξὺ μόνῃς τῆς στέγης του. Αἱ τοιχογραφίαι τῆς ἐκκλησίας ἀνάγονται εἰς τὸν XII αἰῶνα ὡς ἡ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν κητόρων τῆς μονῆς Γρηγορίου καὶ Ἀπασίου Πακουριανῶν. Αἱ ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφαὶ ἅπασαι εἶναι Ἑλληνικαί. Παρὰ τῇ τοιχογραφίᾳ τῶν κητόρων εἶναι καὶ ἡ τοῦ τσάρου Ἰωάννου (Ivan) Ἀλεξάνδρου (1331—1371) ἐν φυσικῷ σχεδὸν μεγέθει μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς παρὰ τῇ κεφαλῇ του: «Ἰω(άννης) ἐν Χ(ριστῷ) τῷ Θεῷ εὐσεβῆς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ρωμαίων Ἀλέξανδρος»²⁾.

Οἱ Βούλγαροι θεωροῦσι τοῦτον τὸν τσάρον ὡς δεῦτερον τῆς μονῆς κτίτορα καὶ δωρητὴν, ὡς προερχήθη, στηριζόμενοι εἰς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Luccari, ὅτι ἐν τῇ περὶ τὸν Στενίμαχον μονῇ τῆς Παναγίας, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰβηρος βασιλέως (re di Hiueria), εἶδε τὴν προσωπογραφίαν τοῦ τσάρου Ἰβάν Ἀλεξάνδρου ἐν φυσικῷ μεγέθει (ritratto al naturale) ὡς κτίτορος, διότι ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς ἐμεγεθύνθη καὶ ἐπροικίσθη (accresciuta e bonificata) ὑπ' αὐτοῦ διὰ μεγάλων ἐσόδων κατὰ τὰς τῶν μοναχῶν δηλώσεις πρὸς αὐτὸν ἐπισκεψίμενον τὴν μονὴν φθίνοντος τοῦ 16ου αἰῶνος³⁾.

1) Προφανῶς πρόκειται περὶ τῆς εἰκόνης τοῦ αὐτοκρ. Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ P. Lucas, Voyage dans la Grèce κτλ. Paris 10.

2) Ἴδε καὶ J o r d. I v a n o w, Τὸ φρούριον τοῦ Ἀσέν (Πετριτσός) ἐν τῷ Bull. de la soc. arch. Bulg. τόμ. II, σελ. 213.

3) L u c c a r i, Annali di Rausa, ἔτ. 1605, σελ. 52. J i r e c k—A r g y r o w, Ὀδοιπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 424.—Πλὴν τῆς εἰδήσεως ταύτης τοῦ Ραγου-

ιβ΄.) Ἡ ἐν τῇ αὐτῇ τῆς μονῆς κυρία ἐκκλησία (τὸ καθολικὸν) τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου προέρχεται ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἀνοικοδομηθεῖσα ἐκ βάρθρων ἐν τῇ θέσει τῆς ὑπὸ τοῦ Πακουρια-

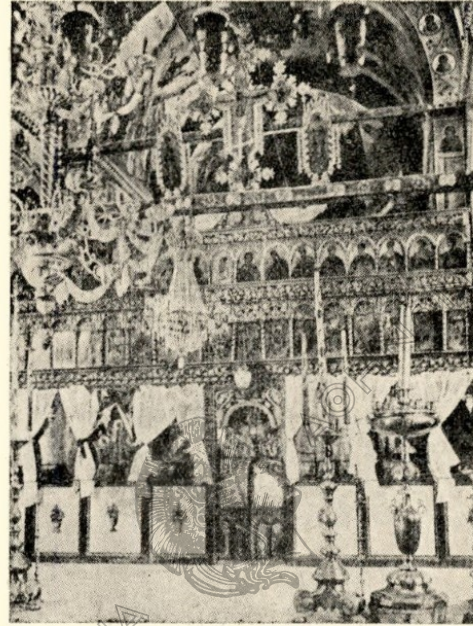

Αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τῆς Παναγίας τῆς Μονῆς

νοῦ κτισθείσης ὑπὸ τοῦ ἁγίου Φιλιππουπόλεως Δανιὴλ τῷ 1604 καὶ μετονομασθεῖσα τῆς ἁγίας Τριάδος κατὰ τινὰ ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοῦ νάρθηκος

σαίου περιγητοῦ καὶ τῆς φερομένης νῦν ὡς προσωπογραφίας τοῦ τσάρου μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν Ἑλλην. ἐπιγραφῆς οὐδεμία ἄλλη μαρτυρία περὶ τοῦ τσάρου Ἰβάν Ἀλεξάνδρου ὡς κτίτορος τῆς μονῆς ὑπάρχει. Οἱ πρεβύτεροι τῶν Στενιμαχιτῶν, οἵτινες τακτικῶς καὶ πολλάκις ἐπισκέπτοντο κατ' ἔτος τὴν μονὴν καὶ ἐγνώριζον πάντα τὰ κατ' αὐτὴν, διΐσχυρίζονται ὅτι ἡ μὲν προσωπογραφία εἶναι τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ γραφεῖσα συγχρόνως μετὰ τῶν προσωπογραφιῶν τῶν κυτρώων ἀδελφῶν, ἡ δ' ἐπιγραφὴ δὲν ὑπῆρχε μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταλήψεως τῆς μονῆς, ἐγράφη δὲ βραδύτερον ὑπ' αὐτῶν πρὸς πίστῳ τῶν ἐπὶ τῆς μονῆς παλαιῶν δικαιωμάτων των. Καὶ ἐγὼ αὐτὸς τρεῖς ἐπισκεψάμενος τὴν μονὴν πρὸ τοῦ 1892 καὶ τὸ κοιμητήσιον περιεργασθεὶς λεπτομερῶς δὲν διέκρινον τοιαύτην ἐπιγραφὴν. Ὁ

δυσαναγνώστου νῦν ἕνεκα τῆς ἐπιγενομένης ἐπιχρίσεως. Ἡ μετονομασία

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς Πετριτσῶ

δὲν ἐπεκράτησεν. Ἡ ἐκκλησία εἶναι τύπου τῶν ἐν Ἀθῶ ἔχουσα ἑκατέ-

Jiresek διατείνεται, καθ' ἃ ἤκουσε παρ' ἀξιοπίστων Βουλγάρων, ὅτι ἡ προσωπογραφία τοῦ τσάρου ὑφίστατο ἐν τῇ μονῇ ἐπὶ τουρκοκρατίας χωρὶς νὰ σημειοῖ τὸ μέρος καὶ πρὸς πίστωσιν τοῦ λόγου του παραπέμπει εἰς τὸ πλήρες ἀμετροπειῶν βιβλίον τοῦ δημοδιδασκάλου Ζαχάριεφ «Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς περιφέρειας Τατάρ Παζαρτζικίου», ἔτ. 1870, Βιέννη, σελ. 65. Ἄν ἡ προσωπογραφία εἶναι τοῦ τσάρου ἢ τοῦ Κορμηνοῦ, προσαρμοσθεῖσι βραδύτερον πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ τσάρου, γνωστὰ ἄλλοθεν, οὐδὲν δύναμαι νὰ εἶπω. Ὅτι ὁμοίως τινὲς τῶν Βουλγάρων συνθέτουν νὰ καταφεύγουν εἰς ἱστορικὰ πλαστογραφία πρὸς ὑποστήριξιν τῶν γνωμῶν των, σημειῶ ἐνταῦθα δύο περιπτώσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν αὐτὴν μονήν: α) Ἐν τῷ ἐστιατορίῳ τῆς μονῆς ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου ἦσαν ἐξωγραφημένοι ἐν φυσικῇ μεγέθει καὶ λίαν ἐντόνως μεθ' ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῶν ὀνομάτων των οἱ φιλόσοφοι: Σωκράτης, Πλάτων, Πυθαγόρας, Ἀριστοτέλης. Κατὰ τὴν εἰς τὴν μονὴν ἐπίσκεψίν μου μετὰ τῶν μελῶν τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἀρχαιολογικοῦ συνδέσμου τῷ 1927 εἶδον τὰς τοιοχογραφίας ὑφισταμέ-

ρωθεν ἀψίδας καὶ θόλον κυκλοτερῆ, διέσωσεν ὅμως ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν προγενεστέρων αἰώνων τὰ παρὰ τῇ βάσει τοῦ θόλου ἐκατέρωθεν ἀε-

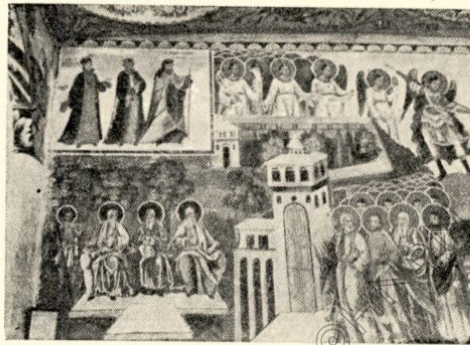

Εἰκόνες τῶν δωρητῶν ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ νάρθηκος.

τώματα. Εἶναι λιθόκτιστος διὰ κανονικῶν τετραπλείρων ἀβεστολίθων καὶ ὁμοιάζει κατὰ πολὺ πρὸς τὴν ἐν τῷ Ἀμπελίῳ τοῦ Στενιμάχου ἐκκλη-

νας ἀκόμη καὶ λεπτομερῶς περιειργάσθη αὐτάς. Τῷ 1933 ἐπισκεψάμενος πάλιν τὴν μονὴν μάτην ἀνεξήτησα αὐτάς. Εἰς τὰς θέσεις τῶν δύο φιλοσόφων ἠνοίχθησαν παράθυρα, οἱ δὲ δύο ἄλλοι μετεμορφώθησαν παραδόξως εἰς τὸν Εὐθύμιον τελευταῖον πατριάρχην Τυρνόβου καὶ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τῆς Ρήλας μετὰ βουλγαρικῶν ἐπιγραφῶν! 2) Περὶ τοῦ πρόμνησθέντος Βουλγάρου πατριάρχου Εὐθυμίου ὑπάρχει παράδοσις ὅτι μετὰ τὴν εἰς τοὺς Τούρκους πτώσιν τοῦ Τυρνόβου, ὅπερ ἠρωϊκῶς ὑπεστήριξεν, ὁ ἱεράρχης ἐξορισθεὶς ὑπὸ τῶν κατακτητῶν ἐμόνασε καὶ ἀπέθανεν ἐν τινι μονῇ. Ἡ μονὴ δὲν μνημονεύεται, ἀλλ' ὑποτίθεται ὅτι εἶναι τις ἐκ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ. Τῷ 1905 ὁ ἀγούμενος τῆς μονῆς Βατοκόβου μετὰ τινων μοναχῶν ἐσηνοθέτησαν τὰ ἐξῆς: Ἐπισκευάζοντες δὴθεν τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς ἀνεσκαψαν τάφον εὐρισκόμενον ἐν αὐτῷ, περὶ οὗ διεκήρυξαν *urbe et orbi*, ὅτι ἦτο ὁ τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου, ὃς διεπιστοῦτο ἐκ τῶν λειψίων τῆς ἀρχιερατικῆς αὐτοῦ στολῆς καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ τάφῳ εὐρεθείσης ἐπὶ λευκοσιδήρου διὰ μέλανος γεγραμμένης Σλαβικῆς ἐπιγραφῆς: *Εὐθύμιος πατριάρχης Τυρνόβου*, ἣτις ἦτο πλαστὴ καὶ ὑποβολιμαία. Συγκίνησις, ὡς εἰκός, κατέλαβε σύμπαντα τὸν Βουλγαρικὸν κόσμον καὶ ὁ λαὸς συνέρρεεν εἰς τὴν μονήν, ὅπως προσκυνήσῃ τὰ ἅγια λειψανα. Ἐγεροθεσῶν ἀμφιβολιῶν περὶ τοῦ πράγματος ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἀπέστειλαν εἰς τὴν μονὴν ἐπιτροπεῖαν ἐκ τῶν καθηγητῶν Ἰορδάνου Ἰβανῶφ, μεσαιωνοδίδου καὶ Βογδάνου Φίλωφ ἀρχαιολόγου, ὅπως μελετήσῃ τὰ τοῦ τάφου καὶ ὑποβάλλῃ αὐταῖς ἐκθέσιν. Ἡ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἀνακοίνωσις τοῦ Ἰβανῶφ ἐν σχετικῇ του μελέτῃ ἔχει ἐπὶ λέξει: *Ce qui concerne le tombeau decouvert en 1905 et attribué au dernier patriarche de Tırnovo Euthymios, nos fouilles et recherches ont donné*

σίαν, τὴν καλουμένην τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης, ὡς πρὸς τὴν ἀρχι-
τεκτονικὴν, κτισθεῖσαν περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἀνήκουσαν ἄλλοτε εἰς
τὴν μονήν. Αἱ τοιχογραφίαι καταλαμβάνουσιν ἅπαν τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκ-

Τοιχογραφία

κλησίας ὡς καὶ τὸν νάρθηκα καὶ προσερχοῦνται ἀπὸ τῶν αὐτῶν χρόνων ¹⁾.
Αὗται εἶναι λίαν ἔντονοι, τιγὲς δὲ καὶ μεγαλοπρεπεῖς, ὡς αἱ τῶν δωρητῶν
Κωνσταντινουπολιτῶν ἀρχόντων Γεωργίου πατρὸς καὶ Κωνσταντίνου υἱοῦ,
ἐν φυσικῷ μεγέθει ἐπὶ τοῦ νάρθηκος, ὅστις ἱστορήθη ὑπ' αὐτῶν, μονασάν-
των ἐν τῇ μονῇ.

Τὰ τῆς ἱστορήσεως τοῦ νάρθηκος δηλοῖ καὶ ἡ ἀκόλουθος σφριζομένη ἐπι-
γραφή: «Ἰστόρητε οὗτος ὁ Θεῖος καὶ πάνσεπτος ἄρτης τῆς πανιπερευλογι-
μένης δεσπίνης ἡ μ (= ἡμῶν) Θεου (= Θεοτόκου) καὶ ἀγιοπαρθένου (ἀντι
ἀειπαρθένου) Μαρίας, τῆς ὀνομαζωμένης Πετριοτίτισης καὶ μετονομασθέν-
τος τοῦ ναοῦ τῆς ὁμοουσίου καὶ ἰσοπιού καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος διὰ ἐξώ-
δου κόπου τε καὶ δαπάνης τοῦ τιμοτάτου καὶ εὐγενεστάτου καὶ ἐκλαμπρο-
τάτου ἄρχοντος κυροῦ κυροῦ Γεωργίου, ἐπαρχείας δὲ Φαναρίου καὶ Νεο-
χωρίου. Γέγωνεν δὲ ἡς (= εἰς) τὰς ἡμέρας τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἴκουμε-

un resultat negatif. L'inscription Slave, qui était trouvée dans le tombeau en 1905
par sa paléographie ne peut remonter aucunement au
moyen âge; c'est une fabrication récente, acte de patrio-
tisme fervent. D'ailleurs l'un des mystificateurs avoué déjà sa faute!! Bull. de la
soc. archeol. Bulg. Τόμ. II, 1911, σελ. 230. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφή τοῦ τσά-
ρου εἶναι νῦν χρυσῆ καὶ λίαν ἔντονος.

1) Περὶ τῶν ἀγιογραφιῶν ἐν γένει τῆς μονῆς ἴδε μελέτην τοῦ Ρώσου Γραμπάρ
ἐν τῷ Bull. de l'inst. arch. Bulg. Sophia, τόμ. II, ἔτ. 1923—24, σελ. 1 καὶ ἐξῆς.

νικοῦ πριάρχου (=πατριάρχου) κυροῦ Παρθενίου, ἡγουμενεύοντος τοῦ πα-
νωσιωτάτου ἐν ἱερομονάχῃς κ (=καί)πνικῆς (πνευματικοῖς) πατρίσιν κυροῦ
Παρθενίου, ἀρχιερατεύοντος Φιλιποπόλεως κυροῦ Γαυριήλ ἐν τῷ ζῆνα'
(=1643) μηνὶ 'Ιουλίου λ', ἰνδ.ια'.

Ἡ ἐτέρα ἐν τῇ αὐτῇ τῆς μονῆς ἐκκλησία, συνεχομένη τῷ νάρθηκι
τοῦ καθολικοῦ, κεῖται ἐπὶ τοῦ δευτέρου ὁρόφου κτιρίου, οὗ ὁ κάτω χρη-
σιμεύει ὡς στοά. Εἶναι μεταγενεστέρα καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου
Νικολάου, αἱ δὲ τοιχογραφίαι τῆς ὄλως ἄτεχνοι προέρχονται ἀπὸ τοῦ ἔ-
τους 1846 κατὰ σφζομένην ἐπιγραφὴν: «Ὁ ναὸς οὗτος ἐξωγραφίσθη δι'
ἐξόδου τοῦ μακαριωτάτου πανοσιωτάτου Κωνσταντίνου ἡγουμενεύοντος
τοῦ ὁσιωτάτου σεβασμιωτάτου κυρίου κυρίου Χ' Κυρίλλου, ἔτει 1846, μηνὶ
Σεπτεμβρίου». Ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος τῆς ἐκκλησίας ταύτης εἶναι ἀπλοῦς
καὶ πενιχρός. Σπανιώτατα δὲ περιεργός τις ἐπισκέπτης ἀνέρχεται τὴν κλί-
μακα τῆς ἐκκλησίας πρὸς προσκύνησίν τῆς, οἰοεὶ ἀγνωσμένης. Πρὸ αὐ-
τῆς ὑψοῦται καὶ τὸ λιθόκτιστον ὑψηλὸν τῆς μονῆς κωδωνοστάσιον.

ιγ.) Ἄξιο παρατήρητον εἶναι τὸ ἐν τῷ κάτω ὁρόφῳ τῆς νοτίας τοῦ
κτιρίου πτέρυγος κείμενον ἐστιατόριον διὰ τε τὰς τοιχογραφίας του καὶ
τὰς ἐπιμήκεις μεγάλας μαρμαρίνας τοιπέζας, ἐπὶ τῆς πρώτης ὧν εἶναι κε-
χαραγμένη ἡ ἐπιγραφή: «Ἡ παρούσα μαρμαροτοίπεζα ὑπάρχει (δι') ἐξό-
δου καὶ δαπάνης τοῦ πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου πρόην Φιλιππουπό-
λεως κυρίου κυρίου Δαμασκηνοῦ, ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου ἁγίου
καθηγουμένου κυρίου Ματθαίου, ἱερομονάχου, ἔτους Σωτήρος Χριστοῦ
αγα (=1601), ἰνδικτιῶνος ιδ', μαῖστορ(ος) Νικολάου». Ἐπὶ τοῦ ἐξωτερι-
κοῦ πρὸς τὴν αὐτὴν τοίχου τοῦ αὐτοῦ ἐστιατορίου κατὰ τὸ ἄνω μέρος ὑπάρ-
χει ὡσαύτως μεγάλη τοιχογραφία, παριστάνουσα λιτανεΐαν, προφανῶς
τὴν μεταφορὰν τῆς θαυματουργοῦ τῆς Θεοτόκου εἰκόνας ἐκ τῆς μονῆς εἰς
τὸ Κλωβίον¹⁾, προπορευομένων ἑξαπτερῶν, μοναχῶν καὶ ἱερέων μετὰ
τοῦ ἡγουμένου, κρατοῦντος τὴν ποιμαντορικὴν του ράβδον καὶ περιβεβλη-
μένον τὰ ἄμφιά του καὶ ἀκολουθοῦντος πλήθους λαοῦ ἀνδρῶν, γυναικῶν
καὶ παιδῶν, ἡμφιεσμένων κατὰ τὸν πρὸ αἰῶνος τρόπον. Ἄνωθεν τῆς σκη-
νογραφίας ταύτης παρίσταται ὁ τῆς μονῆς περίβολος μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἐκ-
κλησίας τῆς κοιμήσεως καὶ ὁ κτίτωρ Γρηγόριος μετὰ τοῦ βασιλέως Ἀλε-
ξίου τοῦ Κομνηνοῦ κρατοῦντες ἑκατέρωθεν ναόν²⁾. Ὡσαύτως παρίσταν-

1) Ἴδε ἀμέσως κατωτέρω.

2) Ἐκ τούτου ὀρθῶς τεχνοκρίτης τις ὑποθέτει ὅτι καὶ ἡ ἐν τῷ κοιμητη-
ρίῳ εἰκὼν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου εἶναι ἡ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ὡς κτίτωρ.
Ἄλλως τε ἡ τεχνολογία τῆς εἶναι ἡ αὐτὴ τῆς τῶν παρακειμένων τῶν κτιρίων
ἀδελφῶν εἰκόνων ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος προερχομένων, ἐνῶ ἡ τοῦ τσάρου ὡς μεταγε-
νεστέρου κατὰ δύο αἰῶνας τῶν πρώτων κτιρίων εἶδει νὰ εἶναι διάφορος. Εἰκὼν τοῦ
αὐτοκράτορος Ἀλεξίου ἐν φυσικῷ μεγέθει ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ νάρθηκι ἐξωγραφη-
μένη πρὸ τῶν τῶν δωρητῶν ἀρχόντων Κωνσταντινουπολιτῶν. Πιθανῶς δὲ ταύτην καὶ
τὴν φερομένην ὡς τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου ἐξέλαβεν ὁ P. Lucas ὡς τοῦ αυτοκράτο-
ρος Μαυρικίου.

ται διάφορα περί τὴν ὄλην σκηνογραφίαν τοπία καὶ κτίρια περὶ τὴν μονήν. Μεταξὺ τοῦ λαοῦ διακρίνονται προπορευόμενοι οἱ τῆς μονῆς ἐπίτροποι, γνωστοὶ πρόκριτοι Φιλιππουπόλεως καὶ Στενιμάχου.

Τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μονῆς ὡς καὶ τὰ ἐν τῷ μουσεῖῳ, πρῶτην θησαυροφυλακείῳ αὐτῆς, ἱερὰ σκεύη, εἰκόνες, ἄμφια, ξυλογλυφήματα, σταυροὶ πολύτιμοι καὶ ἄλλα τιμαλφῆ ἀφιερώματα, ἀριθμοῦντα τριῶν—τεσσάρων αἰώνων βίον, εἶναι οὐχὶ τῆς τυχούσης ἀξίας ἀπὸ ἀπόψεως τεχντροπίας. Ἀξιοσημείωτος εἶναι τρίπτυχος πίναξ, ἐν ᾧ εἶναι γεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν δωρητῶν ἀπὸ διαφόρων τῆς Θράκης πόλεων καὶ κομποπόλεων καὶ κομῶν ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς τουρκοκρατίας αἰώνων. Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ στήλῃ ἐκ Στενιμάχου ὀνομάτων φέρεται καὶ τὸ Βυζαντιακὸν Λασκαρίνα. Ἐκ τῶν ἁγίων εἰκόνων τοῦ καθολικοῦ ἐξέχει ἡ παλαιότατη τῆς Θεοτόκου, ἔσθθεν μὲν ὀρειχάλκῳ, ἔξωθεν δὲ ἀργύρῳ ὅλη πλὴν τοῦ προσώπου κεκαλυμμένη μετ' Ἰβηρικῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1310 ἤδη ¹⁾. Ὁ Jirecek ὑποθέτει ὅτι ἡ εἰκὼν εἶναι ἀντίγραφον τῆς ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων ἐν Ἀθῶν εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπωνομαζομένης *Πορτατίσσα* ²⁾. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ εἰκὼν μετεκομίσθη ἐκ τινος μονῆς τῆς Γεωργίας (Ἰβηρίας) περὶ τὸ Κάρς κειμένης κατ' ἀδηλον τρόπον. Ὁ Κ. Οἰκονόμος ἀφηγεῖται τὰ τῆς παραδόσεως ὡς ἐξῆς: «Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν μερῶν τῆς Θράκης εὐρέθη ἡ εἰκὼν ἐν τινι σπηλαίῳ, ἕως ἡμισείας ὥρας ἀπέχοντι τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὴν νότιον πλευρὰν τοῦ σχίσματος τοῦ ὄρους, ὅπερ καλοῦσι τὴν σήμερον *Κλωβίον*, ὅπου ἐστὶ καὶ τις ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου καὶ παρ' αὐτῇ ἁγίασμα. Καὶ κατὰ πᾶν ἔτος τῇ Δευτέρῃ τῆς Διακαινησίμου, καθ' ἣν ἡμέραν λέγουσιν ὅτι εὐρέθη ἡ εἰκὼν, λιτανεύουσι μετ' αὐτῆς ἕως ἐκεῖ εἰς τὸ ρηθὲν Κλωβίον καὶ ποιοῦσι λειτουργίαν ἐν τῇ παρακειμένη ἐκκλησίᾳ τῆς Θεοτόκου, συντρέχοντες πολλοὶ καὶ ἀπὸ τῶν πέριξ κομῶν καὶ χωρίων» ³⁾.

Ἡ ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἐπιγραφὴ ἀνεγνώσθη καὶ μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἄπο τοῦ Γεωργιανοῦ ἱερέως Ζαχαρίου τῷ 1783, κατεγράφη δὲ ἐν τινι τῆς μονῆς χειρογράφῳ μὴ διασφραζομένῳ νῦν, ἐξ οὗ ἀντεγράφη ἐν τινι λειτουργικῷ ὑπὸ τῆς μάμμης τοῦ Βλ. Σκορδέλη Εὐγενείας. Ἐχει δὲ αὕτη κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Σκορδέλη ὡς ἐξῆς: ⁴⁾

1) Β λ. Σ κ ο ρ δ ἔ λ η: Σημειώματά τινα περὶ τῆς μονῆς Βατοκόβου ἐν Στενιμάχῳ. Δελτίον ἱστορ. καὶ ἔθνολογ. Ἑταιρείας Ἀθηνῶν, τόμ. Γ' ἔτ. 1889, σελ. 354—358.

2) Jirecek-Argyrow, Ὀδοιπορικὸν κτλ. σελ. 424.

3) Κ. Οἰκονόμου, Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, ἔτ. 1819, σελ. 54 § νγ'.

4) Β λ. Σ κ ο ρ δ ἔ λ η, ἐνθα ἀνωτέρω.

« Ἴδου σημεῖον· τὰ γεγραμμένα γράμματα, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτσιώτισσας τὸ ἀσήμι γκιουρτζίδικα καὶ λέγουσιν οὕτως· αππγ'. Αὐγούστου 6.

Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος.— Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐν ἀγίῳ πνεύματι. Ἡ παρούσα εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου, ὀνομάζεται Πετριτζούλ, ἤγουν Πετριτσιώτισσα. Ὅθεν αὐτὴν τὴν ἁγίαν εἰκόνα δύο ἀδελφοὶ τὴν ἱστορήσαμεν, ὁ μὲν ἓνας Ἰγνάτιος, ὁ δὲ ἕτερος Ἀθανάσιος, διὰ χάριν εὐλαβείας ἡμῶν τε καὶ τὰ τέκνα μας. Τὴν ἀφιερώσαμεν καὶ τρία χωρία διὰ τὴν ἁγίαν τῆς ἐκκλησίαν νὰ εὐρίσκωνται ὡς σιτηρέσιον, τὰ ὅποια χωρία εἶναι μέσα εἰς τὸ κάστρον, ὅπου ὀνομάζεται Κάτλι· τὸ πρῶτον χωρίον λέγεται Καραλέτ, ἐξουσιάζει δύο μύλους καὶ ἓνα ἀμπέλι· τὸ ἕτερον χωρίον λέγεται Ἐρηνίτ, ὁμοίως καὶ αὐτὸ ἔχει δύο ἀμπέλια· τὸ τρίτον χωρίον ὀνομάζεται Λιλό, ἐτοῦτο εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς τὸ βουνό, ἔχει καὶ αὐτὸ μερικὰ χωράφια. Εἰς ἐτοῦτο τὸ χωρίον εὐρίσκεται καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετριτσιώτισσας, ὅπου ὀνομάζεται ἡ ἁγία εἰκόνα γκιουρτζίδικα Πετριτζούλ.

Εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος.— Ἐστὴν τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον τὴν ἱστορήσαμεν εἰς τῶν Ρωμαίων τὴν βίσιλειαν εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ πολυχρονημένου βασιλέως Ἀνδρονίκου Μαχίλ, τοῦ Παλαιολόγου τὰ παιδία, καὶ εἰς τὴν Γκιουρτζίαν ἐβασίλειαν τότε βασιλεῖς Κωνσταντῖνος καὶ Δημήτριος ἀπὸ τὴν γενεάν τοῦ Παγκρατίου, ἀπὸ Χριστοῦ ἔτους πεντακοσίους τριάντα, ἰνδικτιῶν ἐννέα, ἐν μηνὶ Δεκεμβρίου 12¹⁾. Ἐπὶ δέσποινα μήτηρ τοῦ Θεοῦ βοήθησόν μας καὶ συγχώρησον τὰς ἀμαρτίας μας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως εἰς τὸ φοβερὸν κοιτήριον, ἡμᾶς τε καὶ ὄλους τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανούς.

Κάτωθεν.— Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ καθηγουμένου κυρ Μακαρίου τοῦ Φιλιππουπολίτου ἦλθον ἐγὼ ὁ δοῦλος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἀπὸ τὸ κάστρον Τύφλις τῆς Γκιουρτζίας, ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου μανδηλίου Ζαχαρίας ἱερεὺς μὲ τὸν υἱόν μου τὸν Πέτρον, ἐδιάβασα τὰ γράμματα γκιουρτζίδικα, ὅπου εἶναι γεγραμμένα εἰς τὸ ἀσήμι τῆς εἰκόνας καὶ ἔγραφαν ἔτσι, ὡς ὀρᾶς ἄνωθεν²⁾.

ιδ') Ἡ μονὴ φέρεται ἐν τῷ τυλικῷ, ὡς προεργήθη, τῆς ὑπεραγίας

1) Τὸ Γεωργιανὸν χρονολόγιον ἄρχεται τῷ 780, ἐπομένως τὸ ἔτος 1310 (780+530) συμπίπτει μετὰ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου.

2) Τὰ μνημονευόμενα τοπωνύμια ἀνήκουσιν ἅπαντα εἰς τοποθεσίας τῆς Γεωργίας (Ἰβηρίας), ὅπου ἐκίσθη πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῆς Πετριτσιώτισσης ἢ Πετριτσιωτίσσης, ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου ὑπὸ τὸ αὐτὸ τοπωνυμικὸν ἐπίθετον.

Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης Πετρισονιτίσσης, διότι ἐκτίσθη «ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ κάστρου *Πετρισοῦ*» — «ἐν χειμάρρῳ τινὶ ὄχυρῳ ἐν τοῖς ὄρεισις τε τοῦ χωρίου διακειμένῳ, ὃ παρὰ τῶν ἐπιχωριαζόντων ὀνομάζεται *Πετριτός*, Βασιλικῆς δὲ (χώρα:) ἐπικέκληται» ¹⁾ καὶ ὠρισμένως ἐν ἀγρῷ καλουμένῳ 'Ιωάννωβα ²⁾. Κατ' ἐπιγραφὴν δὲ διασφραζομένην μέχρι σήμερον ἐπὶ τοιοχογραφίας τῆς ἐκκλησίας τοῦ κάστρου Πετρισοῦ (Στενιμάχου): «... (Π)αναγίας τῆς Πετριζηώτης δι' ἐξόδου καὶ κόπου καὶ χειρὸς κάμ(οῦ) (τοῦ) ἀμαρτωλ(οῦ) (καὶ ἀ)θλίου ἱερ(ο)μονάχου)... Κων(σταντίνου)...» ³⁾ καὶ κατὰ πατριαρχικὰ ἔγγραφα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ κατὰ τὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀπόδοσιν τοῦ Ἰβηρικοῦ *Πετριζοῦλ* ἡ μονὴ ἐπονομάζεται Θεοτόκου τῆς *Πετρισιώτης* καὶ *Πετρισιωτίσσης*. Ἐκ τῶν δεδομένων, εἰ καὶ ὁ τύπος *Πετρισονίτισσα* εἶναι ἀρχαιότερος, ὁ μόνος κανονικῶς ἐσχηματισμένος εἶναι ὁ τύπος *Πετρισιωτίσσα* καὶ ὁ λαϊκώτερος *Πετρισιώτα*. Τοπωνυμικὸν ἐπίθετον ἐκ τοῦ Πετριτός σχηματίζεται ἢ *Πετρισηνός* ἢ *Πετρισιώτης*, θηλ. *Πετρισιωτίσσα*. Πρβλ. Στενιμάχος — Στενιμαχιώτης — χιώτισσα, Ἀμπελιάνος — Ἀμπελιανιώτης — νιώτισσα, Ἀμπέλινος — Ἀμπελινιώτης — νιώτισσα, Βοδενά — Βοδενιώτης — νιώτισσα, Κούκλενα — Κουκλενιώτης — νιώτισσα, καὶ εἴ τι ἄλλο. Ὡσαύτως τὰ λαϊκὰ θηλυκὰ: Στενιμαχιώτα, Ἀμπελινιώτα, Κουκλενιώτα, Βοδενιώτα κτλ. Ὁ τύπος *Πετρισονίτισσα*, ἄρσεν. *Πετρισονίτης* κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι συγκεκομμένος τοῦ *Πετρισιονίτισσα* — *Πετρισιονίτης*: ἐκ τοῦ *Πετρισιον*, ὃπερ ἴσως ἐλέγετο ἀρχαιότερον ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ *Πετριτός*. Πρβλ. καὶ τὴν σημερινὴν κωμόπολιν *Πετριτσι* ἐκείθεν τῆς Ροδόπης. Ἡ προσωνομία τοῦ *Βατσκόβου* ἢ ὀρθότερον *βατσκόβου*, καθ' ὅσον εἶναι ἡμῖν γνωστὸν ἐκ τῶν κωδικῶν τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἀρχείων τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ρουφείου τῶν ἀμπατζήδων, ἀπαντᾷ φθίνοντος τοῦ 18ου αἰῶνος. Τὸ Σλαυικὸν ὄμωσ τοπωνύμιον *Βάτσκοβα* μνημονεύεται καὶ ἐν τῷ τυπικῷ τῆς μονῆς, ὡς ἀγρὸς δωρηθεὶς τῇ μονῇ.

ιε'). Πρὸς τοῖς περὶ τῶν κτιτόρων τῆς μονῆς Πακουριανῶν ρηθεῖσι ⁴⁾ δέον νὰ προστεθῶν καὶ ταῦτα. Ἄννα ἡ Κομνηνὴ περὶ τοῦ Γρηγορίου λέγει: «ἀνὴρ δὲ οὗτος μικρὸς ἦν δέμικς κατὰ τὸν ποιητὴν, πλὴν ἀλλὰ

1) Τυπικοῦ κεφ. I.

2) Αὐτόθι κεφ. II. Ἡ κατάληξις ω β ο εἶναι Σλαυική. Τοιαῦτα τοπωνύμια φέρονται καὶ ἄλλα ἐν τῷ τυπικῷ, ἐξ οὗ τεκμαίρεται ὅτι οἱ Σλαῦοι ἀπὸ τοῦ X ἤδη αἰῶνος κατεῖχον τὰ ἐπὶ τῆς Ροδόπης ταῦτα μέρη.

3) Ἴδε Μ υ ρ τ. Ἀ π ο σ τ ο λ ῖ δ ο υ, ὁ Στενιμάχος σελ. 5, ἐνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ κάστρου Πετρισοῦ ἢ Πετριζοῦ.

4) Ἴδε ἀνωτέρω § § α' καὶ γ'.

μαχητής, γένους λαμπροῦ, ἐξ Ἀρμενίας ὀρμώμενος.»¹⁾ Ὁ ἴδιος ὁμῶς ἐν τῷ τυπικῷ ὁμολογεῖ ὅτι ἦτο «ἐκ τῆς τῶν Ἰβήρων παμφαστάτης φυλῆς» καὶ ὅτι ὁ πατήρ του ἦτο «ὁ ἄρχων τῶν ἀρχόντων» πιθανῶς κουροπαλάτης, ἀποθανὼν νέος καὶ καταλιπὼν δύο υἱοὺς Γρηγόριον καὶ Ἀπάσιον καὶ πολλὰς θυγατέρας²⁾. Πιθανῶς οὗτος ἦτο εἷς ἐκ τῶν ἀπαχθέντων ἐπισήμων ὀμήρων ὑπὸ τοῦ Βασιλείου II κατὰ τὸ 1000ὸν ἔτος, ὅτε οὗτος μετέβη εἰς Ἰβηρίαν, πρὸς ἀπόληψιν τῆς κληρονομίας τοῦ κουρουπαλάτου Δαβᾶ³⁾ καὶ συνωμολόγησε συνθήκην πρὸς τὸν βασιλέα Gourguem⁴⁾. Διαθέσασθαι τῆς μητρος τῶν ἀπασαντῶν πατρικῆν καὶ τὴν ἰδίαν περιουσίαν πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν θυγατέρων τῆς, οἱ υἱοὶ ἐδέησαν αὐτοὶ νὰ δημιουργήσωσι τὴν τύχην των. Ὅθεν μετέβησαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ὁ μὲν Ἀπάσιος ἐγένετο μάγιστρος καὶ διώκησε τὴν Ἀντιόχειαν ἐπὶ τινι χρόνῳ. Ἀποθανὼν προῶρος διὰ διαθήκης κατέλιπε τὴν κτηματικὴν τοῦ περιουσίαν εἰς τὸν Γρηγόριον, ὅστις τότε ὡς δοῦξ διώκει τὴν Τραπεζούντα⁵⁾. Ὁ δὲ Γρηγόριος διακριθεὶς ἐν τῇ διοικήσει ἔλαβε πολλὰ κτήματα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐν Θράκη καὶ Μακεδονίᾳ. Ἀπὸ δουκὸς ἐν τῇ Ἀσίᾳ προήχθη εἰς μέγαν δομέστικον ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃν ἐβοήθησεν, ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον. Μετὰ τοῦ Ἀλεξίου μετέχει τῆς κατὰ τοῦ Γυσκάρδου ἐκστρατείας⁶⁾ καὶ τούτου ἀποθανόντος ἀποστέλλεται κατὰ τῶν Πετσενέγων. Κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς μάχην τοῦ Βελιατόβου φονεύεται (1086) καὶ θρηνεῖται πικρῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος⁷⁾.

ιστ.) Ἀντίγραφον τοῦ τριγλώσσου τῆς μονῆς τυπικοῦ κατὰ τὰ ἐν τέλει αὐτοῦ σημειούμενα κατετέθη ὑπὸ τοῦ κτίτορος Γρηγορίου Πακουριανοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ πατριαρχικῇ παρὰ τῇ Κωνσταντινουπόλει μονῇ τοῦ Παναγίου, ὀρισθέντος ὅπως ἔχη κύρος μόνον τὸ ἐλληνικὸν κείμενον αὐτοῦ, ὑπογραφὴν δὲ διὰ τοῦτο ὑπ' αὐτοῦ ἄρμενιστί. Ἐν ἡ περιπτώσει δὲ ἡγούμενος ἢ τῶν μοναχῶν τις παρεβραίνε τινὰ τῶν ἐν τῷ τυπικῷ διατάξεων ἢ ἀπέκρυπτεν ἢ ἐξηφάνιζε τὸ ἐν τῇ μονῇ κατατεθὲν πρωτότυπον τυπικόν, ὅπως ἀνεξελέγκτως ἐνεργῆ κατὰ βούλησιν, ἔδει ὁ τοιοῦτος νὰ κατασχύνηται καὶ νὰ τιμωρῆται δικαίως αἰτουμένων παρ' αὐτοῦ εὐθυνῶν ἐπὶ τῇ παρὰ τὸ τυπικὸν πράξει του καὶ νὰ ἐκδιώκηται τῆς μονῆς. Ἐπόπται δὲ τῆς ἐφαρμο-

1) Α. Κομνηνῆς, Ἀλεξ. II, 131.

2) Τυπικοῦ, κεφ. ιη'.

3) Κεδρηνοῦ, II, σελ. 447. Ζωναροῦ, IV, 17.

4) *Ide Schlumberger, L'Épopée Byzantine á la fin du X siècle, τόμ. II σελ. 158.

5) Τυπικοῦ, σελ. 13, 15 ἐκδ. L. Petit.

6) Α. Κομνηνῆς, αὐτόθι, V, 3, σελ. 231.

7) Αὐτόθι, VI, 14, σελ. 323.

γῆς τῶν διατάξεων τοῦ τυπικοῦ ἐν τῇ μονῇ ὠρίσθησαν ὑπὸ τοῦ κτίτορος οἱ ἐκείστοτε ἡγούμενοι καὶ μοναχοὶ τῆς τοῦ Παναγίου πατριαρχικῆς μονῆς ἐξορκιζόμενοι νὰ φυλάττωσιν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὸ παρ' αὐτοῖς κατατεθὲν ἀντίγραφον τοῦ τυπικοῦ καὶ μηδέποτε νὰ ἐξάγωσιν αὐτὸ ἔξω τῆς μονῆς καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Παρουσιαζομένης ἀνάγκης ἕνεκα πικραβιάσεως αὐτοῦ ἔδει ν' ἀντιγράφηται μόνον τὸ παραβιαζόμενον κεφάλαιον καὶ ἐπικυρούμενον ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τῆς μονῆς τοῦ Παναγίου ν' ἀποστέλληται ὅπου καὶ ὅπως δεῖ.

ιζ'.) Τελευτῶν παραθέτω δύο ἀναφορὰς τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος Στενιμάχου πρὸς τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, φερούσας τὰς ὑπογραφὰς δεκάδων προκρίτων πολιτῶν, τὴν μὲν ἀπὸ 15ης Δεκεμβρίου, 1856, τὴν δὲ ἀπὸ 2ας Ἰανουαρίου 1857, δι' ὧν διαπιστοῦται μεσοῦντος ἤδη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ τότε ἀνθηρὰ οἰκονομικὴ τῆς μονῆς κατάστασις, ἡ ἥκιστα ἱεροπρεπὴς διαγωγὴ καὶ ὁ ἀπρεπὴς ἐνίων μοναχῶν βίος καὶ αἱ γινόμεναι περὶ τὴν διαχείρισιν ἔκτοτε τῆς περιουσίας τῆς μονῆς ἀνωμαλίας πρὸς χρηματισμὸν ὠρισμένων προσώπων. Διὰ τῶν ἀναφορῶν τούτων ἡ προειρημένη Κοινότης παρακαλεῖ τὸ Πατριαρχεῖον, ὅπως ἐπεμβαῖνον πειθαναγκάσῃ τὴν ἀδελφότητα τῆς μονῆς, νὰ παρῆχῃ ἐτησίως ἐπιχορήγησιν τινα πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων τῆς κοινότητος, ὅπερ οὐ μόνον συνῆδε πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν διατάξεων τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς, ἀλλὰ καὶ δίκαιον ἦτο, καθ' ὅσον τὰ πλεῖστα τῶν προσοδοφόρων τῆς μονῆς κτημάτων ἔκειντο ἐν αὐτῷ τῷ Στενιμάχῳ, προήρχοντο ἐν μέρει ἐκ δωρεῶν καὶ ἀφιερωμάτων φιλοθρήσκων Στενιμαχιτῶν καὶ ἐμισθούντο ὑπ' αὐτῶν πρὸς ἀφέλειαν τῆς μονῆς ¹⁾).

I

«Παναγιώτατε Ποιμενάρχα

Ἡ πολυτλήμων ἡμῶν κοινότης ἀείποτε συνθλιβομένη καὶ κατατροχομένη ὑπὸ δυσπερβλήτων καὶ πάντη ἀνωτέρων τῶν ἑαυτῆς δυνάμεων αἰ-

1) Αἱ ἀναφοραὶ αὗται γεγραμμέναι ἐπὶ μεγάλου φύλλου χάρτου ἐκάστη, πλάτ. 0,32 καὶ ὕψ. 0,41 τοῦ μ. ἡ μὲν, πλ. 0,32 καὶ ὕψ. 0,49 τοῦ μ. ἡ δὲ, ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν διακριβόντα τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν πρόκριτον Φιλιππουπολίτην Μιχαὴλ βέην Γκιουμούσ-γκερδάνην, μεγάλως ἰσχύοντα παρὰ τε τῇ Ὑψ. Πύλῃ καὶ τῇ μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὅπως ὑποβάλλῃ αὐτὰς εἰς τὸ Οἶκουμ. Πατριαρχεῖον καὶ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῶν αἰτημάτων τῶν Στενιμαχιτῶν. Ὡς φαίνεται ὁμοῦς ὁ βέης δὲν ὑπέβαλε ταύτας εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἀλλὰ κατέθηκεν εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας του, ὅπου καὶ εὗρισκονται σήμερον αὐτόγραφοι, ἀρκεσθεῖς μόνον εἰς τὴν παρὰ τῷ Πατριαρχεῖῳ συνηγορίαν του ὑπὲρ τῆς Κοινότητος. Ἀποτέλεσμα δὲ τῶν ἐνεργειῶν του ἦτο τὸ μὲν ἡ παραχώρησις εἰς τὴν Κοινότητα τοῦ καταπατηθέντος ὑπὸ τῆς μονῆς οἰκοπέδου της, τὸ δὲ ἡ ἔκτοτε ἐξ ἐξήκοντα λιτρῶν Τουρκίας γινο-

τιῶν καὶ μόλις ἤδη ἀνανήψασα ἀπὸ τοῦ ληθάργου, εἰς ὃν ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας ἀναλήγτως ἤτο καταδεδικασμένη, ἠσθάνθη νῦν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀνάγκην θερμῶς καὶ μετὰ δακρυβρέκτων ὀμμάτων ν' ἀτενίσῃ καὶ συγκεντρῶσῃ τὰς θερμὰς τῶν ἐλπίδων τῆς ἀκτῖνας καθικετεύουσα τὴν ποιμαντορικὴν κηδεμονίαν καὶ πατρικὴν μέριμναν τῆς κοινῆς ἡμῶν Μητρὸς καὶ τροφοῦ, τῆς Μεγάλῃς τοῦ Λεσπότου ἡμῶν Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἧς ἡ ἀμφιλαφὴς πρόνοια μετὰ στοργῆς ἐπισκιάζει ἅπαν τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα ἀδρῶς ἐπιδαφιλεύουσα καὶ ὡς ἐξ ἀεναίου ὄντως πηγῆς ἀναβλύζουσα καὶ ἀναπέμπουσα αὐτῷ τὰ πρῶτιστα ἐν τε τῇ παρουσίᾳ καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν στοιχεῖα εὐδαιμονίας καὶ μακαριότητος, καὶ ἦν εὐδοκία τοῦ ὑψίστου ὄντος εὐκλεῶς ἀντιπροσωπεύετε, ὅπως εἰσακούσῃ τῶν ἀπὸ βαρυστοναχούσης καρδίας ἀπειθυνομένων Αὐτῇ δεήσεων, καὶ μικρὸν ῥίψασα τὸ πατρικὸν Αὐτῆς βλέμμα ἐπιχύσῃ τὸ ἱαματικὸν βάλαμον ἐπὶ τῶν χρονίων αὐτῆς πληγῶν.

Μόλις πρὸ δεκαετηρίδος μετὰ ἐνθουσιῶδους ζήλου, ἀκαμάτου προσπαθείας καὶ αὐταπαρνήσεως ἐξειδικασμένης ουστήσασα ἡ κοινότης ἡμῶν ἑλληνικὸν σχολεῖον, ¹⁾ μόλις πρὸ διετίας μετ' ἀπαραιμίλλου ζέσεως ουστήσασα παρθεναγωγεῖον, αἴφνης καὶ παρα πᾶσαν προσδοκίαν εὐρέθη εἰς τὴν λυπηρὰν θέσιν ἡ βλέψη μετὰ δακρύων τὸ μὲν παρθεναγωγεῖον ὀλοτελῶς παυθῆν, τὸ δ' ἑλληνικὸν σχολεῖον ἰσχυρῶς ἐπιρρέπον πρὸς τὴν ἰδίαν τοῦ παρθεναγωγείου τύχην, διότι, ἀφοῦ καὶ ὁ πενέστατος ἡμῶν προσέφερε τὸν τελευταῖον αὐτοῦ ἔρανον πρὸς συγκροτηθῆναι πόρου, δυναμένου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον νὰ συντηρήσῃ τὰ ἱερά ταῦτα καταστήματα, ὁ πόρος οὗτος, μεταβληθεὶς εἰς ἐν ὑπὸ ἐνοίκιον κτήμα, ἐνθα ἐπιτελεῖται ἡ ἐπέτειος ἡμῶν πανήγυρις, ἐξαφανίζεται σήμερον παρὰ τῶν πατέρων τῆς ἀγίας σταυροπηγιακῆς μονῆς τοῦ Βατοκόβου, οἰκειοποιησαμένων τὸ πλεῖστον αὐτοῦ μέρος καὶ οὕτω τὸ πᾶν ἀποτυφλωσάντων.

Ἡ ρηθεῖσα ἱερά μονή, δύο ὥρας ἐντεῦθεν ἀπέχουσα καὶ ἔχουσα ἐν ταῦθα ἅπαντα τὰ κτήματα αὐτῆς, οἷον ἐκτεταμένους ἀμπελώνας, ἀγρούς καὶ γήπεδα, πολυάριθμα ἐργαστήρια, οἶκους καὶ μύλους, δι' ὧν εἰσπράτ-

μένη ἐτησίᾳ ἐπιχορήγησις παρὰ τῆς Ἀδελφότητος εἰς τὴν Κοινότητα πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων τῆς. Ἐπὶ τοῦ φακέλλου ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστολῶν φέρεται ἡ ἐπιγραφὴ: Πρὸς τὸν εὐγενέστατον Κύριον Μιχαὴλ Γκουμούσ-γκερδάνην, εἰς Κωνσταντινούπολιν.—Ἡ μετὰ 18 ἡμέρας ἀπὸ τῆς πρώτης σύνταξις τῆς δευτέρας ἀναφορᾶς δηλοῖ ὅτι ἡ πρώτη δὲν ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ βέη ἢ ὅτι μετὰ ὀρμωτέραν σκέψιν συνετάχθη ἡ δευτέρα, ἐν ἧ οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀπρεποῦς τῶν πατέρων διαγωγῆς.

1) Τὸ κοινοτικὸν ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Στενιμάχῳ ἰδρύθη τῷ 1843 τῇ γενναίᾳ ἀρωγῇ ἐκ 10 χιλ. γροσίων τοῦ ἐν Κισνοβίῳ τῆς Ρωσίας ἐμπορευομένου Στενιμαχίτου Ἀποστόλου Μεζεβίρη, ἠρξάτο δὲ λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1844.

τει κατ' ἔτος πολλάς ἔκανοντάδας χιλιάδων γροσίων, ἐκτὸς τῶν ἐτέρων πολλοτάτων ὠφελειῶν, ἅς λαμβάνει παρ' ἑκάστου ἰδιαιτέρως τῶν πολιτῶν, τείνει σήμερον χεῖρας ἀδίκους καὶ ἐπηρεαζούσας κυρίως τὰ ἱερὰ ἡμῶν καταστήματα, ἐνῶ δ' οὐκ ἐπιφέρει κατὰ τὴν θεάρεστον διάταξιν τοῦ ἀσιδίου ἰδρυτοῦ αὐτῆς νὰ διατηρῆ ἀφ' ἑαυτῆς πολλὰ ἐνταῦθα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα. Ὅθεν μετὰ πλείστας ἀποτυχίας τῶν παρακλήσεων ἡμῶν πρὸς τοὺς πατέρας τῆς μονῆς αὐτῆς περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην ἢ πολυπαθῆς 1) ἡμῶν κοινότης νὰ προστρέξῃ πρὸς τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα, ἔξαιτουμένη δι' Αὐτῆς παρὰ τῆς ρηθείας ἱεραῶν μονῆς ὅσα ὁ ἀείμνηστος ἰδρυτῆς ἠδύοκῆσε νὰ χορηγῶνται εἰς τὴν κοινότητα ἡμῶν δικαιώματα, τὰ ὅποια ἅπαντά εἰσι γεγραμμένα ἐν τῷ κώδικι τῆς μονῆς, ἢ καὶ ἄνευ τούτων ἢ πᾶμπλουτος αὕτη μονὴ πρέπει νὰ τείνῃ χεῖρα βοήθειας, χεῖρα συντελεστικὴν πρὸς παγίωσιν καὶ ἐπαύξεισιν τῶν ἐνταῦθα ἰδίως ἱερῶν καταστημάτων καὶ οὐχὶ μετ' ἀναληθείας ν' ἀνέχῃται τὴν ἤδη παντελῆ αὐτῶν ἐξαφάνισιν.

Μακρὰν ἀπέχομεν, Παναγιώτατε Δέσποτα, τοῦ νὰ ἐκθέσωμεν καὶ ἀπαριθμήσωμεν τὰ πρὸς τοὺς ἤδη ὑπάρχοντας πατέρας τῆς μονῆς αὐτῆς παντοειδῆ παράπονα τῶν τεθλιμμένων καρδιῶν ἡμῶν, οἵτινες πᾶν μέσον ἀπρεπείας μετερχόμενοι ἀποκατέστησαν τὸ αἶσχος τῆς ἀλωβήτου καὶ ἀμώμου ἡμῶν θρησκείας· καὶ ἐνῶ ἔπρεπε διὰ θεαρέστων δειγμάτων ν' ἀναοριπίζωσι τὸν ζῆλον τῆς ἀδελφικῆς ἡμῶν κοινότητος, οὗτοι δι' ἀπαισίων ἔργων καταψύχουσι καὶ ἐπαμβλύνουσι τὸ ἔνστικτον ἐκεῖνο πάσης χριστιανικῆς καρδίας. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἔτι τούτων πλείονα ἐγκαταλείποντες ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν τῆς ἀριστεβάτου ἡμῶν Μητροῦς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐνθέρμως αὐθις ὡς πνευματικὰ τέκνα καθικετεύομεν Αὐτὴν, ὅπως τείνουσα ἀρωγῶν χεῖρα συνδράμῃ κατὰ τὴν αἴτησιν ταύτην τὴν τάλαιναν ἡμῶν κοινότητα ἐπὶ τὸ βέλτιον συμφώνως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἀείποτε χαράκτριζουσῶν Αὐτὴν φιλομούσων προθέσεων, καὶ οὕτως ἐξάξῃ

1) Ἡ κοινότης Στενιμάχου καλεῖται πολυπαθής, πολυτλήμων. τάλαινα ἔνεκα τῆς δηώσεως καὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν αἰμοχαρῶν ληστρικῶν ὀρδῶν τῶν Κυρτζαλήδων. Λήγοντος τοῦ 18ου αἰῶνος ὁ Στενιμάχος ἤμαξ κατὰ τὴν ἐμπορίαν καὶ τὴν εὐπορίαν τῶν κατοίκων του, ὄν πολλῶν αἰοικίαι κατὰ τὴν παράδοσιν ἦσαν χρυσῶν πεποικιλμένα. Ἐκ τούτου προσεῖλκυσε τὰς ἀρπακτικὰς διαθέσεις τῶν λυμαιομένων τότε τὴν Θράκην Κυρτζαλήδων, οἵτινες δις προσέβαλον τὴν πόλιν ἐντὸς δεκαπενταετίας, τῷ 1795 ὑπὸ τὸν λήτορχον Σινάπην καὶ τῷ 1810 ὑπὸ τὸν Ἐμὶν ἀγᾶ. Ἡ πόλις οὐ μόνον ἐλεηλατήθη, ἀλλὰ καὶ ἐπωπλήθη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου. Τοῦτο ἠνάγκασε τοὺς εὐπορωτέρους τῶν Στενιμαχῶν νὰ καταλίπωσι τὴν γενέτειραν καὶ νὰ ἐγκαταστῶσιν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν. Ἐκτοτε ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ πόλις καίπερ ἀνακτισθεῖσα δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναλάβῃ τὴν παλαιὰν μυθολογούμενην ἀνθηρότητά της.

αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἐσχάτην ἀπόγνωσιν, εἰς ἣν ἤδη παρὰ ποτε ἐλήλυθε. Διὸ ἐπὶ τέλους ἐπικαλούμενοι τὰς παναγίους καὶ θεοπειθεστάτας Αὐτῆς εὐ-
χὰς διατελοῦμεν ἀπεκδεχόμενοι μὲν τὴν ἄμεσον σύμπραξιν τῆς πανσε-
βάστου ἡμῶν μητρὸς, ἀπονέμοντες δὲ τὸ ὀφειλόμενον Αὐτῇ βαθύτατον
ἡμῶν σέβας.

Ἐν Στενιμάχῳ τῇ 15ῃ Δεκεμβρίου 1856

Τῆς Ὑμετέρας θεοστηρίκτου Παναγιότητος τέκνα εὐπειθέστατα καὶ
ταπεινοὶ θεράποντες : ι) (*Ἀκολουθοῦσι πειθήκοντα ὑπογραφαὶ πολιτῶν).

II

«Παναγιώτατε Λέσποτα

Οἱ ὑποφαινόμενοι ταπεινοὶ δοῦλοι τῆς, κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως
Στενιμάχου τοῦ κατὰ Φιλιππουπόλεως καὶ τέκνα γνήσια τῆς Μητρὸς ἡμῶν
ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐμφανιζόμεθα διὰ τῆς ταπεινῆς
μας ταύτης ἀναφορᾶς παρακαλοῦντες νὰ δώσῃ εὐμενῆ ἀκρόασιν εἰς τὰς
παρὰ πόδας παρακλήσεις μας, ὧν τὴν παραδοχὴν ἀδιστακτικῶς ἐλπίζομεν,
ἀφορῶντες εἰς τὸ φιλόμουσον καὶ εὐδιάθετον τῆς ψυχῆς τῆς.

Ἡ κωμόπολις ἡμῶν ἐπὶ τῶν λαμπρῶν ἡμερῶν τοῦ φιλολάου ἡμῶν
Ἄνακτος καὶ τῆς Ὑμετέρας θειοτάτης παναγιότητος, συνιστώσης ἀπαν-
ταχοῦ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας, εὐτυχεῖ τακτικῶν ἐκπαιδευτηρίων
καταστημάτων, ἑλληνικοῦ, ἀλληλοδιδασκτικοῦ καὶ μάλιστα παρθεναγωγείου,
πρὸ δύο ἐτῶν συστηθέντος τῇ φιλοτίμῳ προνοίᾳ τοῦ πανιστωτάτου ἡμῶν
ἱεράρχου ἁγίου Φιλιππουπόλεως ²⁾, ἅτινα, διευθυνόμενα ἀπὸ εὐσεβεῖς καὶ
τιμίους διδασκάλους, ἐφορευόμενα καὶ παρὰ ἀξίων καὶ ζηλωτῶν συμπολι-
τῶν μας, παράγουσιν ἀγαθὴν καρποφορίαν, ὡς ὁρᾶται εἰς τὰς ἐτησίους
κανονικὰς ἐξετάσεις. Μὲν ὅλας δὲ τὰς προσπαθείας μας καὶ τὰς κατὰ και-
ροὺς συνεισφορὰς μας προβλέπομεν ὅτι προσεγγίξει ἡ διάλυσις των, διότι,
ἔνεκα τῆς ὑπερτιμῆσεως ὄλων ἐν γένει τῶν πραγμάτων ἀνξηθέντων τῶν
διδασκαλικῶν μισθῶν καὶ τῆς ἐτησίου δαπάνης ἐκάστης σχολῆς ὑπερπε-

1) Αἱ αὐτόγραφοι ὑπογραφαὶ τῶν πολιτῶν φέρονται εἰς τέσσαρας στήλας καὶ
αἱ πλείονες εἶναι ἀνορθόγραφοι. Μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ αἱ τῶν προκρίτων Χα-
τζηνικολάου, Μιμίδου, Κομνηνοῦ, Πρίμου, Τζατζη. Αἱ τῶν ὑπογεγραμμένων οἴκο-
γένειαι ὑφίσταντο ἐν τῇ πόλει μέχρις ἐσχάτων.

2) Οὗτος ἦτο ὁ Λέσβιος Χρῦσανθος, ὁ ἀπὸ Κρήτης καὶ πρῶτον Σμύρνης, δια-
δεξάμενος τὸν Νικηφόρον (1850—1857). Ἄνηρ κάτοχος παιδείας. Ὁξυνθειῶν ἐπ' αὐ-
τοῦ τῶν μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων ὀρθοδόξων τοῦ ποιμνίου του ἐρίδων ἔπεσε
θύμα ριδιουργιῶν καὶ μετετέθη εἰς Σμύρνην, ἀφείς ἀρίστην μνήμην τῆς ἀρχιερωσύ-
νης του παρὰ τοῖς Ἑλλησι τῆς ἐπαρχίας του.

ρισσευθείσης, δὲν ἐπαρκοῦσιν ὀλοτελῶς οὔτε αἱ πρόσοδοι οὔτε αἰσυνεχεῖς συνεισφοραὶ μας.

Διὸ καὶ συσχεφθέντες περὶ τῶν ἀναγκαίων συντηρητικῶν μέσων ἐθεωρήσαμεν μόνον καταφύγιον τὴν ἱερὰν σταυροπηγιακὴν μονὴν τοῦ Βατκόβου, δυναμένην ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ συντελέσῃ λίαν ἐπωφελῶς πρὸς τὴν τούτων διατήρησιν. Ἡ ἱερὰ αὕτη μονὴ κειμένη πολὺ πλησίον τῆς κωμόπόλεώς μας καὶ ἔχουσα ἄπειρα κινητὰ καὶ ἀκίνητα κτήματα, τὰ πλεῖστα ὄντα ἀφιερῶματα τῶν προγόνων μας, ἐξάγει ἐτησίως μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας, ὡς βλέπομεν ἰδίως ὀφθαλμοῖς· διότι μόνον ἐκ τῶν ἀλευρόμυλων, ἐνοικιαζομένων συνήθως εἰς πολλοὺς τῶν συγκατοίκων μας, προκύπτει κατ' ἔτος ὠφέλεια διακοσίων χιλιάδων γροσίων· ἐκ δὲ τῆς πωλῆσεως σταφυλῶν, μαλλίων, μετάξης, βουτύρου, ζύων, δερμάτων καὶ λωπῶν ἐξάγεται διπλοῦν καὶ τετραπλοῦν ποσόν, ἐξαφανιζόμενον ἀείποτε ἀνοφελῶς καὶ κατασπαταλῶμενον ἀπὸ πέντε—ἕξ πατέρως, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ μόνους διακυβερνᾶται ἡ πλουσία αὕτη μονή, μηδενὸς ἄλλου ἐξετάζοντος, εἰμὴ τοῦ γνωστοῦ ἐφόρου, ἀδιαφοροῦντος καὶ τούτου, οὐκ οἶδαμεν τίνας χάριν, εἰς τὴν γινομένην χρηματικὴν σπατάλην.

Τούτων πάντων ἕνεκα καὶ διότι ὑποφέρομεν πολλὰ βάρη ἐκ τῶν προσερχομένων χιλιάδων προσκυνητῶν, διαβαινόντων συνήθως διὰ τῆς κωμόπολεώς μας καὶ πολλὰς ζημίας εἰς τὰ κτήματά μας ἐπιφερόντων, δύναται νὰ συμπεράνῃ ἡ ὑμετέρα Παναγιότης ὅτι καταλλήλως ἐξαιτούμεθα τὴν βοήθειαν τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς, οὐχὶ δι' ἰδιοτελείαν μας, ἀλλὰ διὰ κοινήν ὠφέλειαν, διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων μας, ἅτινα ἡ μόνη ἡμῶν φροντίζει εἶναι ν' ἀποκατασταθῶσιν εὐσεβεῖς χριστιανοὶ καὶ τίμιοι πολῖται. Ἐφ' ᾧ καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα, ἵνα λυπηθεῖσα τὴν προσεγγίζουσαν διάλυσιν τῶν σχολῶν μας εὐδοκῆσῃ νὰ διατάξῃ διὰ προσκυνητῆς Αὐτῆς ἐπιστολῆς, ὥστε, ἐπειδὴ οἱ ἀπαιτούμενοι διδασκαλικοὶ μισθοὶ πρὸς διατήρησιν τῶν σχολῶν μας εἶναι ὑπὲρ τὰς ἑξοκίσι πέντε χιλιάδας γροσίων, νὰ ἐπιχορηγῇ ἡ ἱερὰ αὕτη μονὴ τὸ ἑλλεῖπον αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἀναβαίνει ἐπέκεινα τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἀνωτέρω τῶν 25 χιλιάδων ποσοῦ, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ κατορθώσωμεν οὕτω τὴν διατήρησιν των καὶ νὰ συστήσωμεν προϊόντος τοῦ καιροῦ διὰ τῶν παναγιῶν εὐχῶν Τῆς καὶ ἄλλα κοινωφελῆ καταστήματα διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς Πατρίδος μας. Εὐέλπιδες ὄντες εἰς τὴν παραδοχὴν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν θερμῶν παρακλήσεών μας ἀναμένομεν μετ' ἀνεκφράστου πόθου χαροποιὰ Αὐτῆς ἀποτελέσματα καὶ διατελοῦμεν εὐγνώμονες ἀπαξάπαντες διὰ βίου παντός.

Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου Παναγιότητος τέκνα εὐπειθέστατα καὶ ταπεινοὶ δοῦλοι :

(Ἀκολουθοῦσι τεσσαράκοντα ἕξ ὑπογραφαὶ πολιτῶν ¹⁾).

ιη'. Αἱ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τοιχογραφίαι δὲν εἶναι αἱ ἀρχικαί, ἀλλ' ἀνεκαινίσθησαν τῷ 1850 δαπάνη τῆς μονῆς κατ' ἐπιγραφὴν : «Τῷ ἀπδ' (= 1084) ἔτει ἡ ἐπι βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κτισθεῖσα παρὰ τοῦ Γρηγορίου Πακουριανοῦ, μεγάλου τῆς Δύσεως δομεστίκου, παροῦσα μονὴ νῦν τὸ βον ἀνεκαινίσθη τὴν ζωγραφίαν δι' ἐξόδων ἰδίων τῆς μονῆς, ἡγουμενεύοντος τοῦ σ(εβασμιωτάτου) γ(έροντος) κυρίου Χ' Κυρίλλου ἱερ(ο)μ(ο)ν(ά)χου ἐν ἔτει μ. Χ. αων', Αὐγ. ιθ', διὰ χειρὸς Μόσχου Β. Ἀδριανουπολίτου». Ἀπεικονίζουσι δὲ διαφόρους τῆς Ἁγίας Γραφῆς σκηνὰς καὶ Ἁγίους.

Τμῆμα τῶν τοιχογραφιῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἱστορήθη τῷ 1840, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσης ἐπιγραφῆς : «Ἐξωγραφίσθη εἰς δόξαν τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Τριάδος καὶ εἰς μνήμην τοῦ ἐν ἁγίοις ἡμῶν Νικολάου ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας τοῦ ἐν ἱερομονάχοις δούλου τοῦ Θεοῦ Ματθαίου τοῦ ἐκ Ζαγοράς ²⁾ ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1840 μ(ηνὸς) Ὀκτωβρίου 6. Ἐξωγραφήθη διὰ χειρὸς τοῦ ταπεινοῦ ζωγράφου Ζαχαρία Χρήστου ἐκ Σαμοκοβίου». ³⁾

Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς τραπέζης (ἐστιατορίου) ἀπεικονίζουσαι Ἑλληνας φιλοσόφους καὶ σκηνὰς ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς προέχονται ἕξ ὧν χρόνων καὶ οἱ τοῦ γάρθηκος τῆς ἐκκλησίας ἱστορηθεῖσαι δαπάνη τοῦ αὐτοῦ ἀρχοντος Κωνσταντινουπολίτου κατ' ἐπιγραφὴν, ἀλειφθεῖσαν ἤδη, ἀλλ' ἀντιγράφεϊσαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἰορδάνου Ἰβανώφ : «Ἐστόρηται ἡ τραπέζα τῆς μητροπαρθένου κῶρις τῆς προσωνομαζομένης Πετριτσηωτίσεως διὰ ἐξόδου καϊκόπου τε καὶ δαπάνης τοῦ τιμηοτάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου ἀρχοντος κυρίου κυρίου Γεωργίου, καθηγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου καθηγουμένου κυρίου κυρίου Παρθενίου ἐν τῷ ζῶνι (= 7151, τ. ἔ. 1643)». ⁴⁾

1) Αἱ αὐτόγραφοι ὑπογραφαὶ τῶν πολιτῶν φέρονται εἰς τρεῖς στήλας. Μεταξὺ τούτων εἶναι πάλιν αἱ τῶν ἐν τῇ πρώτῃ ἀναφορᾷ προμνημονευθέντων προκρίτων, πρὸς δὲ καὶ ἡ τοῦ Τσιούντα, πατρὸς τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ ἔθν. πανεπιστημίῳ Χρήστου Τσοῦντα.

2) τῆς νῦν Στάρα Ζαγόρας (τῆς παλαιᾶς Βεροίας, Τραϊανῆς Αὐγούστης, Εἰρηνοπόλεως), ὑπὸ τὸν Αἴμον.

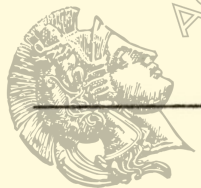
3) κωμοπόλεως ἐπὶ τοῦ Αἴμου, ἐν ἣ τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἀνεπτύχθη σχολὴ ἁγιογράφων μαθητευσάντων ἐν Ἀθῶ.

4) Bull. de la Société Arch. Bulg. Sophia, τόμ. II. τεῦχος 2, σελ. 220.

Ἄξιοσημείωτος ἦτο ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ ἡ ἀκόλουθος συνοπτικὴ ἐπιγραφὴ περὶ τῆς ἀνακτίσεως τῶν τῆς μονῆς κτιρίων ἐξαφανισθεῖσα καὶ αὕτη, ἀλλ' εὐτυχῶς ἀντιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ προειρημένου μεσαιωνογράφου: 1) «Καθηγουμενεύοντος κυρίου Παρθενίου ἐν ζριβ' (= 7112, τ. ἔ. 1604) ἐκτίσθη ὁ θεῖος καὶ περιβάσιτος ναὸς ἐκ βάρθρων, ἐν τῷ ζρε' (= 7125, τ. ἔ. 1618) ἐκτίσθη τὸ μετώχιον, 2) εἰς τοῦ ζρλα' (= 7131, τ. ἔ. 1623) ἔκτισεν τὴν τράπεζαν, εἰς τοῦ ζρλ' (= 7130, τ. ἔ. 1622) ἐκτίσθη τὸ κατόγιον».

Ἐν Φιλιππουπόλει τῇ 15ῃ Ἰουνίου 1934.

Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ δ. φ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1) Αὐτόθι.

2) Ὁ ἐν Στενιμάχῳ ξενὸν κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς, ἐν ᾧ παρέμενον οἱ μοναχοὶ κατερχόμενοι εἰς τὴν πόλιν καὶ ὁ δικαῖος (οἰκονόμος), διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τῆς μονῆς ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἡγουμένου.